

המאסף

כרך השביעי

מהברת רבי עית

מכתבים שונים

שיחה בארץ החיים

(המשך השייך למחברת שלישית נד רכ"ז)

פלוני החשיתי עד כה התאפקתי עד כי כלית לדבר, ועתה
הטה נא גם אתה את אזנך אלי, ושמע את דברי.
הנה אתה קצפת עלי עד מאוד, ובקצפך נתת
דופי בי ובאחוזות מרגעי, אזילי בני ישראל, ותמיר
כבודם בקלון כהתך אותם לשמנה ולשכינה — אלה
עשית והחרשתי כי זכרתי מאמר חכמינו: בא לכלל
כעס בא לכלל טעות, ונחמתי אם יעבור זעמך,
השוב תרחמנו. ואולם קויתי לטוב והנה רע, למרפא
והנה בעתה, כי חרצת המשפט לאמור: לך התרפס
אולי ישא עוניך! אהה אחי, לזאת יחרד לבבי ויתר
ממקומו! — האכזי אלך ואתרפס? חלילה לי
מעשות כדבר הזה, להבזות תורת אלהים אשר
בקרכי! ומה פשעי ומה חטאתי כי תשימני קחי
ומאוס? ה' אלהים שמי בימי חלדי לנוטר כרמו,
ואכזי אשים ידי למו פי כי אראה פריצים יעבורו
בו ויתללוהו? אחריש אתהפק בקום אדם לעשות
הרע בעיני אלהים כאשר עשה האיש הזה אשר רצתה
א ב 12
נפשו?

נפשך? כי הן לו יהי בדבריו וחכמינו התלמודים
כאשר ספרו לנו מהחושך אשר היה בימי תלמי המלך,
רמזו רק על הצרה שלא היו יכולים להתרגמה כראוי,
הלא המה גלו אזנינו במקום אחר, ויעוררו לבב
האיש ואיש אשר יראה אלהים כובע בלבו על הרעה
הגדולה היוצאת על פי התרגום! הסכת ושמע
נא, כי אעידה ליעדים כאמנים אשר לא יכזבו " " "

מ"ב"ם הם ודוס, ואל תעתיר עוד עלי דבריו לא טובים!
כי ממעין כרפס וממקור משחת המה יבואו, ויהיו
לחכי ללענה ורוע. וזה סימנים ביום האמת
פלוגי (בהכנעה) כי אחי! על דברתי! ממקור מים חיים
מבאר כרוה אצילי העם שאבתים; ואך
אם אתה לו שבענו, וזהו סימנים ביום האמת
מ"ב"ב"ב (א מ"ס) למעני אחי, ולמעני תחטום לו וידבר
כי בכון ובטוח אני כאשר יענה
אחתי בתלבותיו ודבריו, כי יודע תום לבי ונקיון
כפי; הטה נא אוזניך אלי ושמע דבריו! כי ידע
מ"ב"ם למענך אעשה (א פלוגי) דבר אם תצטרך, ואני
עושה כמה עידוך? יבואו ויעידו כי יודע תומך חזון
פלוגי (כלנו) אם לא יתה יבוס האיש הזה, מזה אשר
זונה לו (א מ"ב"ס) הלא כה דבריהם במדרש על
פסוק בהושע אכתל להם רבי חורתי כמו זר נחשני;
אמר רבי יהודה בר שלום בקם משה שתהא המשכה
בבתם, ונשה הקדוש ברוך הוא שעתידים אומות
העולם

העולם לתרגם את התורה ולתת קוראום בוויזית
 קוראום ולומר אף הם ישראל, אמר הקדוש ברוך הוא
 לאומות מה אתם אומרים שאתם בני איני יודע
 אלא למי שמקטירין עלי בידו הוא בני, ומהו
 המקטירין? זק משנה, שאתם היתה המשנה ביד
 האומות אם כן כמו זה נקטנו, — (א) כה דבר
 איש

והעולם לא ידעו להבין את המשנה הזו, כדל"ה
 (א) המדרש הזה סובא בילקוט ובתנחומא, ומלת מקטירין
 נמצאת קיום פעמים במדרש רבה (קדר ויבא פרשה ס"ח
 וע"ד, קדר שמות פרשה א', קדר אמור פרשה ל"ב) ובכולם
 בכתבה בטו"ת ולא בת"ע מקטירין, וטעם המלה הזאת כמו
 סכתב הערוך קוד וסתר והיא בגזרת מלשון יודי ורומי
 איטטעריאון איטטעריאון וכלשון אשכנזי גהניאניט, וכן
 כתב בעל מוסף הערוך, וכן נדפס על הגליון בילקוט לפרשת
 שמות (קמ"ח ק"ז) לשון איטטיריו, ובעל מתנות כהונה
 פרשה ג' כן בכל מקום לשון קוד וסתר, אך בקדר וירא
 פרשה ג', פרשהו באופן אחר, כי שם באמר חמשה ראשי
 דייכים היו כקדוש וכל רע מקטירין, ואמר הוא מקטירין,
 נוטה דין, ולא ידעתי מי לחץ אותו לפירוש הזה, ולמה לא
 בארתי גם פה ככל מקום האיש הממונה על המקטירין,
 והוא הכקרא כלשון רומי Mysteriorches, וכן מצאתי עוד
 בגמ' היוצאת מלפני בעל מתנות כהונה בענין הזה בקדר
 אמור (פרשה ל"ב) כי שם באמר ויד את המצרי, רבי יצחק
 אמר באגרוף הרבו כ"ל ולקבוע באגרוף חשע ורבי לוי אמר
 במקטירין של ישראל הרבו כ"ל ויהי מקסר בני ישראל כחול
 הים, ופירש הוא במקטירין של ישראל כלומר הרבו בפני
 ישראל וזהו להם שיקטירו בדבר זהו וישמחו בחול אלו ישראל
 והפרוש

איש אלהים הזה, ועתה מה לך אחי כי חשתי עלינו
קטאת כהתאספנו יחד להקיר המכשלה הזאת מכני
ישראל

ישראל

והפרוש הזה אינו ככונן כי הלא ה' לוי אמה בפירוש במקטורין
של ישראל הרבו! ואולם המאמר הזה הוכח גם כן כקדר
שמות וסם באמר ר' אביתר אמר וסכו באגרוף, וזו אומרים
מגדילו של שיט בטל וכו' אצל ר' אביתר וסכו עליו השם
והרבו, ויטמנו כחול שלא היה שם אלא ישראל שמשלו להול
וכו'. ואם כן מה שאמר פה במקטורין של ישראל הרבו,
כוונתו על שם המפורש, שהוא המקטורין של ישראל.

והנה על המאמר אשר הביא הפלוגי בשם המדרש, כנה רב
אחד בזמנא, בפתיחתו לקטור, בכין גדול להכאות כי שם
ה' לשונות ואחרות, ומתעב כל המעתיק מורתן לשפת אחר.
ובגדלי לא לבו הלך עמו באשר כתב הרב הזה בקטור, כי
אין ללמוד מהמאמר של ר' יהודה בן שלום שאין חפץ הקב"ה
בלשון אחר אלא לשון עברי, הלא ר' יהודה הזה שם כפי
אלהים לשון יוני באמרו מקטורין שלי! ומתעב דורש ר'
יהודה בר שלום והמחבר הרב אם יראו שגם מקטורין עתה
בדיו האומות בעולותינו הדברים! כי המעניות בעתקים ללשון
רומי וללשון אשכנזי, ונתה מהמה גם מקטורין של המקטורין
בעתקים ללשון אשכנזי כמו הוכח מהספר חושן משפט! ואולם אם
אני אדרוש את הפסוק אכתב להם רובי תורתך, כזאת אדרוש:
בקש משה שתהא המענה גם בן כסתר, ויזכר הקדוש ברוך
שעתידים ישראל להכניח תורת שבתך בקרננות אין דורש
ואין מבקש לה' לא יודעים לתרגם פסוק כראוי, ולהכין עומק
פשוטו, ואמר הקב"ה אם אכתב להם גם המעניות הלא גם
המה כמו זר כחשבו! וקל להכין.

וואלפסוזאהן.

הא' יפתי
ר' יהודה

ישראל? הלא התרגום תועבת אלפים, כי הוא יחדיל הנערים מללמוד המסטורין, והקדוש ברוך הוא צוות הוי! מה אתם אומרים שאתם בני? האמור תאמר עוד לך התרפס?

[illegible]

עצמו מספר . ומה לך להשען על משענת קנה
רצון כמאמר הדורש במדרש אשר אין לו שחר ,
ותכונה אין לו , ולקרב ממנו דברים לא כן . הלא
ידעת כי התלמודים התירו בפירוש לכתוב הספרים
בלשון יובית , ואמרו עוד שמש . בכל לשון שאתה
שומע (ב) . ולא זאת כי אם גם המקשירין אשר

הזכיר

(ב) וכן אמרו בירושלמי (מסכת סוטה פרק ואלו כחמירין)
ה' לוי בר חזותא על לקשרין , שמע לון דהוי קרו קרית
שמע אליכסחין (פרוש לשון נשפט יובית) בעי לעכביכון
שמע רב וסי ואיקפיד , אמר מי שאיכו יודע לקרותה אשורית
לא יקרא ? קורא אותה בכל שיודע ויוצא ידי חובתו . —

אחרי בום ישראל שימו עיניכם ולבכם להמאמר הזה , ודעו
וראו מה בין דורות הראשונים לדורותינו ! כי עתה רבים בחי
בנקיות המלאים עם הארץ אשר לא ידעו ולא יבינו מאומה
משפת עברי , ומשפטים בדורם קריאת שמע ותפלה בלא
לבובכלי דעת , ואין אחד מהם מתעורר להמיר שפת עברי בשפה
אשר מבין , בשפת ארצו , כאשר עשו יושבי קשרין אשר התפללו
בלשון יוון הלא עליהם באמרמה להם לספר חזק ה' וישאו ברייתו
עלי פיהם , הלא בלא לב ידעו , ורוח אין בהם , וכבר העיר ה' את
רוח הגביר ר' דוד פרידלענדר בברלין , ויעתיק התפלות בלשון
צ' ונקי , ימלא ה' לו צדקתו , ואולם איה בית הכנסת בכל
מושבות בני ישראל אשר בתוכן יהפללו על פי התרגום הזה ?
והנשים זהטף למה באו בבית אלוהים לתתפלל לפניו בלשון
עבר ? הלא עצמו מספר החרופים והגדופים בתפלתם , והחת
תקלה שימו ההלה , ותתפ תפלה , תפלה , הטיט זאת בעיני
ה' ? ולרעה זאת התרועעה עוד דעה אחת , היא , שרוק
השופט אמר : כפי צרכי הדור

הזכיר הדורש הזה, גם החוקים והמשפטים לבני
 ישראל היו נכתבין, כימי היותי על האדמה, כלשון
 עם אשר כתובו אכתוב ישכנו, וכן חכתי אני את
 פרושי להמשנה כלשון ערבי, ודברים מגדולי ישראל
 בזמן ההוא הלכו בדרך הזה, איש ואיש כלשנו
 בארנו.

פלוני (א לכו) בטני כאוכות חדשים יבקע! אך מה
 אעשה? אדברה? הלא שומע אין לי! דווקא אתה
 ה'! כי כל מה דעבד רחמנא לטב עבד.
 מ"במ"ן (א מ"ב"ס) גם זאת תהיה לך לעדה, כי רעה
 נגד פניו. כי האנכי החילוקי לתרגם התורה ללשון
 אשכנזי.

המדורים, הסליחות והמחזורים בדפוסים כלי דקדוק והגהה,
 ומלאים שגיאות גדולות, כי רבים מהמדפוסים בעמינו
 (גם המתקדשים והמטהרים אינם יוצאים מן הכלל) שמים
 עיניהם ולבם רק על כצע בסק אשר ירוקו בדפוסם ולא
 יחשבו להוציא מתחת ידם דבר שמתקן. ומה מאוד חס לבי
 בקרבי כראותי קדושים ודומה, שבדפס על פניהם כלשון
 מדברת גדולות לאמור, בה גסה מדויקת, בעיון נמרץ, ודומה,
 ונחמד הספר אין קץ לשגיאות וטעויות. הלא רעה מוכפלת
 הוא: לומדים לשונם דבר שקר, ומתנים מכשול לפני עור.
 וכבר נודע איש אחד קרא בהושענות אדמה בארד תחת
 בארד וישאל את רעהו לאמור למה כפל הלשון הלא אדמה
 היא ערד! והשיב לו, כי כן דרך העקרא כמו בהכלים לא
 תהיה כסום בפרד. ואחם היושבים על מדין עליהם
 המצוה לשום עינם על הדבר הזה, או הורם מה ואתמנן
 הניסם מה ודברו, או צוו להתפלל איש ואיש כלשון ארצו אשר
 ידע ויבין, ומה תהיה משכורתכם. וואלפסוואתן?

אז יתאמת ביה. ואחרי מלא אלה ברכי הנין יואמר:
 הריחמן הוא ישבור צואריו, תפס עול צואריו!!

(ג.) אורח חיים הלכות שבת קימ"ז רפ"ה סעיף כ'.

פלוניא (א מל"ק) איך תדמה ותסוס תרומק לתרגומים
האם תדמה? הלא כאשר גבסו שמים מאדך כן גבסו
שמים תרומתם מתרגומך. והוא הדבר אשר תפנתי לדבר
סיקתו ואם לא תסיקו משה כן מיומן הכתוב אותו תחת
לשוננו הלא שמים רעות עשית: הדעה האחת,
לא הלכת בדרך הטוב אשר הורו לך המעתיקים
האם? ופיאליה השמטו כלשון המורגל בבני ישראל
בארץ אשכנז (א) וכלן הקורא ירון, לא ייעף
אם יקרא הקורא בזה יתבאר ויבין ויחזק ויחזק ויחזק

שם שמואל בן יוסף יצחק בן יוסף

edar dader dader, edar dader dader dader.

(ד) הִנֵּה לִפְנֵי הַעֲתִיקָתְךָ עַל־יְדֵי הַמִּתְרַגֵּם הַאֲשֶׁכְנוּי ר' יוּל ווִינְצֶהוּיֹז, הַנִּדְפֶסֶת בְּאִמְסֶטֶרֶדָם עַל יְדֵי הַמִּדְפִּים יוֹסֵף בֶּן אֲבֵרָה עֲטִיאֵם בִּשְׁנַת תכ"ז ל"פ, וְהִיא בִּכְתָב וּבִדְאוֹתוֹת הָעֵמִים. וְנִמְלֵאֲתִי בַּהֲקִדְמָה שֶׁל ר' יוּל הַכ"ל סָקֵרָה תֵּגֵר מֵאֹד עַל־הַעֲתִיקָתְךָ הַאֲשֶׁכְנוּיִם אֲשֶׁר הִיא לִפְנֵי, וְאָמַר: גְּלוּיךְ אִם וְהִיא דִּינָה רַבִּינִי' הֵיטִיבִין טַאָגִם דִּינָה קִינְדֵר אִין הֶרֶד פֶּעֶרֶטִיטֶטן, דַּעַן יִזֵּן טִיטֶטן פִּילֶז וּוֹעֶרֶ טַעֵר אֹונֵד וְוִיטן יַעֲבֹר נִיט וּוֹאט עֵט אִין, דַּעַן עֵט אִין אִינְהֵן אֹונֵד וְאִיטִיטֶט וְאֹורֶהֶן. כַּעֲשֶׂה רֹוקֵם טִיטֶטן יִזֵּן וְעֶרֶק אֲבֵרֶטֶטֶט, אֹוֹן פֶּרַעֲגֵט נֹור וְוִיט פִּילֶז הֹוִי דַּעֵרֵט וּוֹאט אֲבֵרֶטֶטֶט אִיט? — דַּעַט גְּלוּיִין טִיטֶטן יִזֵּן קֵרָה אִיטִיטֶטֶט דַּעֵר פֶּעֶהֶר קֹונֶטֶט דַּעֵהֶר דַּעֵר יַעֲלֵר הֵאָט פֶּאָר יִיךְ גִּהֵאָט אֹונֶעֶר (אֹונֶרֶט) דֵּא הֵאָט עֵר גִּהֵאָט עֵט אִין טַעֲוֶה, עֵר הֵאָט אִיין יוֹד פֶּעֶרֶט גַּעֲטן אֹונֵד הֵאָט דַּעֵהֶר גִּעֵלֵט אִיטִיטֶטֶט, אֹונֶרֶט דַּעֵר טַעֲוֶה בְּלוּיֵט אֹונֶטֶר אֹונֵט עַד הַיּוֹם הַזֶּה. — וְכַל זֹאת פֶּסֶל הַמִּתְרַגֵּם הַזֶּה כְּמוֹמוֹ, כִּי גַם הוּא הִרְגָם בְּלִשׁוֹן שְׂנוֹת מֵאֹד. וְאִם כּוֹנֵתוֹ רְצוּיָה, מַעֲשֵׂיו אִינֵם רְצוּיִם. וְעַל דֶּרֶךְ

ולא ייגע. ואתה לא כן עשית הכבדת עול על
 גוארתי המלמדים והנערים בתרגומך בלשון יקר
 אשר לא יבין הרוכ מכני ישראל כי אם מעט מזעיר
 הקרובים למלכות. וכעבור זאת יכלה הקורא ימיו
 בהבל והענות רוח. ומה יתן ומה יוסיף לנו תרגום
 זך ונקי, ומה וועיל? מדוע נדקדק בו כאלו תלוי
 על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות? ולא עוד
 אלא כל המתרגם את התורה בלשון נח ונרדף כדרך
 המתרגמים מהעמים אשר לא מכני ישראל המה,
 אומר אני, שהוא עובר על לא תעשה שקלאר
 ובחוקות העמים לא הלכו.

בז"מ מן נוסח הכרס! כרמך לא כטרם. כי לא למדת היטב
 דברי אחינו משה בן מיימון בספרו יד החזקה. הלא
 כה דברנו: (ה) קורא אדם את שמע בכל לשון
 שיהיה, והקורא בכל לשון צריך להזהר מדברי
 שבוש שבאותו הלשון והמדקדק באותו הלשון
 כמו שמדקדק בלשון הקודש. ולא מנאחי
 שבוש לשון יותר כמו בתרגום אשכנזי אשר היה
 לבני ישראל טרם הוצאתי תרגומי לאור.
 פלוגי

בכל נוכל לומר על כל תרגומי אשכנזי הנמצאים לבני ישראל
 זאת התרגום מאד וכינוי רמב"מ, דבשחמיכוז"ל כוונתו אתה
 מאוד שאין להם לא בהב ולא לשון, ומהם שהקריבו אותנו
 ונתנו יעקב לבו, כי מתוכם למדו מגעוריהם לדבר תועה.
 ומעתה מה המול אשר הטע משלמים לאדונינו הרמב"מ?
 (ה) רמ"ם, הלכות קריאת שמע, פרק שני הלכה ט"ז.

סלונג (פקקף) מואתה כי תעוז פניך לאמור אלי הדברים :
 לא למדת היטב בספר יד החוקה? איך השיאך
 לכך להסתפר עלי בספר הזה אשר בו עמלתי כל
 ימי חיי ומו חלדי? מה תדע בו את אשר לא אדע? ידעתי
 דברי אחיכו אך גם זאת ידעתי כי אברהם בן
 יצחק ידע עלי ואמר: איך זה מקובל על הדעת
 לפי שכל הלשונות פירוש הן, ומי ידקק אחר
 פירושו (ו). והדיון עמו כפי יפיה דבר.
 דבר אחר כי ידע ה' את אברהם כי ידע את אברהם

(ויו) בעל כסף משנה רצה להמליך בעל הרמב"ם כגד
 הראב"ד, ואמר שכונת רבינו שכיאתר באור המלה
 יאמר הבאור היותר אחי ומסכים לאותו מלה כלשון ההוא
 וכולי, אך כל איש משכיל יראה שלא היתה כזאת כונת
 הרמב"ם כלל. כי אם כדברי כסף משנה בן הוא, איך אמר
 הרמב"ם כמו שמדקדק כלשון הקודש? וכלעדי זאת איך יעלה
 על דעת איש הכונה לאמור ומי ידקדק אחר פירושו? גם
 כראה מדברי הראב"ד שכונתו גם אחר הבאור היותר מסכים
 לו ידקדק, כי אם כונתו שלא ידקדק כפי חק הלשון ההוא,
 היה לו לאמור ומי ידקדק בפירושו, ולא אחר פירושו. אם לא
 שכאמר שהוא בעצמו לא נתן לב לדקדק בדבריו. ותמה אני
 עלן הקדוש החכם הראב"ד ז"ל אשר בבית מדרשו הופיעה
 רוח הקודש (ראה רמב"ם הלכות קובץ) איך יאמר כדבר הזה? הא
 צד האמר חז"ל שאלה מקלקלת את השורה, והיא מעוררת עיני
 פקחים ומסלפת דברי נביאים. — ואולם בעל מגדל עוז
 כתב ומה שכתב הראב"ד מי ידקדק וכו' ידוע הוא כי הבקי
 ידקדק אלא שאי אפשר להכתב, אבל על פה יכולתי לצייר.
 עכ"ל ולא ידעתי פירושו, אם לא שכונתו על מדרגות הקולות
 בעומק וגובה, באורך וקצר. אך גם זאת מובל לצייר ככתב. —
 המחבר.

מ"ב"ם. (א מנ"מן) לא עוד יקרא שמו כוטר הכרם כי אם
מב"מן. (א מנ"מן) הכימה לוכי עוד רעה השנית תחת לשונו.

פלוני והרעה השנית : כנית תרגומך על כללי דקדוק
לשון הקודש והזהרת את העם בהקדמה אשר
קראת בשם אור לפתיחה, לא ללמוד ולהבין מלאכת
הדקדוק, והנכיון יעיד כי המלאכה הזאת כקולם
אשר ראשו מגיע לפלוסופיה, ורבים חללים הפילה,
כנ כל באיה לא ישובו א' ה' וכבר אמרו הזהרו
בניכם מן ההגיון ובארו דש"י שכותו על המקרא,
ואני אומר שכותו על לימוד המקרא עם דקדוק
מיוחד על אדני הבין כאשר עשית אתה. ורבים
היו באדמה הללו המתפרצים, רק על ידי מלאכת
הדקדוק. האם והכניסה מה יודע קורא.

מ"ב"ם. ובהלתי משמוע כזאת! אנה אתי משה, קורה נא
מעל איש המשתגע הזה! הלא חזקתי
ענה תראה כי האמת אתי בדברי אליך לאמור :
בעט כרזל ובצפורן שניהם חרוהו האולה על לוח
לבו, לא תמחה מקרביו אם לא יד אלהים מפליא
לעשות. — וזה יהיה לך למופת על משפט עמו
ומעשיהם, כאשר יאמר משל הקדמוני בעם ככה,
כעבד כדוניו. בחשיכה יתהלכו, לא ידעו ולא
יבטחו במה יכסלו, וימאכז שמוע לקול התכונה אשר
כל חפצה לפקוד עינים עורות, ולשים מחשך
לפניהם לאור. והשרידים אשר אורה נגה עליהם,
עזרו

עצרו במילים וכף ושימו לפיהם, כי יראו לפשותם
פן יבואו הרועים ויגרשום וישמידום מתחת שמי
ה'. וישח אדם וישפל איש מפני גאונם וחרון אפם,
וכן מרדו וישטמו את רועי כנפשי ובעל בריתי
כפתלי בן יששכר מתושבי בערלין.

מ"ב"ם שמעתי את שמע האיש הזה כי הוא איש חמודות
עוקה בעיני אלהים ואדם.

מב"מ כן הוא אלהים בתוך לו לשון למודים וימלא אותו
בחכמה וכתבנה. האיש אשר אלה לך חס לכו
בקרבו כחיותו בני אדם ככנס שוכנים באין אמן
ובאין תורה; עם חכם וכבון לפנים וקרא שמו,
עתה למשל ולשמונה בין העמים המיוקם להושיעם
ויכתוב דברי שלום ואמת, דברים נכוחים למכין
וישרים למוצאי דעת, ויורם את הדרך אשר ילכו
למען מצוא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואנשים.

ואולם מה המול אשר המה גמלו לו? אות דמו
להכרית, ואת ספרו להשרף. ולולא חכמי ארץ
איטאליא היו בעוזריו ויפרשו כנפיהם עליו, הלא
עתה גרשונו מהסתפת עוד נחלת אלהים. כי
אך ומקל חובלים בידם לרעות את ארץ קדשים,

מב"מ ונעל מה חרי האף הגדול הזה? מה חסדו
הוא ומה חסדו?

מב"מ על דבר אשר הזהיר את דודו לשום לב על תורת
האדם ויאמר: כי ראוי שמנעוריו יכתיר האדם
עצמו ביראת אלהים כממוקים ודעות שבעבורן יאות
להקרא

להקרא בשם אדם; ועל דבר אשר צוה לחקך נערי ישראל בלמוד המקרא והמשנה על פי סדר כזה והגון וללמדם דבר צחות למען לא יהיו עוד לבז בין שומעיהם (ז). פי המתקנאים האלה לא נסו ללכת בדרך הישר הזה מעולם ועד עתה. כמוסים ודעות כנכריות נחשבו להם, ודבר צחות תועבת שפתם. וכרוב אולתם ישגו ויאמרו בלבם: כלו מנהג אבותינו בידינו ומנהג בני ישראל תורה היא, והמה לא ידעו כי המנהג הזה כמנהג יהוא בן כמשי ורע בעיניו ה'.

ב"ב"ם מר לי מר אחי על השמועה לא טובה אשר שמעו אזני. — אלא אלהים שלח אורח ואמתך להאיר להם ללכת בדרכיך ולעבדך כאשר חפצת! — אבל אחי הגד בא לי מתי החלה הרעה הזאת לשלח יונקותיה ולעשות בדים בבני ישראל? מה הניא לבב העם הזה לפרוע אותם לשמנה בקמיהם?

ב"ב"ב מן מחלה כושנת היא, לא ידעתי ספורות לימים אשר חלפו ועברו מאז אשר החלה להיות עד עתה. והיא תחת מסכות רבות מתהפכות, האחת: עול ברזל אשר הכבדו העמים על צוארי בני ישראל לרדות בהם בפרך. כי משנאת הדת היו בני ישראל קקוצים בעיניהם, ולא נתנום לעבוד עבודה כשדה או לעשות

(ז) ראה ארבעה מפתנים אשר כתב הרב ר' הירץ וויזל בר"ו, על אודת הריב והמדון אשר היה לו עם רבני סולין.

לעשות מלאכה חרש וחושב . וכאשר יענו אותם
 בן מאסו בני ישראל את החכמות והידיעות ,
 הנחזקים והלמודיות ויקולו מפניהם , כי אמרו
 מה לנו תורת האדם ומה תושיענו זאת ? הלא
 ככהמות נחשבונו בעיניהם , ואין לנו חלק ונחלה
 בכל אשר נעשה תחת השמש . הרעיון הזה הוליד
 בימים הבאים רעיונות אחרות ונפקדות , למאוס
 בתכל ויושבי בה ולהרתיק אותם זאת בניהם ממנה
 במאור מאוד (ח) . וברבות הימים היו הרעיונות
 האלה למורסה לקהלת יעקב ועל כן כאשר הקלו
 המלך והשרים בימינו להקל העול מעל שבט ישראל ,
 להקיימם מעפר ולהושיבם בתור האדם , מאנו העם
 הזה לקחת הכרכה הזאת מיד מושלי ארץ . —

בימים לא תפלא זאת בעיני כי כן עשו למשה מחוקקו ,
 הלא הוא הוציאם מעבדות לחרות והמה הענינו
 את רוחו ואמרו וזכרנו את הדגה אשר אכלנו במצרים
 חנם , כי לא נקו להיות כטוב ובחרות .

מב"מ כמשל כפי ההמון : ההרגל נעשה טבע . —
 והסבה השנית : רבת המחלוקת , ודעות מתנגדות
 בהחוקים והמשפטים והדינים וההורות , ועשות
 קפרים

(ח) וכאשר הרתיקו את עצמם מן הארץ , כן התקרבו אל
 השמים , ואז הוטל לקרוא בשם המלאכים להשיעים
 לרדת ארצה לעשות חסד ורחם איש ואיש ולמלאות שאלתו
 ונפשתו . המה הגבורים אשר מעולם בעלי שמות נקראים .

ספרים הרבה אין קץ על דברי ריבות האלה. ועל
כל דין ודין חוק וחוק, בכתבים ספרים הרבה
ושאלות ותשובות עצמו מספר, זה בזה וזה קוטר
זה כוונת זה עוקר. והוא מה שאמרו חכמי
התלמודים ושטטו לבקש דבר ה' ולא ימצא הלכה
ברורה ומשנה ברורה במקום אחד (ט) — ולוי
ביום זה ספר מלא הלכות ברורות בלי מחלוקת ודעות
בזה הענין, אז ירוץ הקורא בו לא ייעף ולא ייגע, ויש
לאל ידו לקבוע עתים לתורת אלהים ועתים לתורת
האדם כי היום גדול והמלאכה טובה מרובה.
והוא כהיום הזה בכל ממנו הדבר מאוד, ולא
יכול לו אף אם היה אלף שנים פעמים; וגם ביום
זה וכל יום שנה בעיניו איכנו רואה!

מ"ב"ם הוא הדבר אשר דבר החכם שלמה בן דוד: האלהים
עשה את האדם ישר והמה בקשו השונות רבים. —

מ"ב"מן והקנה השלישית קדר ולמודם הסהוב ביניהם זה
כמאמרים וחמשים שנה. דורשים ושונים במקרא
ובמשנה לא למען דעת כונת המאמר ההוא ולהבין
אורו,

(ט) מסכת שבת פרק תולין תניא ר' שמעון בן יוחאי אומר
חכם ושלום שנשתכחה תורה וישראל שאלו שאלו כילא תשכח
מפי זרעו, אלא מה אני מקיים וישוטטו לבקש את דבר ה'
ולא ימצאו, שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום
אחד וכהב"מ הרש"א: במקום אחד רצונו לומר אפילו במקום
אחד מכל המקומות שזכר לא ימצאו הלכה ברורה, כדמשמע
קרא דגם אחר שישוטטו בכל המקומות לא ימצאו, ע"כ.

אחותו, כי אם למען הראות בהם ועוצם ידם לנכות
ולסתור לפרק ולהרץ, מושיאים המאמר מפשוטו
ומכונתו ומתפאיים עליו דברים לא כן, והדרשה
בזאת יקראו בשם חלוק ומריפות, וכל המרבה
לדרוש בזאת, חכם ונכון יקראו לו משפט הבכורה.

וכבר קמו אנשים אחרים מחכמי בני ישראל ויהירו את העם על הדבר הרע הזה, אך שומע איך להם, ובגלל הדבר הזה למדו לשונם לשאול שלא בענין, ולהשיב שלא כהלכה, ולא יחפזו עוד ללכת בדרך הישר ומלעיגים ומתעבים בכל חכמה אשר יקודמה על כללי הגיון. ולמען הדע היטיב את הסדר המבונה הזה, אשמיעך דבר קטן אשר

שמעו אומי כימי חלדי מדורש אחד, וכה דרש.

ישעיהו הנביא אמר אנכי הוא מנחמכם מי

את ותיראני מאכוש ימות ומכן אדם הציר יכתן

ותשכח ה' עוֹשֶׁךָ . והמאמר הזה כפלא בעיני מאור .

ראשון למה הכפיל המלות אנכי ? ושנית מה הקבוך

בין המאמר הוא מכחמכם א המאמר שלאחריו ?

החברות המציינות לעיל הן חברות בבעלות ממשלתית או חלקית, ונמצאות תחת פיקוד ישיר של ממשלת ישראל.

לא אתמה על המאמר כי אם על השואל, הלא

בדודע כי מחק הקשון להכפיל הנסתרים למען קזק

הענין, גם הקבוצה בין המאמרים טוב בעיני כל

מִשְׁכִּיל.

(1) 1999-2000

הוא הדבר אשר דברתי לך: לא יתאון ללכת בדרכי

הַיָּמִים הַהֵם : וְשָׁרָה שָׂמְךָ בְּאֵר הַחַיִּים : בְּיָמֶיךָ :

באמב. במדרש. כל מה שהקדש ידמוכו דמוכו

ביום 17 התירא נשואה בנתחום ירושל ומוצא מן

וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת-קוֹלְךָ וְיִשְׁכַּח אֶת-עֲוֹנוֹתָיִךְ כִּי-יִשְׁמַע ה' אֶת-קוֹלְךָ וְיִשְׁכַּח אֶת-עֲוֹנוֹתָיִךְ

א. ע. ה. • וזכות פ. חמל ירמיה הנזכר פרשה
כך 23

ציון

2. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 8

על
בה
תר
במי
לבה
לוי
דלות
וי
זורח
בה
ולא
כיום

ואלהים
ה' —

זה
מקרא
והפסוק
ה'.

אומר
הפסוק
בה' ה'
מקום
מקום
משמע
ל'.

(רצו)

ציון כיריה, וכנגדו הסגבל ישעיה, אנכי אנכי
הוא מנחמכם. הנה גם המדרש הזה אין לו שחר
אך אמרו בתלמוד מפני מה קדמה פ' לע"ן באיכה?
מפני שאמרו בפרקם מה שלא ראוי בעיניהם. עוד
אמרו בתלמוד אחר. שהוא מנחם לרבה עמא פזיזא
אתון דקדמו פומיכו לאודניכו כי הקדימו בעשה
לשנוע. ועל פירכרים האלה יפה דבר המדרש:
ורמיה אמר פרשה ציון כותבו שהקדום פ', על
שהקדימו פה לען, וכנגדו הסגבל ישעיה כנחמה
אנכי, דהיינו אנכי הסגבל אל עשרת הדברים כי גם
הקדימו פה לאחון, ובא זה לבטל את זה.
ואם כן יפה הכפיל מלת אנכי כי כוננת המקרא
לאמור: אנכי הוא מנחמכם עם מלת אנכי!

פלוגי (כלבו) בחיי ראשי מתוק מדבש, ובהאי מלתא
לימרו משמי. אבל עוד נשאר לתרץ ההמשך.

מב"מ גם אמרו בתלמוד אחר שהוא צדוק! לגביהם כן
פסיקא וויי לכוון חייבא דאמריהון מיתא חיי,
דחיי מיתא, דמיתא חיי? אחר ליה וויי לכוון
חייבא דאמריהון מיתא לא חיי, דלא חיי חיי,
דהוי לא כל שכן! וזה תכור המחמרים: אנכי
הוא מנחמכם בעולם התחייה, ואולם מי את
ותיראי מאנש ימות כשאנש הצדוקי דחיי מיתא,
דמיתא חיי? ותשכח ה' עושך, הלא ה' עשך
ויכוונך ואם כן דלא חיי חיי, דהוי לא כל שכן!
מה תאמר עתה אחי? המנחם זאת תן בטויך?
אם יש את כפשך לשמוע עוד בדברים האלה, הגידה
בא ואנכי אשמיעך.

מב"מ

מ"ב"ם חלילה לי מהטות עוד אוני לדברי תוהו כאלה;
 חלילה לי לשמוע עוד, איך יהפכו דברי אלהים
 חיים לשוא ותפל. אהה! מה יתרון להם בכל
 העמל הזה אשר יעמולו תחת השמש? ומה יעשו
 ליום פקודה? — אצל אחי אמרה לא לי האם
 יחדיו כאלהו? האין בהם גם אחד עושה טוב?

מב"מן חלילה לך ואחם מלחשוב כזאת. עוד ישנו עממה
 והיום אכנס אמת וצדק, אשר במסתרים תבנה
 מלכותי עליהם. כבוד מלכותי, עוד כשארנו
 אלהים ונבדלנו מעמך, ונבדלנו מאלהינו. אלא בפה
 לא נודה ונלחם עליהם. לפקוד עיני העורים האלה למען
 יראו את כבודי ואת כבודי. ויהיו שמוי ויהיו שמוי " " "
 ואלהם שאל כל עיניך אחי וראה המלאך אשר הביאני
 הלום, בא לקראתי. (א המלאך אשר הולך וקרב)

האלהים שלשום שוכך אלו? בלתי ידע (עליו)

מיכאל שלום שלום לך ידיד אלהים! א תירא; האוינה
 עדי אים תמודות, כי בדרך לקחתו וברך לך אשיב!
 הנה באשר הקול בשמע במחנה הקדושים, בא משה
 בן מנחם הנה, וישמחו כל העדה, יחדיו ירכנו.
 וישא שלמה בן דוד מלך ישראל את קולו ויאמר:
 שמעוני אחי! אחי אלך לקראתו להביאנו א הר
 קדשנו, תחת עבודתו אשר עבד חוקי, ובתוכם
 ספרו תכנה הודיע (יור). ויען דוד אביו ויאמר:

לא

(יור) באורו לספר קהלת: וכבר אמרו בקשו לגנוז ספר
 קהלת מפני שדבריו סותרין זה את זה. אך כפי באור
 ארונים הרמב"מן ז"ל לא ימצא עוד סתירה ביניהם.

לא כן בני, אני אלא ואראה פני איש אלהים היום
 מנעים זמירותי, ומנחם בלשוננו בגינותי (יא).
 ויקם משה בן עמרם איש אלהים ונאמן ביתו ויאמר:
 הלא זה האיש משה בחירי, רצתה נפשי בו כי הוא
 שם תורתי לפני בני ישראל בעדו עדום (יב)!
 אכני אכני אלק לנהלן א מזה קודש! (פני פלוני
 חמו) עודם מדברים וסנה כבוד אלהים בראה,
 והקול נשמע לאמור: א בני! בן יקיר לי משה,
 הפיר מחשבות רשעי ארץ אשר לא יבינו א פעולת
 ה' ומעשי ידיו, ואין אלהים מומנותיהם (יג).
 על כן זה יהיה שברו, דקו לפניו יהלך, וכבוד
 ה' יאספנו. — ועתה אכני חמד וכרוכי ה'
 (א מ"מ"ן ומ"ם) א תתמהמו פה, קומו ולכו
 לרגלי! (וילכו שניהם וחד אחר המלאך, ויותר
 פלוני לבדו).

פסוקים שבת

(יא) תרגום החסידים אשר הוציא לאור, וכל הקורא בו

ישמח על רב טובו ויפיוטא מלכותא דמלכותא דמלכותא

(יב) תרגום התורה, אשר כל חסידים לא יסורו בה

(יג) ספר מועדי שחר, אשר בו שם אבותינו ומופתיו על

מציאת הכורא ברוך הוא. ועליו שר משורר אשכנזי:

עם חיות חיים גחטט, ואגטע אונזעט טאהן;

רען בעוויון גאב אונזעט גענרעלסטאהן.

(רצט)

ה ע ר ה

כִּי זֶה לֹא לֹחֶם לִישׁ יִחְהַהֲנֵהוּ לֵל

הערט גאטטעט וויטטפרוך,

דינטיהר זיין ווארט עהרפֿורכטטפֿאן פֿערעהרט!

אויפֿערע בריהר נענען זיך אויפֿערע פֿינדען,

פֿערטטאטן אייך אום איינעט מאנעטס וויזען. —

אבר פֿעהרערזיכט ווירד דער עוויגע זיין,

וויירד זיכטבאכ זיין, לוי אויפֿערע פֿינדען,

אונד זיך — טיך בטעאט.

(ישעיהו, ק"ו, ה')

אונד זיך — טיך בטעאט.

אונד זיך — טיך בטעאט.

שמעוני אחי ושמע ה' אליכם!

מאז עלה על רוחי להדפיס השיחה הנזכרת במאסף,

אשיחה בלבדי, כי תהיה זאת לאבן נגף לרגלי אנשים

אחדים אשר מעולם אורח ה' לא בגה עליהם, ובחשיכה

יתהלכו; יתקבלו בה אנשי ריב אזהבי מדון ומזה ושימוה

כמטרא לחצי לשונם, וכזאת הגדתי לאזני כל בהקדמה

להשיחה הזאת. אך קעיסי השיבוני לאמור: א תמנע טוב להלכי

המים בעבור גערת מעקשי דרך, א תכחיד תחת לשונך

לברי אמת וצדק מכני חמת הכסילים, הלא אם פושעים

יכשלו בהם, צדיקים ילכו בס בטח ושאנן. ואולם כאשר

דמיתי כן היה! הראשונות אשר הודעתי בטרם תזמנה

הנה באו, כי אחר זאת לאור שתי מחברות הראשונות ממאסף

החדש הזה, קמו שלשה אנשים אשר הכה אלהים בספורים,

ויתנו

ויחננו עלי קולם בספרים ובאגרות (א) חרפנו ונדרנו בקללות
 ובחרפות ככל אשר יצא מפי גבוה וחדל אשם וחוהי ואת
 רוענו כלבבנו היקר מזה רח ואל ב"ה אלם חסונות פדאפע
 האר לערוע , על אודת המאסף החמש אשר הדפסנו ועל
 אודת השיטה אשר בו האמנם בקל לו מאד להוציא את
 עינינו מן המתלוקת הזאת על דעת השיטה ולרחוק בנקוט
 כפי לאמור: הלא אנוכי רק המוציא את השיטה לאור ולא מתחבר
 ואם המתבר שגה וכחש באמת , הוא עונו ישר ואני כפי ;
 אבל אם כהאדבר אחטא לאלהם הירדע כל הנסתרות. כי מדוע
 אכתוב תחת לשוני ? הנה אודה ולא אכחש , כי אני אני
 הוא המסביר אותה מראשיתה ועד תכליתה , גם כל ההצעות
 והערות הנוספים לה , מלבי ועליו : ילדי שלי ידעו אשר
 חזן אלהים אותי , ומה בעל משפטם יגש אלי וירשיעני אם
 יצדק , כי פדאפעו אש שגיתי , כי ולא באחר : ואם מראש
 נסתר דברתי , ואת שמי בשם אחר החלפתי , לא מדאבה
 פשייתי זאת פן יסבנו כי הדודים , כי על ה' שאלתי ידעו
 מעולם , וימנה יעשה לי אדם ? ואך אמרתי חלו יכנסו דברי
 איש בלתי כודע ואשר כבוד הלך לעולמו , ואתה באוני העם
 מדברי איש במוני , כי כך משפט העם לעמוד לקול איש
 פלג ובחושך שמו יכוסה , מלשמוע לקול האיש אשר בקרבו
 הוה ויטה , ונעה באשר ראיתי כי קמו שלשת האנשים לצדק
 ולהעלל ,

(א) לא בפעם אחת ולא בזמן אחד נהרמו האנשים האלה
 אחר קולם עליו , כי אם התחלקו לשלוש משמורות להעריכי
 משנה ראשית . ועל פי קוד יסלח טעם הדבר , כי כונן למח
 שאמר חכמינו שלש משמורות הולכים ועל כן גם אנכי
 שמעתי במשמורת ראשונה צעקה כלבב , בשניה בערות אמור ,
 ובשלישית שיתת אשה . ואלו חכמינו חזקו יד ויחזקו

וְהַתְּעַלְלָה אֶת־חַמְדִּי אִם אֶת־חַמְדִּי עוֹד מִי יַעֲזֶה לָּהֶם עַל
 הַמִּנְחָתִיהֶם וְעַל דְּבוּרֵיהֶם? הִיאֲךָ הַמֶּה יִכּוֹל לִקְחֵיהֶם אֶת
 הַמִּי? לֹא כֵן לֹא אֶת־חֵיר כִּי־עוֹד אֶתְּוֶה וְאֶת־רָחֵל לַעֲיֹן
 לָלֶךְ וְאִשִּׁים דְּבָרָה כְּגִידֵי אֶת־יִשְׂרָאֵל לְכָבוֹדָם וְהַמֶּה יַדְיִיקוּ
 אֶת הַדִּיק וְיִרְשִׁינּוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְלִמְעַן תִּכְיֹנּוּ הַיּוֹסֵד טָרִם
 תִּשְׁמַעְתּוּ וְיִדְרִיעַסְתּוּ מִי הַמֶּה אֶת־הַנְּשִׁים הַלֵּלָהּ בְּעַלִּי רִיבִי
 מִשְׁפָּטָם וּמִשְׁפָּטֵיהֶם — אִם אֶת־הַנְּשִׁים הַלֵּלָהּ בְּיָדֵיהֶם
 בְּקִטְוֹן אֶת־הֶן בְּאֶרְבֶּעַס אוֹ כְּמִשְׁמַשׁ חֲדָשִׁים וְהַמֶּה יִסְפֹּר
 קִטְוֹן לְפָנֶי אֶת־הַחֶסֶד אֶת־הַמִּשְׁלָה וְהַעֲבִירָם בְּעִיר בְּעִירָן
 וְהַמֶּה יִשְׁמַע בְּיִשְׂרָאֵל וְהַמֶּה יִשְׁמַע בְּיִשְׂרָאֵל וְהַמֶּה יִשְׁמַע
 הַמֶּה יִשְׁמַע עֵינֵי מִשְׁפָּטָם (ב) וְהַמֶּה יִשְׁמַע וְהַמֶּה יִשְׁמַע
 בְּיָדֵיהֶם בְּכִי תַחֲרוּסִים עַל הַמִּשְׁלָה וְעַל מַחֲבָרָיו וְקוֹלוֹ בְּכִי
 בְּיָדֵיהֶם אֶת אֱלֹהִים בְּחֶקֶק לִקְעִינָה מִמִּשְׁלַת זָרוֹךְ מִמִּשְׁלַת
 בְּיָדֵיהֶם עַל הַמִּשְׁלָה וְהַמֶּה יִשְׁמַע וְהַמֶּה יִשְׁמַע וְהַמֶּה יִשְׁמַע
 עֵינֵי הַמֶּה בְּכִי יִשְׂרָאֵל אֶת־מַחֲבָרָתָה אֶת־כְּבוֹדֵיהֶם לְכָבוֹדָם
 כְּמוֹתָם חֶסֶד בְּלֹא כֶסֶף וְהַמֶּה יִשְׁמַע לְפָנֵי ה' שִׁיחֵה רִנּוֹן
 מִלְּפָנֵינוּ לְהַפְּדוֹ לְכָבוֹדָם לְכִי אֶת־לֵב כֶּסֶף — וְהַמֶּה יִשְׁמַע
 הַמֶּה יִשְׁמַע לֹא אֶת־לֵב אֶת־יְדֵי וְלֹא אֶת־עֵינֵי לֹא מַחֲבָרָה כִּי יַדְעִי
 קִיבָה תִּכְתְּבוּ מִגִּדְלָה הִיא בְּיָדֵיהֶם מִסְתַּרְתָּ רַחֲמֵי
 וְהַמֶּה יִשְׁמַע מִלְּפָנֵינוּ עֵינֵי מִחֶסֶד וְהַמֶּה יִשְׁמַע וְהַמֶּה יִשְׁמַע
 עַל

(ב) אלה הדברים אשר כתב לי אש ככר מתושבי צערלין
על דברי הספר הזה לאמור: על המחבר עין משפט
למחבר: משפטך ההם רבה אדם ובהם! כן ידעתי
שספרתהם הולך מנער וגם זקן; והנער לא ידע מאומה,
רק ביצחק וקרא לו זרע. הכי קרא שמו עין משפט על שם
המקרא ויהי כי זקן יצחק ותכנין לזינו מאות? —

וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע
 אֱלֹהֵינוּ אֶת
 הַקּוֹל הַזֶּה וְהָיָה
 כִּי יִשְׁמַע אֱלֹהֵינוּ
 אֶת הַקּוֹל הַזֶּה

על כן בדר לו קרא אלהים אולי יתעשת לו ולא יאבד.
וגם' אכני לא אחרל מלהתפלל בעדו ובעד נפשו הכבדה,
שהם ברוך הוא ירחמנו ויגדלונו לתורה לחופה ולמעשים
טובים אמר.

אחרי הדברים האלה והנה אגרת גדולה וארוכה מאוד
שלחה אלינו, בהעלמת שם ומקום הכותב (א),
והיא מלאה על כל דלתהיה חרופים וגדופים, נאצות
וקללות, כאשר יחרף ויקלל הפחות בפחותי ערך, כחך שהם
לשוננו, וזמנת עכשיו תחת שפתיו לעקר ולשבר ולמגר אזהנו
וכל אשר לנו על אודת השיחה. ובחתימת האגרת בקש
האיש הזה מאתנו להדפיס אגרתו הזאת במאסף, וכה דבריו:
וכי תוסיפו עוד להדפיס המאסף, קחו מוסרי ואל כסף,
להדפיס גם דברי זאת האגרת, למען יהיה לכם לאות
ולמוכרת, כי קבלתם האמת ממי שאמרו, והצדק ממי שלבנו
וצרנו וברנו. — האמנם מן הראוי ומזד הדין לכלתי שים
לב על האגרת הזאת, כי אם להשליך דבריו במזולה לא
יזכרו ולא יעלו על לבבנו לעולם. כי למה נשחית דבריו
לאזני חכם בעיניו אשר אין כוחו אלא כפה לקלל ולגדף?
למה נשחית הזמן וימי חלדנו אשר חלק ה' לנו להשלים
בפשותינו, בדברי הוהו ורעיוני רוח כאלה? ואולם למען
הראות

(ג) אחר כן הוגד לי ושמעתי, כי הכותב הזה הלא הוא
הרב הגאון הגדול, אם יהיו כל חכמי ישראל בכף
מאזנים והוא עם ר' אלעזר בן ערך בכף שנים מכריע את
כולם, מזה"ר דוב המכונה בערל המשגיג על השוטטים
בעיר הגדולה וויז. ה' יזכה לעלות לגיון ברוכה, ולירושלים
בית מקדשו בשמחת עולם!

הראות כי האמת אהבנו, וכל חפצנו להעמיד האמת על
מכונו, עשינו לפנינו משורת הדין, ונעתיק כל דבריו
ותשובותיו, מבלי להוסיף עליהם ומבלי גרוע מאמר מהם,
כאשר יראה הקורא בהתשובה אשר השכתי להכותב הזה.
אפס הקללות והנאצות אשר באגרתו, השמנתי לכלתי
הדפוס, כי לו יהיו רק למזכרת עין, ולסקורא לא יעלו
לראון. גם בעיני כל קללותי בלא כחשבו; הדרכה והקללה
מאיש כזה ומבני גילי, אחת לי, כי מדרכותיהם לא אבורך
ומקללותיהם לא אקולל, אך את אשר יבדך אלהים יבורך,
ואת אשר יאור ויאיר!

עוד נשאר השלישי והוא נחבא בספר האורז. הוא העיו
לעשות מכל אשר היה לפניו, כי הוא גזר אומר
למחות שם המאסף מתחת השמים, ולשכית מאנוש זכרו,
לכלתי נתן לנו שם ושארית עוד בארץ. איש המלחמה הזה
שלף חרבו מתערה, בה ידיו עד אפסי ארץ, ולא ישיבנה
א דגנה עד כי יסול המאסף חלל לרגליו. — הספר הזה
פותח בקללה ומסיים בקללה על דבר השיחה והמאסף,
ובאמצע שתי אגרות על אודת הסכסוך אשר היה בעיר
פראג בין הרב מוהרר שמואל לאנדוויא ובין אחי דייו
העיר, עם הגהנת אשר עשה המחבר על האגרות האלה. ועל
פני הספר נאמר שנדפס בסלאניקי, אך כאשר נודע,
שקר הוא, כי הספר הזה נדפס בעיר ויין בדפוס עברי שם,
גם התחפש המחבר ויכנה שמו בשם פנחס בן חנניהו מארץ
איטאליען, ואנכי לא ידעתי מה היה לו כי הקתתר? אם
איש מלחמה הוא, לא יירא מפני איש ולא יחת מבן אדם;
ואם ירא לנפשו פן אשיב לו קללתו בראשו, העידותי היום
נגד כל, יהיה המחבר מי שיהיה, קוב לא אקבנו גם ברודך
יהיה, כי דבריו ענו בו לאמור: רוח אלהים רעה מבעתן
לפעמיו.

צ'פ'א'י' (ח'י' י' ז') (ח'י' י' ז') (ח'י' י' ז') (ח'י' י' ז') (ח'י' י' ז')

לפעמו, עתים חלים עתים שוטה, והעל חוט כזה חקוק?
אם בזה תתקם כפשי? לא כן! רחם ארחמנו על כי השית
אלהים ממנו קצמת ותכונה אדם, אעבור על פשעיו, ואעכסו
על השגותיו למען ישמע העם בדברי עמו כי כנים דברי.
אלה הגבורים חלוצי צבא, אשר הקיפוני בסיפריהם, ועתה
שמעו נא גם השגותיהם ותשובתם עליהם: אם פשעתי
אם חטאתי אם עשיתי אם חטאתי אם עשיתי אם חטאתי אם עשיתי

חשובה ולהכותם קצת קצת

מוהרר בערל נריו בעיר ווין

על דבר השגותיו על השיח כמאסף החכם.

דברים גויסל רועה ישראל, עדי האומות!
נחב כצאן צאנו, לבי בינה!
תהלתך ימלל פי אשבע שמחות את פניה.

מי כמוך באלופים קולו ישמיע?

מי בהמה כמוך משפמיו יודיע?

אם קטנת, בעינה ראש שבטי ישראל הנך.

אדמה אכנה ולא ידעתיך,

אך לשמע און שמעתך,

ומדלות ספרה אתה הראית לדעת:

כסותי כרכב מלך מצרים,

נאו להיך במעלותי;

תנייך נעשה לך עם כומי ומבצעת.

כחמור

בְּחִמּוֹר גֵּרִם רוֹבֵץ בֵּין הַמְּשֻׁפְּתִים
 אֲמַתְּ, לִכֵּן יִשְׁאַף עַל כַּפִּים
 כָּל עַם אֶרֶץ יִבּוֹא לִשְׁמוֹעַ הַכְּמִתָּה;
 נִדְמִית בְּשִׁפְפוֹן עַל־דָּהָה,
 הַנוֹשֵׁף כָּל קוֹמָה כָּל־בְּרִיָּה
 כִּי נִשְׁכַּתָּה בְּשֶׁרֶף וּבַעֲקָרָב עֲקִיצָתָה.

וְכָל דְּבָרֶיךָ בְּנִהְלֵת יִזְכָּרְתָּ וּבִזְעָרְתָּ
 הִנֵּה אִם תִּזְכָּרְתָּ לְכַתּוּבָה שְׂפָתֶיךָ
 כָּלֵנוּ אֲבָדְנוּ, נִכְרָה בְּנִהְלָתָה!
 אֵלֶּה קְצוֹת דְּרָמֶיךָ יִזְכָּרְתָּ פֶה לְמִשְׁמַרְתָּה
 לְמַעַן תִּהְיֶה לְעַם הָאָרֶץ,
 לְאוֹת כִּי יֵשׁ שׁוֹפְטִים בָּאָרֶץ,
 וְלֹא יִיָּד עוֹד אִישׁ וְאִישׁ אֵת כְּתָף סוֹרֶרְתָּ.

קִנְיָאָה גְדוֹלָה, וְקִנְיָאָה גְדוֹלָה קִנְיָאָה עַל־וַעַל רִיעוֹ
 כִּנְיָאָה הִתָּרַךְ יוֹאֵל בֵּר"ל, עַל אֹדֶת הַמֶּלֶךְ
 אֲשֶׁר הוֹצִאנוּ לָאוֹר, שִׁפְכָה עֲלֵינוּ זַעֲמָךְ, וּפִיךָ מִלֵּאֵת אֱלֹהִים
 וְקִלְלוֹת כָּל־הָאֱלֹהִים הַכְּתוּבֹת בַּסֵּפֶר הַתּוֹרָה. עֲתָה הִרְאִיתָ
 לִדְעָתָה כִּי שִׁגְגַת מְאֹד בְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ כִּי הֵמָּה אָמְרוּ חַיִּיב
 אִדָּם לְהוֹכִיחַ אֶת תְּבִירָיו עַד שִׁקְלָלְנוּ וַיִּחַרְפְּנוּ, וְאִמְרַת בְּלִבְכֶּךָ
 שְׂכֻכֹתָם, עַל הַמּוֹכִיחַ מוֹטֵל לְהוֹכִיחַ אֶת בְּנֵי דוֹרוֹ כָּל־כֶּדֶר
 שִׁיחָרֵף וַיִּקְלַל אוֹתָם; וְאוֹלָם לֹא כֵן הוּא, דֶּק הַמּוֹכִיחַ צָרִיךְ
 לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּדִבְרֵי כַעֲשִׂימִים וּרְכִיזִים הַנִּכְנָסִים בְּלִבֵּי הַשּׁוֹמֵעַ,
 וְכֹכֶת חו"ל שֶׁהַמּוֹכִיחַ לֹא יִתְּדוֹל מִלְּהוֹכִיחַ עַד שִׁיחָרֵף וַיִּקְלַל
 מִכֵּי דוֹרוֹ, כִּי, אִם אֵלֶּה יַעֲשֶׂה לוֹ, אִזּוֹ יִנָּא יְדֵי חֹכְמוֹתָ,
 וַעֲשֶׂה

ועשה כפי המוטל עליו. ואם כן אפוא הלא נקל לי מאד
לכלום פיד ולסגור דלתות שפתוך, אם איש כל קללותיך
וחרפותיך, עליך ועל ראשך; אך הם לזרעא דאבא למעבד
הכי! חלילה לי מחטוא כלשונך לחרף ולקלל! ואם זאת
אעשה, במה יודע אפוא כי נפליתי איני ממך ומכניגילך?
במה יודע כי גבהו דרכי מדרכיך, ומחשבותי ממחשבותיך?
לא כן, תחת קללתך אשיבך ברכה, אהפלל א' ה' בעדך,
יאיר שכלך וישיבילך באמתו; ותחת כי חרפתני, כבד אכבדך,
אלמדך דעת למען תחכם באחריותך, וטוב לך ימי חייך.
גם מלאתי את שאלתך אשר שאלת מעמי, ואעתיק פה כל
השגותיך עלי ככתבך, ונכלותך לדבר אשיבך על ככון כפי
יד ה' הטובה עלי.

שונסת את מתניך וינאת בפתח דבריך לישע את משיחך
את החמור של רבי פנחס בן יאיר, וזה אמרת:
,,וזה החלי, בעזרת צורי וגואלי. ידענו כי האדם השלם
,,השומר ידיו מעשות כל רע, יעזרוהו מן השמים על מחשבתו
,,הטובה, לכל יבוא חטא לידו גם בכלי דעת, כ"מ שגם
,,בכל דעת כפש לא טוב, שאם קרה לאדם חטא בכלי
,,דעת ובגובה, אות הוא שנכסו לא טובה, שלא שמר עצמו
,,מן החטא, שאלולי כן לא בא חטא על ידו כ"מ לא יאונה
,,לדדיק כל און, ואמר רגלי חקיריו ישמור. וידענו שרפ"בי
,,מגדולי ישראל ומחסידיהם, ולא טוב הדבר לפני שיבוא
,,לידי חטא ע"י בהמתו כי השעורים הללו כבר היו מחוייבין
,,במעשר כדקאמר ה"ס התם, ואלו אכל החמור השעורין
,,הללו בטבולן היה הכהן והלוי וגו' על ידו שלא היו
,,מקבלין מתנותיהם שהתורה זכתה להם, ורפ"בי לא היה
,,מחוייב לשלם לבעל האכסניא כ"א דמי טבל שנמכר בזול
,,מחולין מתוקנים, והיה הדבר הזה להגביל לר' פנחס בן
יאיר

, יאיר שלא נהנה כל ימיו משל אחרים כדאמר ה"ש הם ,
 , שיגולגלו רעות שהים על ידו לרבות הונו ע"י גול חכהן
 , והלוי , והכהן והלוי כגולין בסבתו (מלכד האיקור שאקור
 , להאכיל לבהמותו עד שיעשר) אשר על כן מי שפתח פי
 , האתון של בלעם קתם פי החמור של רפ"בי שלא יאכל עד
 , שיעשרו , ולא יבוא חטא לצדוק כמותו שילעיו עליו
 , הכהנים והלויים והעמים שהפקידו על ידו (ואפי' לדברי
 , הירושלמי שהביאו החס' שעדמן לא היו מחויבין במעשר ,
 , אפ"ה היה מכוער הדבר לצדוק כמותו שחטא קל כחשב
 , בעינו לעון גדול לרבות הונו ע"י גול עמים , שלא נהנה
 , משל אחרים אפי' בטובה וכו' ש' שלא בטובתו) ומעתה הכי
 , יחשב לזר בעיני כל בר דעה מעשה זה החמור , אם לא
 , כעיני חמור . — עד כה דבריק .

הנה , אחת וכבון כי חכם אתה מאוד וכל מהם לא עממו ,
 אחת חופש חדרי בטן החמור וכבון כליותיו ולב ,
 ועל כן עשו תעשה וגם וכול תוכל להיות לו לפה ולהמליך
 בעדו על שלל אכל השעורים , כי רמתו דבר כך ומלתו על
 לשונך . אך שהים אשאל מאתך : האתה , אם כפרושך כן
 הוא , איך תנדיק מעשיהו כפי שקפרו בירושלמי (ר) ואלה
 דבריהם : חמרתיה דר' פנחס בן יאיר גבבוס לקטין עבדת
 גביהון תלתא יומין ולא טעמת כלום , אמרו כיטשנה ולא
 תימות גבן , כיטשת חולת וקמת על חרעא דרבה , שריא
 ואותאגת , אמר להו ר' פנחס ב"י שתמו לה לעלובה דאית
 לה תלתא יומי דלא טעמת כלום . שתמו לה ועיילת , יהכו
 לה

(ר) ירושלמי מסכת שקלים , פרק חמישי . והובא גם כן
 במדרש רבה פרשת חיי שרה , עם שנוי לשון מעט .

לֹא שְׂעוּרִין וְלֹא אֲכָלָה , אָמְרוּ לִי רַבִּי לֹא בָעִיָּה לְמִיכָל ;
 אָמַר לָהֶן מִתְקִינִין אֵיכּוֹן ? אָמְרוּ אֵין , אֲרוּמְתוֹן דְּמֵאֵי ?
 אָמְרוּ לֹא כְדִין אֲלִפִּין הַכּוֹתָן זָרַע לְבִהְמָה פְּטוּר מִן דְּמֵאֵי ,
 אָמַר מַה כִּיעֲבִיד לָהּ דְּהֵיָא מִתְמַרָּא עַל כַּפָּה , אֲרוּמָה דְּמֵאֵי
 וְאֲכָלָה . הָרִי לְפָתִיךְ כִּי הֵאָתוֹן הָזֵאת עֲשֵׂהָ מִלֵּד חֲסִידוֹת
 הָאֲמֵתִי לְפָנִים מִשּׁוּרַת הָדִין , וְהַעֲנֵה בָּזֶס כַּפָּה שְׁלֹשָׁת יָמִים
 אֵין שְׁלֹא הָגִיעַ עַל יְדֵי מִאֲכָלָה הַקְלָה לֹאדוּנָה ! וְהַשְׁנִית , לוֹ
 יְהִי כְּדִבְרִיךְ וְכַעֲמֵךְ , עַל מַה תַּזְעֵק אֵלַי ? הֲאֵכֵי כַּחֲשֵׁי
 בַּמַּעֲשֵׂה הַחֲמוּר הַזֶּה ? הֲאֵס אֲמַרְתִּי כִּי שָׁקֵר הוּא ? הֲלֹא גַם
 לְבִאזְרוֹךְ יְהִיִּה הַמַּעֲשֵׂה הַזֶּה בְּדֶרֶךְ שְׁלֹא וְלַמַּעֲלָה מִן הַטֵּבֵעַ ,
 כִּי מִטֵּבֵעַ הַחֲמוּר , כֹּאֲשֶׁר יִדְעָת , לֹאכּוֹל אֵס יִרְעֵב , אֵת
 הַמַּשְׁפּוֹא אֲשֶׁר לְפָנָיו , מַצְלִי לַחוּשׁ אֵס הוּא מִתּוֹקִין אֵס לֹא ,
 וְהוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי גַם אֲנִי בְּהִעָרָה שְׂמַעְשָׁה נָקִים
 הִיָּה , וְעֵינֶיךָ מַה שִׁכְתָּב הַכּוֹתָב בְּסִפְרָא עֵין יַעֲקֹב עַל זֹאת וְעַס
 תִּרְאֶה כִּי גַם הוּא מִשְׁתַּחֲוֶה מְאֹד עַל זֶה הַדָּבָר , וּבְעֵינֵי כָל
 בַּר דַּעַת וְפֶלֶא , רַק בְּעֵינֵי הַחֲמוּר לְבָדוֹ לֹא יִפְלֹא .

הַוּסַפְתָּ לְאָמֹר : „אֲשַׁלֵּכֶם וְהוֹדִיעֵנִי לְפִי דַעַתְכֶם הַנִּפְקָדָה
 „שָׁכַל עוֹד שֶׁהוֹסִיף עוֹלָם יָמִים הוֹסִיפוּ בְּנֵי אָדָם
 „הַחֲכָמָה , לָכֵן כֹּא וְשׁוֹטְטִי בַּחוּצוֹת כָּל עֲרֵי הַחֲכָמָה אֵס תִּמְצָאוּ
 „אָדָם כָּל אֵלָה כַּמֵּאֵי וּמִיכָן אֲשֶׁר כַּח הַכִּרְתּוֹ חֻקָּה וְהַשְׁגָּתוֹ
 „גְּדוּלָה מְאֹד לְלִמּוּד וּלְדָבָר בַּשְּׂבָעִים לִשּׁוֹן כֹּאנְשֵׁי קִסְתֵּי דְרִינִין
 „שֶׁהָיוּ צְרִיכִין לִידַע וּלְדָבָר בַּשְּׂבָעִים לִשּׁוֹן כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁמְעוּ
 „מִפִּי מִתּוֹרָגְמָן , וְעוֹד הָיוּ שְׁתֵּי הַתּוֹרוֹת שִׁכְתָּב וְשִׁבְעָ"פ
 „עֲרוּכִין בְּפִיָּהן וּשְׁמוּרִים בְּלִבֵּיהֶן כְּלִי גִמְגוּם וְהָיוּ בְּקִיָּאִים
 „בְּכָל חֲכָמָה וּמִדַּע חֲכָמָה הַדְּבָר וְהָגִיִן וְהַטֵּבֵעַ וְהָאֲחֵר
 „הַטֵּבֵעַ וְחֲכָמוֹת הַמּוֹלֶת שֶׁהָיוּ צְרִיכִין לַחֲשׁוֹב מוֹלֵד הָאֲמֵתִי
 „לְהַכְחִישׁ הַעֲדִים אִזּוֹ לְקַבֵּל עֲדוּתָן כִּמוֹ שִׁכְתָּב הַרְמֵס ד"ל
 „כ"ה

ג'ה"ק"ה (ה). זאו נא והעריכו ערך משה רבכם
מדעקווא

(ה) הרמ"ם ז"ל בוך שכלו שמר פיו ולשונו מלהציג בקפרו
יד החזקה מלות שבעים לשון רק הציג תחתיהן ברוב
הלשונות, גם לפי דעתו הרמה לא היה מעכב כלל אם לא
היו כל אנשי קההדרין יודעים ברוב הלשונות כי כן אמר
(הלכות קההדרין פרק ב' הלכה ויו) וצריך להשתדל ולבדוק
ולקפז שיהיו כולן בעלי שינה בעלי קומה בעלי מראה כבדו
למש ושילעו ברוב הלשונות כדי שלא תהא הקההדרין שומעת
מפי המתורגמן. וכתב ע"ז בעל כסף משנה בקההדרין
ובמקחות אמר ר' יוחנן איך מושיבין בקההדרין אלא וב"ו
וקתב רבינו יודעין ברוב הלשונות משום דדבר זה הוא להמציא
מי שידע בכל ע' לשון ומשמע לרבינו דהאי איך מושיבין
היינו דהיכא משתכחי אבל אי לא משתכחי לא מעכבי כל
הני ויש סעד לדבר מדאמרו גבי משה ואילו כבדו לא אשכח
ע"כל. ואני מנאמי עוד סעד לדבריו כי אמרו במסכת
קההדרין (ערך הנחקין, פ"ח ע"ב) כל מי שהוא חכם שכל
ברך ודעת הכריות כוחה היינו יהיה דיין בעירו משם מעלין
אותו להר הבית משם לעזרה משם ללשכת הגזית. הרי
לפניך שלקחו לקההדרין האיש אשר נתואר במעלות ובמדות
האלה אף שלא היה יודע לדבר ברוב הלשונות. ובאמת
קסורם משבעים לשונות הוא ע"ד העברה כדרכם לפעמים,
כי אם באמר שכונתם על מה שהאמינו שיטנו בעולם שבעים
לשונות, הלא נשיב, לאיזה קנה היו הקההדרין צריכין
לדעת לשון כל אומה ואומה הלא בימיהם לא היו בני ישראל
מטורחין כל כך בארבע כנסות הארץ? ויפה אמר בעל כסף
משנה דדבר זה הוא להמציא מי שידע בכל שבעים לשונות.

והמדעסוף (ו) אם היה באפשרות כח שכלו ותכונתו ללמוד
ולדבר

אך בעיני הרב ר' בערל הזה לא זר הוא, כי הוא היודע
מחשבות ורעיוני החמור, אף כי שוודע רעיוני ומחשבות
בני אדם ללשונם בארצותם! עוד שגג הכותב האגרת
באמרו שסנהדרין היו צריכין לדבר בשבעים לשון, כי סקר
הוא, ותכמינו לא בקשו רק הידיעה ולא הדבור, והמוספת
לזה ממה שאמרו: (מכות, ויו"ע"ב) הכי לעזי דאיתו לקמיה
דרבא אוקי רבא תורגמן ביניהו. והכי עבד הכי? והתכן
שלא תהא הסנהדרין שומעת מפי התורגמן? רבא מידע
הוא ידע מה דהו אמרי, אהדורי הוא דלא הוה ידע,
פרשו שלא היה יודע להשיב בזה הלשון. והשגגה השלישית
היוצאת ממנו שאמר שהיו צריכין לדעת מה שאמר השבט,
כי מה להם ולדיעה זאת? גם לא היו צריכין בקיאים
בכל חכמה ומדע כמו שחשב ר' בערל הזה כי אם כמו שכתב
הרמ"ם זל (שם הלכה א') ויודעים קצת משאר חכמות
בגון רפואות ומשכונ ותקופות ומזלות וכו'. ולא זו בלבד
אלא גם בכל התורה לא היו צריכין כולם לקיות בקיאים
לפי דעת הרמ"ם כי כן כתב (שם פרק א' הלכה ויו"ע) היו
בה שלשה הרי זו בינונית, ארבעה יודעים לדבר הרי זו
סנהדרין חכמה ובאר בעל כסף משנה וז"ל ומפרש רבינו
לדבר יודע ללמוד ולהורות בכל התורה כולה, ואחד לשמוע
יודע לשאול ולהשיב, והשאר נראה שצריך שהיו יודעים
לשאול ולהשיב בקצת דינים איצ"פ שאינם יודעים
לשאר ולדושיב בכל התורה ע"כ. והנאיתי כל זאת
לא למען הסתכל בקלונו ולהראות מעוט ידיעתו כי אם
ללמדו

ולדבר כ"ע לשון, או אם היה באפשרותו להיות בקי בכל
חדרי תורה כמותם, או אם היה בקי בחכמת ההכדסה והלוח
כוכבים כמותן, ועתה בחנו כל אם משה רבכם עלה על בני
דורו בחכמת הדבור בעמדם על תוכן שנים ושלשה לשונות (ז)
כמה

ללמדהו דעת ודרך תבונות, לבלתי ימהר לבו עוד להוציא
דברים אשר לא ידע ויבין, ולהכניס את עצמו בענין אשר
גבה מאוד ומאוד מכח השגתו, למען לא יהיה לבו למשל
ולשגיבה בין שומעיו. סוף הדבר המשכיל יבין שהסנהדרין
בכלל היתה צריכה לדעת כל מה שמנה הר"מבם ז"ל אבל לא
כל איש ואיש מהסנהדרין, רק זה בכה וזה בכה, איזה
מהם ידעו רוב הלשונות, ואיזה ידעו מחכמת תקופות וכו'
גם לפעמים נמצאו אנשים אחדים אשר הפליאו לעשות ואחזו
בזה וגם מזה לא הניחו ידיהם, ואנשים כאלה יקרים המה
מאוד ויהיו למופת. וכן הדבר עם חכמי התלמוד כי גם
המה רבים היו למאוד, ועל כן כולל התלמוד דברים אחדים
מחכמות וידיעות רבות.

(ד) משה רבכם! רבכם, ולא רבו? ולפי שהוציא את עצמו
מן הכלל הרי הוא כמודה שלדורותינו לא יחשב, ומה
דורו? דור טהור בעיניו ומצואתו לא רוקן.

(ז) כאן הבן שואל הלא אדוניו משה ידע בשבעה לשונות:
רומי, יוני, אשכנזי וצרפתי, איטלקי, סגלי, ולשון
עברי? כשיכלו כזאת! לשון רומי אינו ככלל לשון כאמרו
על הרומים בזוי אתה מאוד שאין להם לא כתב ולא לשון;
לשון יוני כבר נאבדה מן העולם כמו שפרשו המפרשים;
לשון צרפתי, מלאה חושפות כמו שדרש הגאון ר"מ בפהרסקי

ג ב ב 3

ולכן

כימתי הלאה בלתי הניח לי לזכור את דברי אלהי אלהי ישראל ואלהי ישראל.

במה עצמו חכמתם וגדלה מעלתם של הסנהדרין בחכמת
הדבור וההגיון שעמדו על חוכן שבעים לשון. עמדו נא
והתבוננו בעוצם חכמת בעלי התלמוד כי מלבד שהיו בקיאים
בכל חדרי תורה ובכל חכמות הנזכרות והכל היו שמורות
בלבבם ולא היו נכתבים כלל, עוד ידעו כל מיני אומניות
שבעולם ממעשה מחט קטן עד כלי גדול המחזיק כוריים,
וידעו גם כל כלי וכלי עם כלי אומנות שלו וידעו זמן גמר
מלאכת כל כלי כמו שדברנו מזה במק' כלים, והניחו ידם
על כל זרע זרוע אשר יזרע לשער גבול היניקה מהארץ
וההשתה ובכור כל פרי לזמן המוגבל להם, וידעו בחכמת
התחום לידע מניין איברי האדם וטבע כל בריה ובריה מי
מטיל ארס ומי לא לענין דרוסה, ולענין גלוי מי מהשרצים
מוצק ומי שותת ומי אפשר לבהמות לחיות ומי לא ועוד דברים
רבים שיארכו ספורם, והמעיין במק' הכוזרי ימצא יותר ממה
שכתב כאן. הביטו נא וראו גודל ערך בעלי ה"שם בעיני
הרמ"ם עם עוצם ורבו ידיעותיו וחכמותיו אשר רבו למעלה
ראש, וכמה מקפר משבחם וכמה מקטין עצמו לפניהם,
להיותו יודע כי גבה ערכם מערכו בגובה ערכו מערכו,
וכמו כן גבה ערך בעלי המשנה על בעלי התלמוד, וכ"כ
גבה ערך אב"ה על בעלי המשנה, וכ"כ גבה ערך נביאים
האחרונים

ולכן בזויה הוא מאוד להחשב בכלל לשון. לשון אשכנזי, מה
חדוש יש אם היה יודע הלוא הוא כולד בארץ אשכנזי ובע"כ היה
צריך לדעת לשון אשכנזי, ואם כן נשאלו רק איטלקי,
אנגלי ועברי, ולכן יפה דבר שעמד רק על חוכן שנים
ושלשה לשונות. בינו זאת אחי, והתפללו על חריפות זאת!
ולא מלבי וגאה, כי אם מרגלא המה בפומי דאישי מבני
גילו של הכותב האגרה, כאשר שמעו אולי פעמים רבות.

האחרונים מן אב"ה, וכ"כ גבה ערך נביאים הראשונים
על האחרונים, וכל נביא לא הגיע למדרגת מי שלפניו
ובלס לא הגיעו למדרגת ארון הנביאים, וכל עוד שהוסף
העולם ימים כתמעטו הלככות ונחלש כח ההכרה, ומה שהוא
דו וקפוק לדורות ראשונים בקומנים וראשי דברים עתה
בדורות הללו ינטרך להרבות בספרים ולהוסיף באורם, ודבר
זה נתבאר במופת וטעם לחכמי האמת — ולכך זכו
הראשונים לנבואה האלקית ולא האחרונים כי אין השכינה
שורה כ"א על חכם כ"מש וכלב כל חכם לב נתתי חכמה
בלי מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק ולפי שטותכם היו האחרונים
יותר מוכשרין וראוין לנבואה מן הראשונים" — עד כה
דברי.

לוי הכנת דברי בהערה, לא פנית את פיך להוציא דברים
אך למותר, כי מי האיש בבני ישראל אשר לא ידע
כל זאת? ומי האיש מעלתנו אשר יכחיש ויאמר שלא היו
ולא נמצאו בין חכמי התלמוד אנשי לבב, אשר ידעו ואשר
יבינו גם משאר החכמות? אך הדבר אשר דברתי הוא,
בבחינת החכמות והקדיעות אשר יסודתם על אדני הבחינה
וההכיוון כמו חכמת הטבע והדומה, בבחינת החכמות האלה
לדרך גבה ערך דורות האחרונים מן הראשונים, וכיון הדבר
מאוד כי רוב שנים יודיעו חכמה, ומה שידעו הראשונים
מחכמות האלה, לא היה מנוקם וברור כל כך כאשר יודעים
האחרונים מהם. ויש ביכולתי להציג לפניך מופתים רבים
לאמת ולחזק זאת, אך למה אעשה? לאזני החכם ואיש
תבונות יהיו אך למותר, כי הוא ידע כל זאת זולתי ומבלי
שמוע ממני, ולאזניך ולאזני בני גילך יהיו ללא יועיל,
כמראה לקומא וכנגון לחרש אחרי שלא הסכנת מעודך להבין
ולתאזין בקול חכמות האלה. — ראה מה שכתב הרע"ב

בהקדמתו

בהקדמתו לפרוש המשנה, וזה לשונו: מה שיעשה יהושע
 ופנחס כענין העיון והסברה, הוא מה שיעשה רבינא ורב
 אשי! ואיך יצויר זאת אם באמר כדבריך שברכות השנים
 כתמעטו הלבבות וכו' ורבינו דוד קמחי הביא בפרשו
 לנביאים (שמואל א', כ"ט) דעת רבינו שמואל בן חפני
 הכהן ואמר שזה הגאון כתב אע"פ שמשמעות דברי חכמינו
 ז"ל בגמרא הוא כי אמת היה שהחיתה (בעלת אוב) את שמואל,
 לא יקובלו הדברים במקום שיש להם מכחישי מן השכל ע"כ.
 הרי לפניך שקמכו על שכלם בגד מאמר ח"ז, ואיך יעשו
 זאת אם האמת אתך שפעולם הולך וחסור מהבנות אדם?
 ואולם ככל זאת אודה לך כי בבחינת מצב בני ישראל לבד,
 היו הימים הראשונים טובים מאלה, ואין ערוב לדורות
 העובדות לדורותינו הן מפאת החכמה והדיעות, והן מפאת
 המדות והדעות. מפאת החכמה והדיעות: כי לפנינו בישראל
 היו כמלאים עכ"פ ויחיד קבולה בעלי תורת ה' אשר גם ידם
 היתה עם שאר החכמות, ועתה לא נתנו בעלי תורה לחכמות
 הצג רגלם בקרבנו; מפאת המדות והדעות: כי לפנינו
 בישראל לא נתמנה אדם להיות דיין ומורה עד שיהיה בו
 שבעה דברים אשר מנה הר"מבם זל ואלה הם: חכמה, ענוה,
 יראה, ושנאת ממון, ואהבת האמת, ואהבת הבריות להן,
 ובעלי שם טוב. ואמר עוד ונמה והיו אלהים לבריות?
 בזמן שיהיו בעלי עין טובה, כפש שפלה, וחסרת טובה,
 ודבור ומשאן כנחת עם הבריות. ועתה בדורותינו אנשים
 כאלה מתי מספר המה, רבים עתה היושבים על מדין
 ומשוללים מכל אלה או מרובם. והמפורסם אין צריך ראיה. —

אמרת, ומה שעלה על דעתכם להביא ראיה ממעור
 הרעם אשר לא ידעו בו הראשונים מאחר שלא
 הביאו הרמ"בם, הצל יפלה פיכם — כי התחבולה הזאת
 אינה

אינה מופתית אבל אפשרית, שאף בלא הכלי הזה היה אפשר
שלא יבוא הרעם במקום ההוא, ומה לו להרמ"בם להביא
דברים בלתי נתאמתים במופת תוך ספרו פן יקיש הקורא
מזה לזה ויבוא להטיל ספק באמתתו, ואף אם התאמת
הדבר במופת לא בשם חכמה יקרא רק בשם תחבולה, וכי
ראוי להביא כל מיני תחבולה בס' החכמה, כי רק אהבת
האמת בשרו כמה" —

לב הותל הטך להספיק עלי דברים לא כן. כי אינה אמרתי
הדברים אשר אתה שמת בפי? הלא זה הדבר
אשר כתבתי: לו ידע הרמב"ם מן הכלי העוזר הרעם,
בוודאי הודיע אותו לפלגיו לסתור דעתו מתכלית הרעם
שהוא כבדא לענוש החוטא וכו'. ולא עלה על דעתי מעולם
להביא ראיה שלא ידעו הראשונים מהדבר הזה אחרי שלא
הביאו הר"מבם. כי באמת זולת הראיה הזאת נודע לכל
איש משכיל שלא היו הראשונים יודעים כלל מהכלי הזה,
כי הוא בנוי על אדני החכמה והידועה אשר בימים הראשונים
בעלמה מעיכו בני אדם, כאשר היא עתה בעלמה ממך. ולו
לקחה אונק שמך מהדבר הזה לא גלית היום את חרפתך לאמור:
„שאף בלא הכלי הזה היה אפשר שלא יבוא הרעם במקום
ההוא“, כי על פי הדברים האלה פרשת אולתך בהודיעך
לכל מחשבותיך כי הכלי הזה עוזר את הרעם שלא יבוא במקום
ההוא. לא כן כי אם מסגולת הכלי הזה להמשיך את הרעם
אליו ועוצרו מהזיק את המקום אשר בו.

עוד הרימות קולך לאמור: „ואשר עיניכם ראו זרות ולבכם
דבר תפוכות להפך גלגול לגלגול לגלגול על ענין
גלגול הנשמה — ונדבר תחלה מן המושכל המחייב גלגול
הנשמה. כי אם נניח גלגול הנשמה מן הנמנע והוא שא"ל
להנשמה

להשמה לשכון בגוף אחר, ולתת לו חיים ותנועה אחר
הפרדה מן הגוף המת לא נמלט מאחד משני דרכים, או
שהשארית הנפש שקר או שהאפשרי הוא מן הנמנע, והוא
שאלו נקטים שהשמה אחר הפרדה מהגוף כמנע ממנה
מלשחית גוף אחר, בהכרח שנאמר שפיר אפסו כוחותיה,
וכלו ביוקן כלו בכלות הגוף (ח) ואליכנה מה שהיתה בחי
הגוף שהיה כח בידה לתת לגוף חיים והרגש ותנועה, ועתה
כעדר ממנה אותו הכח ונמנע ממנה לתת עוד חיים לגוף
וכבר עלה עליה הספקד כמו שעלה על הגוף, וזה שקר
מוחלט שפיר הודינו שהנפש לא תכלה ולא תחלש לא כולה
ולא מקצתה בכלות הגוף, ואם כשים פנינו לדרך האחרת
ונאמר שעדיין היא ככחה או כן כחה עתה, ויכולת בידה
לשכון עוד בגוף אחר ולהחיותו א"כ אפשר לה להחיות עוד

הגוף הזה וזהו שכתבנו שהנפש אינה יכולה להחיות עוד בגוף אחר

(ח) פלוקפיא הזאת מהכותב את האגרת, היא עמוקה
מאוד מאוד ולא כל אדם זוכה להשיג אותה. גם
אנכי לא זכיתי להשיגה ולהבין דבריהאיש הזה זמן רב, עד
שלא אלי שר של חלום והודיעני פשר דבריו, ויבארם במשל
הזה: הלא אתה מודה כי אני, הוא אני ולא אתה ולא אחר,
ואם כן אם נאמר שאין ככח אני להיות אתה או אחר, בהכרח
זכעל כרחק אפשר מן אני הכוח להחיות אותך או אחר, ואם
כן כעדר גם מן אני להחיות אותו ואם כן אני לא אני, והוא
מן הנמנע כי אני הוא אני, ואם נאמר אני, הוא אני וגם
לא אני, יהיה שני הפכים בנושא אחד. זאת כונת הכותב
הזה, ומה שהאריך מאוד בדבריו ויכפול וישלש דבר אחד,
הוא מטעם שעמוק הענין מאוד, וכבר נודע שכתבתי קדברים
הוא מסוגל מאוד להקביר ולבאר הדבר.

בקרדום אחר ולתפור עוד במחט אחר בוודאי אין זה אלא
 פתיוע , כן הדבר הזה , באכידת הגוף מן הנפש לא יבצר
 מאתה לפעול כמעשים ע'י גוף אחר שהיא לה לכלי אומנות
 ואינו מהנמנע שתתן עוד מכבדה על בשר ודם
 אחר ולהשכיך משכנה עוד על גופות רבים אחר שכל אפשר
 אינו כמגע . הנה עמדנו על ענין הגלגול מן המושכל ,
 ועתה נסה כל באיזה מן הכתובים ונמצאם מכריחים קוד
 הגלגול ובלעדו לא נמצא ידינו ורגליו בפירוש הכתובים
 והוא שה"ש אמר לאברהם ונתתי לך ולזרעך את ארץ
 מגוריד וליצחק אמר כי לך ולזרעך את כל הארצות האל ואמר
 ליעקב ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה
 והוכן כתקיימה הבטחה זו והלא לא נתנה הארץ לא
 לא ליצחק ולא ליעקב רק לזרעם והכתוב אמר לך אתננה (יא)
 וחלילה שתדבר התורה ולא תקיים , הקו"א אמר ולא יעשה
 ודבר ולא יקיימה ולא תהיה תורה שלימה שלנו כשיחה בטלה
 בג' מקומות , והאבות ידעו כי לא להם יותן את הארץ ,
 שהרי נאמר לאברהם כי גר יהיה זרעך ודור רביעי ישוכו
 הנה , ולמה לא השיבו הלא לא לנו נתת הארץ כ"א לדור
 הרביעי . ועוד אמר והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאת
 את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אותה
 לכם מורשה , והרי ליוצאי מצרים לא נתנה הארץ ואיך יבטיח
 הכתוב הבטחת שוא , וכן מבטיח הכתוב בהרבה מקומות
 כיוצא באלו וארך עלי להביא כולם , אם לא שהבטחה
 היתה לנפש כי אחר מותם תשוב הרוח להם להעמידם בגוף
 ונפש לנחול את הארץ , יהיה בזמן התחיה או בזמן מן הזמנים ,
 וכיוון

(יא) אם יהיה לך מה שאין לך אז לא יהיה לך , למופת
 לך ולך כי לך על קוד הגלגול .

וכיוון שהנפש חשוב ככרור א הגוף, הנאמר שאין בכחה
לשוב כ"א א הגוף הקדוש והוא כבר שב א העפר ושכ כל יסוד
א יסודו (אם לא גופות הצדיקים שקיימים כדאמרינן בהרבה
מקומות בש"ס) או לגוף אחר (יב) היתפאר הגרון א החוצב
לאמור כי אין בכח החוצב לחצוב עצים כ"א בגרון זה ואם
יאבד או ישבר אפס כח החוצב לחצוב עוד בגרון אחר. והכלל
כי כל הכרכות והקללות שבתורה לא נתקיימו לאותו הדור
שנאמר להם כ"א אחר כמה דורות, האם לא יבוא הפועל
המתחבב על כל היום בעבודה על שכרו רק יתן השכר ההוא
לכן בן בנו, או אם לא יעשה המורד במלך אך יושה עכשו
על בן בן בנו, אבות אכלו בוסר ושני בנים תקהה אם לא
שהנפשות עצמן ירדו ממעל להארץ הלזו לקבל שכרם ועונשם,
יהיה באותו דור שיהיה בענין שהצדיק בעצמו יאכל פרי מעללו
לקבל שכרו, והרשע בעצמו כגמול ידיו יעשה לו לקבל עכשו.
והרי הכתוב אומר כי ישאלך כנך מחר לאמור מה העדות וכו'
ואמרת אין עבדים היינו לפרעה, ויוציאנו ה' משם, ואותנו
הוציא משם, וכן נצטוו מביאי הכבודים וירעו אותנו המצרים,
ויהנו עלינו עבודה קשה ובצעק א ה' וישמע קולינו וירא
עמלינו ואת לחצינו ויוציאנו ה' משם, והרי מביאי בכורים
לא היו במצרים ולא הרעו להם המצרים וכו' כ"א לאבות
אבותיהם נעשה כל זאת והיה להם לאמור עבדים היו אבותינו
במצרים

(יב) תימא, אם גופות הצדיקים קיימים, הלא אבותינו
אברהם יצחק ויעקב בוודאי בכלל צדיקים המה ולפי
זה גופם קיים, ואם כן היאך מובח מן לך ולך הנאמר
אלא אברהם יצחק ויעקב, שנשמתם חשוב לא לבד לגוף הקדוש
כי אם גם א גוף אחר, הלא גופם קיים וחשוב שנשמתם
לגופם? ויש לומר אגב חריקתא משבשתא.

[illegible]

(יג) עתה ידעתי מאין היה לך לבדך לדעת סוד הקמוס
בחמור של רפ"בי, והוא על פי סוד הגלגול.

(יד) ה' אנוכי דרש דרש קודם כמען חמר!

עולם, ואלה לחיי עולם לקבל שכר. — ואמר בקבלה (טו)
ואתה לך לקד ותנחם ותעמוד לגורלך לקד הימין הרי שתחיות
המתים מפורש בכתיבים אלא שבגמרא בעי (סנהדרין ז')
החיות המתים מן התורה מכיון שאמר למען ירבו ימיכם
וכ"ו לתת להם, לבם לא נאמר אלא להם מכאן רמז לתחיית
המתים כוונת זה למ"ש ועתה הביטו נא וראו פנים בפנים, כי
הצידותי בכס היום שלשה עדים נאמנים המושכל והכתוב
הקבלה, להעלות לכם רפאות תעלה — — — כה דבריך.

הגדת היום מן המושכל מן הכתוב ומן הקבלה כי לא למדת
חכמה ודעת קדושים לא תדע. הקשת ושפעת מן
השארית הנפש על גלגול הנשמה, כאלו האחת מחייבת את
השנית, ובאמת רחוקות המה במאוד, סמכת על הכתובים
והודעת כי אין לא ידך להשיג דרך המליצה, ואם לא תאמין
לי, אעידה לך שני עדים נאמנים אשר לא יכזבו. האחד
רכיבו סעדיה הגאון כי הוא כתב (טז) על גלגול הנשמה
אשר בלשוננו נקרא העתקה או השנות ולעג מאור עליו
זה דברו: „אבל אומר שמנאתי אנשים ממי שנקראים יהודים
אומרים בהשנות וקוראים אותו העתקה, וענינו אצלם שרש
ראובן

(טז) לא יודעתי למה קרא לזה קבלה, הלא מקרא מפורש
הוא בדניאל? אולי על הדמיון והשווי אשר יש לספר
דניאל עם ספרי קבלה, כי דניאל נאמר וסתומים וסתומים
הדברים, ותכדירו ויתלבנו ויזרפו וכו' וכן הוא בקבלה; דניאל
אמר ואני שמעתי ולא אבין, וכנהם אמר ודרך אחת להם.

(טז) ספר האמונות והדעות מרכיבו סעדיה גאון, מאמר
ניו, פרק ז"ץ בעצם הנפש.

ראובן תשוב אל שמעון ואחרי כן כליו ואחרי כן ביהודה ,
 מהם רבים שאומרים , יש פעמים שתהיה רוח האדם
 בבהמה ורוח הבהמה בלדם ודברים רבים מזה השגשגון
 והערבוב והסתכלתי כמה שחשכים שהביאום אל המאמר הזה
 ומאחרי ארבעה שבועים "וכו' והגאון ז"ל האריך שם לסתור
 חלומות האנשים האלה ולבטלם . הנה ראית כי גם הגאון
 רבינו קעדיה שופך בוז על דבר גלגול הנשמה . והעד השני
 הוא רבינו ידעיה בר אברהם בד"רשי (יז) . באגרתו אשר כתב
 לרבינו שלמה בן אדרת להמליך בעד הקצוות ושם אמר:
 ומכלל זה התועלת גם כן בטול מה שהאמינו קצת הקדמונים
 כפי מה שזכר בספרי הכפש , בגלגול הנשמות , והוא דעת
 אמרו בו שהנפש תתגלגל מגוף אל גוף , קצתם חשבו אפילו
 מגוף מין אחד למין אחר וכיוצאם לא הפליגו כל כך אבל
 אמרו שתתק מגוף לגוף ממין אחד ומזה אמרו על כפש
 ראובן המת שהיא תחול בגוף שמעון , והנה התחזקו
 מופתים האמתים למחות לו הדעות ולבטלם , שתועלת
 בטולם מברואר מאור באמונה "וכו' ע"ל . הסבת ושמע
 דברי החכם הזה , כי הוא אמר באר הטיב שתועלת בטול
 ענין גלגול הנשמה , מבורא מאוד באמונה , ולא כאשר
 אתה חשבת , שקיום ענין גלגול הנשמה הוא יסוד לאמונה!
 ענין הטיב בדבריו כי שם תמצא ראיותיו על בטול הדעה
 הנפקדה הזאת ! והוא הדבר אשר אמרתי בקערה להשיחה :
 ענין גלגול נשמות אין לו שורש וענף בדתינו הטהורה ,
 ואבותינו הראשונים לא ידעו ממנו מאומה , גם חכמינו
 בעלי התלמוד לא זכרו אותו ולא העלוהו על שפתם ; רק
 אחיה חכמי ישראל בזמן ידוע ראו אותו מתהלך בין חכמי
 היונים ,

הימים, וימיהו להביאם אינו כי מצא חן בעיניהם. ויהי כאשר ראו כי הוא אינו שוא לכל נפש כי רוב העם או מקצתו מאסו בו. אז התחבטו ויקראו לו שם חדש שם סוד, תחת היותו לפנים גלוי וידוע, למען חבב אותו בעיני שומעיו. והדור הבא אחריהם כאשר שמעו הקוד הזה, שאו מי איבא קוד דלא רמיזא באורייתא? ועל כן התאמרו ועמלו לכנות לו מקום בתורה בכתיבם, וכתובים, יהיה על פי ראשי תבות או על פי גמטריאות, או על פי ויש ליישב בדוקק. ולכן לבי בטוח שכל איש משכיל יאמר על הקוד הזה: כסודם א תבוא נפשי!

פערות פיד לבלי חק והנחת עלי קללות רבות על דבר הזוהר אשר הכאתי בשוטה ועל דבר אשר הערתי עלי בזהרה. וכה דכרת ליישב דברי הזוהר הזה על אפניהם ועל מכוסם? ,,שמעו כל דברי הגימתי, ושהו מי מעיני, אכלו מלחמי אשר ערכתי, ושהו מימי אשר מסכתי, תעלוזנה כליותיכם, ותכונן דעתיכם, כי שקר שנאתי אנכי, ואמת יהגה חכי, וטרם כל אשאלכם והודיעוני, למה זה דלגתם כפסמים על ההרים מראש הספר עד קופו ולא מצאתם המאמר הזה עד פ' פנח? והמאמר הזה ככתבו וכלשונו כתוב (יח) בבראשית

(יח) ספר הזוהר אשר לפני, כדפס באמסטערדאם, בבית דפוס קאשמן בן הרר יוסף ברוך ז"ל בשנת אשריך ישראל לפק. וכו' לא מצאתי מאומה מהמאמר הזה לא לבד בספר בראשית דף י"ט כמו שאמר הכותב האגרת, כי אם גם בכל ספר בראשית לא נמצא, אולי יש להכותב ספר הזוהר מדפוס אחר. — וגם אם אינו שכדבריו כן הוא והמאמר הזה

בבראשית (ד' יט) ולו ראיתם לפני זה המאמר או לאחריו (יט)
לא מצאנו הכפש' הרעה מקום להתלונן עלה' ועל עבדיו הנאמנים
בבריתו . ולא על הזוהר הקדוש תלונותיכם כי על ה' ועל
תורתו כי כמה מקראות שכינו לקרבן בשם אכילה שאמר
את קרבני לחמי שפרשו מאכל כמו שכתב הרא"ש כעוכן לחם
אשה, לחם אהרן וכיוצא בהן מקראות הרבה, שקראו לקרבן
בשם מאכל, וכי יש אכילה לפניו ח'ו, היאכל בשר אבירים
או דם עתודים ושתה? (ב) ועתה הסו אומרים ואחרי
ענייכם —

היה במצא גם כן בבראשית, ואכני לא ידעתי או שכתתי
שמוקם המאמר הזה גם בבראשית כמציא, מה בכך? האתפאר
ואתהלל אכני בבקיות בספר הזוהר? ומה יועילני אם
אהיה בקי מאוד בו? זה שנים רבות אשר לא למדתי בו,
וקמעט אשר ידעתי ממנו, הוא אשר נשאר בזכרוני מאז.

(יט) פניתי בה ובה וארא כי אין מאמר לפניו או לאחריו
המתנגד לו מה שהעירותי על הזוהר הזה בהערה
להשימה, והספוק הוא, כולם יצדיקו דברי אשר שם דברתי,
וכמו שאראה לעין כל בהערה להלן.

(ב) מה התפאר בדבר שאפלו תנוקות של בית רבן יודעין
אותו שמציא פעמים רבות בתורה הקרבן מכונה בשם
לחם? ואולם גם בזה הודעת שתכונה אין כך להבדיל בין
לשון התורה ובין לשון חכמים . כי בלשון התורה היה הכינוי
הזה דבר הכרחי לקצר את אומי ההמון בימים ההם אשר לא
בין

עיוכס — הלא ידעתם אם לא שמעתם כי אפי עולם ה' יצר את האדם ממוצא בין שני העולמות, ר"ל העליון והתחתון ומחבר משני עולמות כי כן בושתי כפשות והן כפש הטבעית מן התחתונים, וכפש המשכלת מן העליונים, וכפש הטבעית הוא משהו לבהמת ומיה הארץ והיא כפש הבהמי המתאווה לרעות כפשה מתאווה הגופנית והיא כפש האדם אשר אותה רע לקור מאחרי ה'. אמנם כפש המשכלת הוא משהו לעליונים לשכלים כפרדים והפש ההיא אהבת הפרשות מתענגי הגוף והכדירה מבני אדם לכל ימנעה חכרת אכסים מלקור במושכלות ולהתעצם בהן ולעלות בהן מעלה עד כי תעלה משפל מצבה להדבק באור פני מלך חיים אשר משם באלה (בא). ולמען לא תחבר כפש הבהמית על השכלית היה

נקו מעודם להשיג רעיוני וציורי מופשטות, לא כן כלשון החכמים האלה כי עליהם מוטל להשמר ולהזהר מכל דבר אשר על ידו יגיע תקלה לאכסים, ולנצור דלתי שפתם לבלתי הוציא ממנה מוצה דבר אשר ישתמע לתרי אפי. כי רבים חללים הפילו דברים כאלה, כאשר הנסיון יעיד, וכבר אמרו חז"ל חכמים הזהרו בדבריהם. ובלעדי זאת, לא תלונתי לבד על דבר האכילה אשר הזכר בקשר הזהיר, כי אם בפרטות על דבר ההגשמה באמרו: ובגין דלא למיחזק טיבו לגרמיה וכו' וכדברים האלה יותר כאשר יראה הקורא במקומו. היוצק זאת בעיני כל משכיל? הייטב זאת בהשוותי את הבורא ברוך הוא באחד האדם ממנו? שים ירך למוסיד והכלם!

(בא) לא שתי כפשות נתן הבורא באדם, כי אם כפש אחת אך כוחותיה רבות. ומדשות הגדת לי היום שיש לך כפש הבהמי וכפש המשכלת ואככי האמנתי עד כה שרק האמת

היה מחכמת הכורא י"ת להקים עדות בעקב ותורה שם בישראל
להפרישו ע"י מצות התורה ממותרי ותענוגי העולם ולהכריח
הנפש ללכת בעקבי השכל ככל אשר יורה השכל אותו השמור
הנפש לעשות ולבלתי סור מן המצוה ומין ושמה, ואחרי אשר חקן
להים את האדם להאיר על השכח גופו שכי המאורים הגדולים
אור השכל ואור התורה, והוא משחית דרכו על הארץ לילך
במועצת כפשו הרעה, ואשמה הנפש ההיא, גדול עונו מכשוא
וחטאתו כבדה מאוד, ומשפט האדם הזה חרוץ כי חייב ראשו
למלך, ואחיה דתו להמית ולהסחות שמו מן הארץ, ולא יועילו
אלו הדברים אלא אם יחזיר וישוב אל ה' ואלה הדברים יעשו לו

פירוש הספר סדר בורא היצירה וההנהגה
הוא, האדם אינו יודע מהו המצוה וההנהגה הנכונה

הוא כל! — גם שגגה גדולה שגגת באמרו הכפש המשכלת
אובדת הפרישות מתענוגי הגוף והכדירה מבני אדם, אדרבא,
הנפש המשכלת אובדת את הזכרה ולהקת אנשים ישרים במאור,
ושוכחת את הכדירה תכלית שגגה, כי על ידי הזכרה יגיע
לבני אדם קנין השלמות, והוא תעזור להם לקנות קנין רב
גם ממדות גם ממושכלות; ובלעדה, מדות רבות לא הזכרה
ולא הסקדנה, ורבות ממושכלות מחכמות ומידיעות לא תעלינה
על לב בני אדם לעולם! גם הרמ"ב בשמונה פרקיו העיר
על זה. ולא זאת לבד כי אם גם הענוגי הגוף אינו מאוסים
לנפש המשכלת, אם יהיו נערכים בדרך הממוצע מבלי כטות
לשתי קצות, והכליתם לחזק הגוף ולקיימו בריא ולהטיב על
ידי כך את כפש המשכלת, כי בחלוש הגוף יחלש גם השכל
ומזכרתו יבורך גם הוא. וכבר רמזו חז"ל על זה באמרם כל
המזיר את עצמו מן היין נקרא חוטא, כי כל תענוגי הגוף
אשר תכליתם וכונתם לא למען החומר בלבד כי אם להטיב
על ידם את כפשו השכלית, להיות בשמחה ובטוב, הריהמה
משוכחים! וכבר אמרו אין שכינה שורה לא מהוך שמתה!
ואין פה מקום להאריך בזה.

ולא יצילו אותו כל תשובותיו אף אם יציל כל אילי כבוות , כי
 במה יקדם ובמה יכף פני לא יקח שומד . כי אם יחטא אדם
 למלך בשר ודם ההל יצילו אותו כל תשובותיו וכל וידויו היקדמנו
 בעולות ואף כי לממ"ה . אך להיות כי ספך חסד הוא י"ת ולא
 יחפז במוות רשע , ולו נודע באמת כי הנפש הבהמה היא
 החטאת ולא השכל ולמה ימות השכל עם הנפש להכרת מן
 העולם וחלילה לו להמית נדיק עם רשע , הנפש החטאת היא
 תמות ולמה ימות החכם עם הכסיל , לכן הורה לאדם דרכי
 התשובה להביא קרבנו לפני ה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן
 על חטאתו אשר חטא למען ישים א לבו מה המצוה הזאת לבו
 להקריב נפש הבהמה על חטאת האדם אם אדם חטא בהמה
 מה חטאה שחשחת ותחתח לאברים ותושרף על המזבח , ולמה
 חתן הבהמה את נפשה על חטאת האדם אשר מעל מעל ב"ה ,
 אם לא שרמו לחוטא לשום א לבו ולהביץ שנפש הבהמי שחטא
 היא שחטאה למלכו של עולם , וחייבת את ראשה למלך , ומשורת
 הדין היה ראוי שהעשה לנפש האדם מה שנעשה לנפש הבהמה
 הזאת לדון ב"ד מיתות ב"ד כמו שנעשה לבהמה שזולקת
 לארץ ושחטוה ונתחווה ושרפוה , וכדברים האלה ישים החוטא
 בשעת הקרבנות חטאתו א לבו לאמור באשר נעשה לבהמה
 זאת היה ראוי לעשות עם גופי ונפשי כי מרדתי במלך גדול
 וגורא אבל כי רק חסד הוא ולא יחפז במוות המת , כתיב נפש
 הבהמה זו תחת נפש הבהמי אשר לי , למען הורות לי שכן
 אעשה גם אני להמית נפש הבהמי אשר לי ע"י התשת כח
 החומר ולגבר נפש השכלי על כח החומרי ולא אשוב עוד על
 חטאי ע"י התגברות כח החומר , וזו היא התשובה המעולה
 כי אין הקרבן מכפר אלא עם התשובה שיקמים בלבו להשמר
 מן החטא מכאן ולהבא ולשוב א ה' בכל לבבו ובכל נפשו ובכ
 ורפא לו , זה טעם הקרבנות הנגלות לבו ולבניו , והנסחרות
 ל"ה להיותו נפומים וסתומים מלכות האטומים , וידועים לעין

רוחם באור העליון, כי הוא עליון (כב) — וזה כונת חז"ל
שאמרו (הובא בילקוט ס' ש"ח וחסלוס ס' תש"ב) שאלו לחכמה
חוטא מה יעשה ויתכפר אמרת החכמה חטאים תרדף ורעה,

והידיד לא יחל ויחל ויחל ויחל ויחל ויחל ויחל ויחל ויחל ויחל
והידיד לא יחל ויחל ויחל ויחל ויחל ויחל ויחל ויחל ויחל
והידיד לא יחל ויחל ויחל ויחל ויחל ויחל ויחל ויחל ויחל

(כב) ואם כזה טעם הקרבנות, בצל כרחק נהג' ה' לאדם
לא לבד בפש בהמית כי אם גם לפש עופית גם לפש
מנחת מרחשתות ונפש מנחת מתנות וכדומה ועוד, גם
עתה הקושיא במקומה עומדת ואם אדם חטא בהמה מה
חטאה? כי למען התעורר לבד האדם על נפשו בהמית,
היה יותר טוב אם העכש ועלש בדבר אחר, או במכות או
בנתיבות ממון כי הדבר הזה יעשה רשע בו, למען יהיה
חטאיו אשר חטא כגד עיניו. ועוד, ואם החוטא מביא
קרבתו בע"כ שאתה צריך לומר שהחוטא הזה לבד התחרט
על חטאו דאל"כ לא היה מביא קרבן, ואם התחרט על חטאו
בע"כ אתה צריך לומר שכבר גברו בפשו השכלית ועל נפשו
בהמית, ואם גברו בפשו השכלית יעשה מעצמו התשובה
ואמר כלבנו ונאמר מאוד בעשותיך וכך, ולא חזקו ועוד
לעשות יסוק הדבר, טעמך חזק לו טעם ורבות גבס מה לך
להשתדל דברים ולכפול ולשלב דבר אחד מעמים ורבות, הלא
בגוף הדבר אתה מודה לדעת הרמ"ב, והוא מהקרבתו בעצמו
אינו מכפר כלל על החטא כי אם התשובה לבד ואם בן
איפוא דמ"לך בדברים, חקדוסי, אם אמנה האמר: וטעם
הקרבתו לדעתו לעורר לפש אמוש על נפשו בהמית כי
הוא הכפש החוטאת לו ולולא זאת ומה תצחק אלי? דבר זה
הרמ"ב, וקח את מנח והכה על קרקעו על כי עשה התועבה
הזאת לתת טעם על הקרבנות אשר לא ישרה נפש בו; ואם
בזה לא יוקר, הרחב פיה קללהו וחרפהו ועשה עמו כטוב
בעיניך, ואך הרף ממני!

שאלו לנבואה חוטא וכו' אמרה הכפש החוטא היא תמות וכו'
 שאלו לתורה חוטא וכו' אמרה יביא קרבן שאלו להקט"ה חוטא
 וכו' אמר יעשה תשובה ע"ש שפני שטחיות המאמר הזה הוא
 משולל הכנה שכ"א יאמר דבר זולת דברי זולתו ולא יסכימו
 על ענין אחד, וגם למה אמרה הכנאה הכפש החוטא היא
 תמות ולא אמרה החוטא הוא ימות, אבל באמת כולם לדבר
 אחד כדרכו אף שלא התכחשו בסבבון אחד הכונה אחת היא
 ואלו נאלו דברי אלהים חיים הם למוצאים, והוא ששאלו
 למכמה (כלומר חכמה הטבעית שבפחממי הטבע) לא מצאה
 ידה הרפואתו ואמרה בתשובתה אין חכמה ואין עצה ותבונה
 בגדל, ואין תרופה לחוטא המורד באלהים כפי שורת הדין כי
 הרעה אשר יעשה תדרש תורה לבלותו מן העולם וכו' וזכאשר
 לא מצאה החכמה מקום מפלט להאדם הזה שאלו לנבואה
 (כפי הנביאים שהיא למעלה מן הטבע) האם אין עוד רפואה
 העלם למחלה הזאת והשיבו כי לא יתפך אלהים תמות הרשע,
 אבל הכפש החוטא היא תמות, לא אמרה החוטא הוא ימות
 חק הכפש בלומר היא כפש הבהמי שבאדם היא תמות שיתבאר
 על ידו ויתפס כח החומר וכפש הבהמי עד שיכניע תחת
 מעשלת הכפש השכלי ולא יהיה כח בחומר לעמוד נגד השכל
 רק יעשה ככל אשר יצוה עליו השכל ושם מדרכו הרעה ורפא
 ולפי שהנבואה השיבה דברים ברמז הלכו לתורה (לבעלי
 התורה שגם היא למעלה מן הטבע) למצוא מענה מפיה לפיה
 דברי הנבואה והתשובה להן יביא קרבן ע"ש והקרבנות
 הקרבן, ואם לא לבד מה ענין הקרבן להמיתו על דבר חטא
 אם לא שכל מה שיעשה בבהמה הזאת שחיטה וטבוח אברים
 ומרעה, היו האדם להעשות כפשוטו אבל התורה חסה עליו
 ורמזה לו להמית כפש הבהמי כמו שהומתה הבהמה הזאת וילך
 אחר צוה השכל וכו' ולפי שגם התורה לא באה דברים חזרו
 לא הנביאים לשאול לקט"ה מי מקדושים יספה, והשיב יעשה

תשובה שהנבואה והתורה שניהם כונו על התשובה להמית ולהחיות
 החומר שהוא נפש הבהמית ולהגביר נפש השכלית, והקרנן מעוררו
 להמית נפש הבהמית וללכת בעצת השכל לשון א' ה' כי הקרבן
 אינו מכפר אלא עם התשובה, אלא שהקרנן סבה לתשובה
 וכולן לדבר אחד כהכוננו אלא שכל אחד מוסיף לבאר דברי
 המוקדם. — מעתה הביטו נא וראו בעיני שכל דברי חכמים
 וחדושים, כמה נעמו דבריהם מתקו ממתקוה הדבש אחרי
 כי יעבור האדם מסך הסבלות מעל פניו יראה בעיניו ולכבו
 יבין כי רוח ה' בפייהם ודבריהם נעמו לחיך טועמיו כדבש
 למתוק (כג) וא' יעלה על דעהכם שהרמ"ב הפס טעם הזה
 לעיקור

(כג) גם פה דרכת בדרך המוכיחים והדרשנים לשאול שלא
 בעיניו ולהשיב שלא כהלכה, ולבלתי פקוח עינים
 לראות האמת על מכוה, כי לו פקחת עיניך ראות, כי
 הדורש הזה רצה להודיע מה שנאמר בתורה בנבואים ובכתובים
 על דבר החוטא, עם הכפרה האמתית הנרצה מהבורא ברוך
 הוא. והתחיל במדרגה התחתונה שהיא הכתובים וקיים
 במדרגה עליונה שהיא התורה ויכנה הכתובים בשם חכמה,
 לפי שהמקרא חטאים תרדף רעה כאמר במשלי שלמה החכם
 מכל אדם. ואחר כך הביא המקרא בחזקא הנפש החוטאת
 היא תמות, ולא מתחמה שלם למה השיבה הנבואה הנפש
 החוטאת ולא החוטא? כי פקח עינך וראה מה למעלה ממנו
 כאמר הן כל הכפשות לי הנה כנפש האב וכנפש הבן לי הנה
 ועל כן קיים במלות הנפש החוטאת; אחרי כך הביא מה שנאמר
 בתורה הבאת הקרבן. ואמר אחר זה ושאלו להקב"ה, רצונו
 לאמור שכפי משמעות המקראות האלה יאמין האיש או שהרעה
 אשר עשה החוטא, תענישו וכוזה יסיה לו כפרה, או שהמיתה

מכפר

אשר

מכפר כי אם המעשה המכון הנפעל ממנו יחול התשובה
 שהקרבן הוא הגורם לה וכיון שכן הוא כך לנו אם מביא הקרבן
 ומקריבו בפועל ועולה ממנו א התשובה או אם קורא בפרשת
 הקרבנות ושם א לבן עכין הקרבנות ונשתק ממנו א התשובה
 ושם בכל לבו . בודאי תשובתו רצויה אלל הכורא י"ת אחר
זה המעשה הזה יחולקוהו שמו חסדך זה כשאיך יקרא
המחנך את הילד ויחולקוהו יחולקוהו יחולקוהו יחולקוהו
 וזהו המעשה הזה יחולקוהו יחולקוהו יחולקוהו יחולקוהו
 אשר יבנה עליהם כתיבת סנה ולמנוח מן המלות וכו' ואשר
 יביאם א זה . הוא חלי ומצאנוהו בפשט וכו' עיין שם היטב
 ובעל שם טוב אף שכתב שם לו דעת אחרת יותר מסכים
 לאמת . בכל זאת הורה ואמר : והכלל שראוי שיענין כל
 הפרק (ל"ב) מתחלתו ועד סופו כי כלו ממחקים וכלו מחמדים
 ובפרק מ"ו כתב בעל שם טוב והבן זאת הכונה כי היא
 בפלאה עד מאוד עם שרבים הסבלים יחשבו שאינן
 דעת אמת ויבקשו סבות זרות . אשר אין ראוי לכל
 בעל שכל לזכור . ויותר מזה כתוב על לוח לבך מה
 שכתב בעל שם טוב בפרק כ"ו ויאמר : והבן והכי הוא נפלא
 ומורה על גדולת הרב , ישתבח מי שכתב לנו מורה גדק
 מורה לנו אמתיות בקדור כאם וכו' מבילתי ששיג לו גבורה
 מהרבנים הסכלים אשר יש להם שם על פני חוצות ולא
 ידעו ולא יבינו בחשיבה יתהלכו , ודרך רבינו כאור
 כונה הולך ואור עד ככון היום — והשלה אשר שאת למה
 בנה כח מזה וכו' גבוהה היא אתך מדברי רמ"ן אשר ש
 כזאת על הר"מס , אך הכט א המפרשים , אברבגל , הכרובות
 ובעל שם טוב והמצא תשובתם מבוארת היטב . והנה זה לך
 למופת לכלתי תשפוט עוד טרם תחקור היטב , ולכלתי
 הכנים את עמך בדברים נשגבים ממך , ואמור תמיד לנפשך
 במאמרם א ר' עקיבה : מה לך אלל אגדה , כלך לנגעים
 ואהלות !

שאין חפץ ל"ה בעולות מחיים וברבנות כחלי שמו כ"א בתועלת
 קדושה ממנו והוא התשובה המעולה וזה כונת חז"ל סוף מ"ס
 מנחות זאת תורת מטאת וכו' כל העוסק בתורת מטאת
 כאלו הקריב מטאת וכו' וכן אמרו בתענית פ"ד תינח בזמן
 בה"מ מקיים בזמן שאין בה"מ מקיים מה תהא עליהם א"ל כבר
 תקנתי להם סדר קרבנות בזמן שקוראין בהן לפני מעלה אני
 עליהם כאלו הקריבו לפני ואני מוחל להם כל עונותיהם,
 והיינו כיון שאין הכרזה מן הקרבן לא הפעולה הכפועלת ממנו
 והוא התשובה, ומה הטעם אחר שכתב הבית עליו ונעדרה
 הקרבת קרבנות רמזות"ל לתקן תפלות במקום קרבנות כי
 אמרי שאין הכרזה מן הקרבן כ"א עזיבת החטא והחטא
 ממנו ובקשת המחילה מאתו י"ת וההסכמה על המעשה הטוב
 לפני אלהים וזה בעצמו ענין התפלה לקפד בשמיו כמו שדברנו
 הלום בשיר על הקרבן ולהתודות על החטא ובקשת המחילה
 ושאת דרכיו ממנו והודאה על העבר ומסירת כפש כפילות
 אפים כמו שמוסר נפשו ליו בשעת הקרבת הקרבן וכו' ולכך
 מוקרה לו י"ת לעשות בה כפי התחייבה מכמתו אם למות
 אם לחיים, ואם האדם עושה כזה ומכוון בו בתפלתו הוא
 הוא בעצמו התועלת והתכלית הכרזה מן הקרבן וזה טעם
 תפלות במקום תמידין תקנוס, וטעם המעמדות שהיו מתעבין
 בכל יום ושנין בתשובה (בה) ועתה שאנו כא עיניכם וראו

בדברי

הוא דבר אחר שכתבו — סוף דבר זה הוא דבר אחר

אם אדם זה וזה יעשו דבר אחר וזה יעשה דבר אחר

(בה) לא כך הוא כי בפרש אמרובמס' תענית שאכשי מעמד
 מהכנסין לבית הכנסת ויושבין ארבע תעניות בשני
 בשבת בשלישי ברביעי ובחמישי, בשני על יורדי הים, בשלישי
 על הולכי מדברות, ברביעי על אסכרא שלא תפול על התנוקות
 ובחמישי על עובדות ומניקות. ואם כדכריך מה יועיל תענית
 אכשי

בדברי חכמים ותקנותיהם איך הם מיוקדים על אדני פז וכמה
המה מתוקים מרעש וזופת זופים, וכמה המה מכונים א'
האמת והבדק וכמה העוילו לנו בדברים ותקנותיהם, ומה
מאוד יש לנו להודות להם ולספר בשבחם ולהגדיל מעלתם
כמו שעשו דורות שלפנינו ואחריו כי הועילנו ורצו בתקנותיהם,
והשלטנו חקרונינו בחכמתם הנפלא הנשגבה מעינינו
והנעלמה מהשגותינו שינו לבבכם לדברים האלה וקבלו האמת
ממי שאמרו ותנו כבוד ל"ה שהיו ולתורתו ולעדת ה' וסכמיהם,
והתאבקו בעפר רגליהם ושתו צמא את דבריהם כי חיים
הם למצואיהם. — וכחזור לענינו להשלים ענין הקרבן
ומאיה טעם קראו בשם אביהם, כי כמו שהמאכל שאכל
האדם לקיום גופו איך הנרצה ממנו המקיים הגוף כ"א חלק
הדק שבמאכל שהוא משלים לו הליחה ששורף חום הטבעי
והוא המקיים הגוף, אכל חלק הגס שבמאכל נדחה לחוץ
מגוף כך הקרבן איך הנרצה בו חלק הגס והוא עצם ההקרבה
שאינו מכפר כ"א בתשובה, אכל הנרצה ממנו לו"ה חלק הדק
שבו שהוא הכונה הנרצויה בו והיא התשובה המתהווה על
קרבן שמשם א' לבו להננית כפשו הבהמית ולהכניעה תחת
כפשו השכלית עד שיהיה שכלו שלם וזריא להשג' במושכלות
ולהתעצם בהם, ולעלות בהן מנדרגה למדרגה עד שיהיה
בחו לעמוד בהיכל המלך העליון ולהבדק בבכתו הראשונה
י"ת בדכיות כפש בנפש ע"י אהבה עזה כמות, כמ"ש ואתם
הדבקים ב"ה להיכנס חיים בלכם היום, כלומר בעוד האדם
בחייו והי' כפשו דבקה לוי ע"י דר הלכב וזכות המעשים

16) אם תהיה נשואה ויש לך ילדים, מה תעשה?
 אם תהיה נשואה ויש לך ילדים, תעשה ככל
 שיהיה לך צורך.

אנשי מעמד זהמיתם כפסם הזהמית, אס כפס הזהמית של
יורדי הים והלכי מדברות ותכוקות ועזברות ומניקות עולדה
חיה?

לא יטרדוהו משיגי הזמן מדבקות אהבתו כ"ש באהבתה
 חשבה תמיד. וזה טעם שם קרבן כי קודם התשובה עונותיו
 מבדילים בכו לבין הכורא י"ת והוא רחוק ממנו בגבה שמים
 על הארץ, ואמנם ע"י הקרבן והתשובה להתיישב כח החומרי
 אין נמנע מן השכל להדבק בו והרי הוא קרוב ליו י"ת והקרבן
 מקרים אותו להיותו קרוב, וכמו שהקרבן קרוב בשם מאכל
 וכמו שבארכו ככה התפלה קרובה בשם מאכל להיותו דומהו
 כי אין הנרצה מן התפלה דבור הפה בלבד אבל הנרצה ממנה
 הכונה השלימה ומסירת הכפש ביד בוראו י"ת. (כו) —
 עוד מטעם אחר קרואים הקרבן והתפלה בשם מאכל כי
 כמו קודם שיאכל האדם ונפשו רעבה אין דעתו שלימה
 ומיושבת

(כו) הגדלת שמחתי עד למאוד בטעם הזה, כי הוא
 כולו מחמדים, ומעתה לא יקרא עוד יום התענית
 בשם תענית, כי אם בשם יום אכילה וקרא, כי כמו שאין
 הנרצה מהמאכל רק חלק הדק להשלים הליחה ששורף חום
 הטבעי, כך הנרצה מהתענית לא ענין התענית רק
 ממנו להמית כפש הבהמית. ולא התענית לבד כי אם גם
 לבישת שק, ולחיצת מנעלים וכל הענווים וקראו בשם אכילה.
 גם המשגל וכונה מעתה בשם אכילה כי אין הנרצה בו
 למלאות חשקו כי אם רק חלק הדק והוא קיום המין, וע"כ
 יפה דרשו על המקרא כי אם הלחם אשר הוא אוכל שכוונתו
 על אשתו. ותודה לך איש גדול! על כי למדתני כזאת. ואולם
 שאר דבריו במאמר הזה לא זכיתי להבין, ולבי אומר לי כי
 אתה לקטת אותם מספרים ישנים והגתם פה מבלי שום
 גם אתה לבד עליהם להבין אותם; ובפרט המקרא ואתם
 הדבקים וכו' צוות עליך לאמור מה עשיתי לך כי גלית את
 ערוך עלי ולהמיר כונתי הטובה ברעה?

ומיושבת עליו ותפעולה שזריך לפעול בעת הרעבון הוא
למשא עליו ועושה אותה בעצבון רוח ואיכו כותב לה כל
שלימותה הראוי כי מתאוו למלאות כפשו כי ירעב לא כך
אחר שאכל ושתה ונפשו שמחה ודעתו מיושבת עליו עושה
מלאכתו ברגון טוב ומשתכל לששונתו באופן היותר ראוי
ובאה לקח לה כל שלימות האפשרי כך הוא והדבר קודם
ששכ האדם מתאוו אין רגון בוראו שלימה אתו ואין משפיע
עליו כ"א בפנים וזעפית לא כך אחר ששכ מתאוו ועשה
הגון בוראו בתראה ליו בפנים מזקקות ושמחה במעשי ויהיו
כאלו כביכול מראה לו שמחה לבד ולכך במשלה התפילה
וסקרבן לאכילה ושתיה (כז) אשר עליהן אמר
המשורר בשיר אהבה אכלתי יערי עם דבשי שתיתי יוני עם
קלני והן הנה דברי הוזהר כעצם השמים בטוהר שמה
לפני זה המאמר במקור אמר ר"ש שמעון על דא דאסור
ליה לב"כ לטעום בלום עד דויכול תלסא עלאה ומה אהו
לגותיה דב"כ קו"ז וכ"כ עוד לקמן במקור בד"ה פתח ואמר
באחי לבגד אחותי כלה כו' אריות מורי וזר אור עם בשמח
אהבת עולם (כי הספרדים אומרים בסחר אהבת עולם)
אכלתי יערי שמע ישראל עם דבשי בשבת לו שתיתי וזר
וקה אם שועה עד ואמר עם חלבי ויאמר עד אמת
אכלו

י"ח

(כז) פתח באכילה וקיים בשתיה? ויש לתרץ: מה לו אכילה
ומה לו שתיה, הלא שניהם כאחד טובים ומי ידקדק
בזאת. ומיהו קשה לטעם השני של הכותב האגרת הנה
ראוי להקרא הקרבן וההפלה בשם שינה, כי הנסיון יעיד
שיותר תהיה הפעולה מחוקרת שלימות אם גברה השמחה
על כן אדם משתהיה מחוקרת שלימות אם גבר הרעבון,
ולמה קרא אותה דווקא בשם אכילה? וז"ע.

אכלו רעים ג' ראשונות זג' אחרונות , שמו ושכרו דודים
 מאר ברכאן דלמא ח' הרו לפניך שהתפלה מכונה בשם מאכל
 שעל ידה מרצה את בוראו לעשות דבון ויראיו כמו עבד מלך
 שומן את המלך א' המשתה אשר עשה לו וערב למלך מטעמי
 עבדו מיון משתיו וכטוב לב המלך ביון הטעם הקדו על עבדו
 לעשות דבנו ואשר בקש תחת המלך , לא שאין מן הראוי
 כלפי מעלה להכתב בו אכילה ושתיה אפילו בדרך משל ודמיון
 ליחס אליו שם הזכר על מקרה הגוף אף בדרך משל , אבל
 בעבור חבה יתירה שהיה להודיע לישראל אם עושין דבנו דבר
 להם בכתבם וכלשונם כמו שדברס תורה במקומות הרבה בלשון
 בני אדם וירד ה' וידבר ה' וילך ה' ויעבור ה' ה' כארז
 ישאג , קולו כקול מים רבים (בב) וזה הוא כונת הזוהר
 ששל במאז עסקי קב' ה' כלומר מה הוא העסק והרצון אליו
 ית' כי כל עסק הקדש הוא בשביל השגת דבנו כי זה הוא
 חכמת כל עסקיו , א"ל בקרבנות כלומר כל מפעל ודבנו הוא
 שיעשה והאדם המעשה הטוב לפניו וישוב בתשובה המתפללת
 במעשה הקרבנות וכו' שמבואר למעלה , א"ל עלמא דאחי
 לנת ביה אכילה ושתיה והא' בתיב אכלתי וערי עם דבשי מלך
 דלית ביה אכילה ושתיה אמר אכלתי וערי עם דבשי כלומר
 א"ל עבדקמא איירי מקרבנות זב"מ לעיל מיוק' (בש) לא

היה

זכה

(בב) וכל אה כאמרו רק בעבור חבה יתירה שרצה להודיע
 לישראל ? ומה הענין למקרא ויחמר ה' א' הכתש ארור
 אחא וכו' ולמקראות הדומים לו ? הגם כיון כי חבה יתירה
 שרצה להודיע ?
 (בש) כל אה אשר נתן ה' אל בני ישראל לראות ולבטל הבין
 ויחמר וידע מעצמו דבני יתוהו ורעיוני דתו אשר
 לא ידעו למה שרצה להודיע שרצה להודיע

היה לו למיכתב בלשון אכילה אף שאמר בלשון השלח איך
 זה מדרך הכבוד נגדו לכנות קבלת הקרבן והתפלה בלשון
 אכילה שהוא דבר קיום גופני, וא"ל שמרוב חביבת ואהבת
 המקום לישראל העושים רצונו מדבר בלשון בני אדם, שאחרי
 ששם האדם מחטאיו והתגבר בו כח השכלי על כפשוטו הטבעית
 עד שלזכות הנפש ובקירותה קרובה היא להדבק בסתתה
 ולרוב דביקותה מוסיפת לקבל אור העליון על אורה, ושמחה
 שמחה שלימה וחדוה גדולה המעולה מכל שמחה העו"ה
 כי השמחה גדולה שבעו"ה היא לכלה ביום חתונתה
 וכיום שמחת לבם שמתדבקות בנן זוגה כן המשיל המשורר
 לדרך דמיון היותר קרוב לכונת האדם לשמחת הנפש הדבוקה
 בכוראה י"ת אף שאין ערך ודמיון ביניהם כי היא השמחה

מעין

מצינו בזה המקור דבר דומה וזהו

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

וזהו דומה וזהו דומה וזהו דומה

מעין עוה"ב אשר יפה שעה אחת של קורת רוח מכל חיי
העו"הו. עין לא ראתה ולכך מדמה דנקות ישראל כבוראם
לשמחת חתן וכלה ע"ד השאה כמו שמרוב אהבת החתן לכלתו
ממלא כל חשקה ותאותה כן ממלא הקב"ה לכנסת ישראל
כל רצונה לרוב אהבתם וידבר על עצמו י"ת כלשון בני אדם
כפי הכרתם והשגתם, וממלא כל חפצם ככל אשר שאל ממנו
ובזה מסורש יפה כל מאמר הזוהר שקרא הקב"ה לחתן, ולכ"ז
כלה וכדברי המשורר שמדמה האהבה מבינו ושבנינו לאהבת
החתן וכלה וכמו שבארנו — (ל) והאדם אשר נבה אור
השכל

השכל
השכל

(ל) אם חפץ אחת אתה כאשר התפארת פעמים רבות
באגרתך הזאת, מדוע בגדת וכחשת בה עתה? מדוע
פסקת בבאורך על המקומות במאמר הזה אשר בעבורך לבדן
אמרתי בהערם להשיקם: מי האיש מעדתינו אשר לא יבוא
בקראו המאמר הזה לאזני חכמי אומות? מדוע לא באת
מה שאמר: שהקב"ה אמר מלין חדתא משמא ד"רש, ושאינו
הבזיא אתי למשא מר"ש לאסכמא במתיבתא דרקיעא? מדוע
החרשת ולא הבאת טעם למה שאמר, רבי חייך מלא דא
בעא קב"ה למימר ובגין דלא למיחזק טיבו לגרמיה קמי כנסת
ישראל קליק מלא לגרמך? היש הגשמה להצורא יתעלה,
יותר מזה? והלא אלה הדברים לבדם היו עלי לטורח ותקוה
כפשי בם, ואתה עברת עליהם כאלו לא נכתבו כלל פה וככל
זאת העזת פניך לאמור השקיתכם מעט מייני וין הרקח
והארתי עיניכם מאור הזוהר. ואולם בלעדי כל אלה, הלא
סוף המאמר הזה מוכיח על תחלתו שאין הכרעה בו מה שאתה
רוצה, והעולה על רוחך לכוון בו, לא על עולה דעת המאמר
הזה, כי כן באמר שם בפרשת פתח אחר שאמר הואיל
ואתיבא

השכל עליו וסשוט חומר המאמר מזרחו ויטהכל בפנימיותו
 ויראה בעיניו ולכבו יכין בזרחו העליונה המאירה כללנה
 הקפיר

ואתנא לגבה וכו' : וילפינן מדוד דזמין להקב"ה ושני עובדיו
 ממה דאורחוי הקב"ה , וקב"ה קביל ועבד רעותיה , זמין
 למלכא ולמטרונותא בהדיה ה"ד קומה ה' למכונתיה אתה
 וארון עוזיך מלכא ומטרונותא כחדא בגין דלא לאשרשא לון
 וכו' כך ויקח מאבני המקום הואיל ואתא חתן לגבי כלה
 אע"ג דלאו אורחיה למשכב אלא בכרים וכסתות , ואיהי יהבה
 ליה אבנין למשכב וכו' וישכב במקום ההוא אע"ג דלאו
 אורחיה בכך , אוף נמי הכא אכלתי יערי עם דבשי אע"ג
 דלאו אורחיה בכך בגין רחיומו דכלה , ועב"ד בניהא דכלה
 ולא באתר אחרא , באתריה לא אכל ולא שתי ובאתר דילה
 אכל ושהי ה"ד באתי לגבי אחותי כלה , מלאכין דשדר
 קב"ה לאברהם לא אכלו ולא שתו באתרייהו , בגין אברהם
 אכלו ושתו , אמר' ליה רבי חייך מלא דא בעי הקב"ה למימר
 וכו' . הנה הראיתך כי הבטתי מה שלאחריו ולא מצאתי
 בו מאומה אשר מתנגד למשפטי , כ"א יורה באצבע כי איך
 כונתו למה שאתה תכון לשום בפיו , ולא ארחיב בזה הראיות
 מפני המתלוצצים בעם , ודי לך ברמיזא . — גם נשאתי
 עיני למה שלמעלה ממנו ושם נאמר : ומאי טעמא דקרבנא
 דבהמה והא יתיר הוה קגיא לתברא בר נשא ההוא רוח
 ולאתבא בתוכהא ? מאי טעמא נכיסו בהמי ולאקדורא לי
 בזורא דמדבקהא ? אלא רזא הוא בגין דאיה בהמה דרכיעא
 על אף טורין ואף טורין אכלת בכל יומא וכו' וכד חב בר נש
 אייתי בעירא לקרבנא וההוא רוחא דבעירא דא סלקא ותב
 לאתריה ואתפשט ההוא רוח ככולה , ואחזין ואתהיין מההוא
 חלבא

הספיר וכעצם השמים ודברי להם חיים, אמנם הסכל אין
עין רואה לו, לא ישים לו לבו על הענין הפנימי אשר לוי
כיוון בעל המאמר ולא יסתכל ב"א במראה החיצון אשר אין
לו תואר והדר ונועם, כאשר יאהב אדם אשה יפה וסרת טעם,
ועתה שימו לבכם לאלה הדברים, פרשו השמלה אשר בה
צבורים אבנים יקרים, הנה הארתי עיניכם מעט מאור הזוהר,
ופתחתי לביה האפל חלון וזוהר, השקיתכם מייני יין הרקת,
ושמע חכם ויוסף לקח. — עד כה לשונך.

כבר השכתי בהערות על דרכיך בפרט, ודבר אין לי עוד
עמך בענין הזה ואם תאבה ושמעת לדברי ישמח לבי.
גם אני; ואם תמאן לשמוע לקולי, יהיה דעתך כך לדבר
ובאהבה תשגה תמיד. ילך כל איש בדרכיו ואני אלך בדרכי,
וה' הטוב יכפר בעד השוגה מבלי דעת. — ואולם מקבה
אחרת הכמוסה עמדי, הוכרחתי לדבר עוד דברים אחרים
מענין הזוהר בכלל. הנה כפי מחשבת ורעיון אנשים רבים
בבני ישראל, נעשה ונחבר ספר הזוהר על ידיר' שמעון בן יוחאי
לבדו, ובעבור זאת קדוש יאמרו. לכל הנאמר בו מראשיתו
ועד קצו, יאמינו בו כאלו נתן למשה מסיני; ובעיניהם כל
הכופר בדבר אחד אשר כתובו יהיה איך שיהיה, הרי הוא
כאלו יצא מן הכלל וכפר ח"ו בלהים ובתורתו. אבל בהשקפה
מועטת

ה א י 5

חלצו ודמא וכו' והביא שם המשל מנר אחד שהוא מספיק
לדלוק ממנו כמה נרות כן הדבר הזה, עיין שם כי שם תמצא
הרכה ממה שהבאתי, כי לא רציתי להעתיק כל דבריו מטעם
אשר אמרתי למעלה. האמור תאמר עוד כי כדעתך דעת
הזוהר? וכונתך בעצם השמים לטוהר? יהי כל איש משכיל
לשופט בננינו ויוכיח בין שנינו!

מועטת יראה כל איש משכיל שהספר הזה נחבר זמן רב אחר
התנא הנזכר, כי שמות אנשים רבים נזכרים בתוכו אשר חיו
לא לבד ימים רבים אחרי ימות התנאים כי אם גם אחרי
ימות האמוראים. גם נזכרו בו מארזיקדוק אשר קמו
ונודעו אחר זמן הגאונים, וכבר העיר על זה אדונינו
משה בן מנחם בהקדמתו אור לגתיבה. ולמעלה
בהערה להשיחה הודעתי בשם בעל צמח דוד, שהספר
הזה לא היה נודע כלל בימי הרמב"ם, גם אין איתנו איש
אחד יודע בדרור גמור מתי החל הספר הזה להסתבך בתוכו,
ומה שם אביו אשר הולידו? ובפי הנראה יהיה שנת ג'תת
לאור, או בשוף ש"ף החמישי, או בתחלת ש"ף הששי. ואולם
א ידמה הקורא זאת בלבו לאמור, כי כונתי ורצוני במה
שהבאתי, להבנות את הספר הזה כלו, ולשפוך בו על כל
דבריו, חלילה לי להעלות על רוחי כזאת! גם כפשי יודעת
עד מאוד כי נמצאו בתוכו דברים רבים טובים ונכונים מאוד,
דברי אמת ונדק וישרים למנאלי דעת; אך כונתי ורצוני
לאמור: אחרי שלא נזכר שם ספר זוהר כלל בתלמוד אשר
קימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם, ואחרו שגם בזמן
הרמב"ם לא היה נודע ומפורסם, רק נתפרסם אחרי כן
בזמן אשר כבר נסרדו ונתפזרו היהודים בארצות שונות לא
לבד בארצות מורחיות כי אם גם בארץ אשכנז ופולין, ובזמן
אשר רדו הנזכרים בבני ישראל בפרך ויענו אותם בענוי גוף
ובענוי נפש, — על כן מן האפשרי הקרוב א האמת, כי
כמקרה אשר קרה עם שאר ספרים, קרה גם כן עם הספר
הזה, דהיינו יד זרים שלטו בו, והחפילו עליו דברים אשר
מעולם לא עלו על לב הקדמונים, ורק למען מנא חן הדברים
האלה בעיני הקורא, שמו אותם בפי הראשונים, כאלו התנא
או האמורא הידוע אמר אותם. וכן העירו על זאת הסכם
קאנדיא בספרו נובלות חבמה, והרכמו"הר יעקב עמרן
בספרו

בספרו מטפחת ספרים, ואדוניו רמ"במן בהקדמתו
אור לגתיבה ובאגרות שונות אשר כתב להרב מוהרריע"כ
הזכר. (לא) — ובעבור זאת כמלאו בו מאמרים זרים
עד מאוד, ודרשות אשר עליהם ישרוק הקורא, כמו הדרש על
המקרא ה ב ג ד

(לא) עוד המנהג הרע הזה לא תס בתוכו, עוד ישנו
פה חתנו מחברי ספרים, ושימו הדברים הנאמרים
בהם, כפי אנשים ידועים אשר חיו בשנים קדמוניות. והרעה
היוצאת מהמנהג הזה גדולה עד מאוד. כי המחברים האלה
אשר כל מפעם וכל ישעם רק בנוע בצע ולאסוף הון רב על
ידי ספריהם, לא ישימו לב על איכות ספרם לעורר לבב
הקורא על דבר טוב ואמת, כי אם מגמת שניהם על כמות
הספר, כי ברכות הדפים כן ירכה כסף מחירו. ובגלל
הדבר הזה מערבים בחוכו כל העולה על רוחם, כטוב כרע,
כאמת כשקר, רעיוני רוח ודברי הכל ואון. ומעתה הקונה
את הספר הזה, ובפרטות אם הוא אחד מהמון אשר יאמין
לכל דבר, ויקרא על פני הספר שהמחבר היה מאנשי שם
ביומים הראשונים, מהנאמרים או מהאמוראים, יאמין לכל
הנאמר בספר הזה מבלי בחור בטוב ומאוס ברע אשר בו,
ולהוציא יקר מזולל, כי איך יהיו לקבלות בקרבן ספק בדברי
התנא או האמורא הזה? הלא לען נמשכ לו! ועל ידי זאת
הנחמנה בקרבן דעות כוזבות ונפסקות, ומהם לא יפרד כל
ימי חייו. וכל זאת לא כהיתה אם המנהג הודיע את שמו.
ואין ספק אצלי, לו לא היה המנהג הרע הזה מעולם בין
יושבי ארץ, דהיינו ששלטו זרים בספר קדמון, להעדיף על
דבריו או לגרוע מהם, וגם שהחליטו המחברים המדעים את
שם, בשם איש קדמון. בוודאי כמה נפשות מישראל נכלו,
וכמה דברים טובים היו לנו ולבנינו עד עולם. —

המקרא (זכריה, ח', ד') ואיש משענתו בידו מרוב ימים. —
 וכמו זה יפלא בעיני המאמר: כגונא דא אמרו מארי מתניתין,
 וימרו חיהם בעבודה קשה, בקושיא; בחומר, בקל וחומר;
 ובלבנים, בלבון הלכתא; ובכל עבודה בשדה, דא ברייתא;
 את כל עבודתם, דא משנה, אם תיבין בתיוכתא וכו' (לב) —
 ואולי גם המאמר הזה מיד זרים נכתב. וכמו כן נמצאו בו
 דברים אחדים מחכמות וידיעות אחרות אשר אין דבר להם
 עם דתינו, ומורים באצבע כי לא מפי הקדמון יצאו. ולדוגמא
 אניג פה דבר אחד מידיעת הארץ (געאגראפיי) המסכים
 מאוד בכל חלקיו עם דעת תוכנים האחרונים, עם דעת
 הנכונה המיוסדת על הבחינה והנסיגה. וכה דבריו (לב):
 ובספרא דרב המנוא פרש יתיר. דהא כל ישובא מתגלגלא
 בעגולא בכדור, אילין לתתא ואילין לעילא (ולא כמחשבת
 אותן

(לב) זוהר פ' בראשית על פסוק ויקח ה' אלהים את האדם.

(לג) שם, פ' ויקרא על פסוק אם זבח שלמים קרבנו. —
 ולתועלת הקורא אניגה פה דבריו בלשון עברי. בספר רב
 המנוא הזקן מבואר יותר. כי הכה הארץ מתהפכת בעגול
 בכדור, אלה (מיושבי הארץ) למטה ואלה למעלה, ומראות
 יושבי הארץ שזכות במקום מושבותם כפי שינוי האויר, ועומדים
 על מעמדם כשאר בני אדם (כונתו בוודאי להקיר שאת הכל
 אשר שאלו איזה אנשים הם הארץ מתגלגלת או אם יש אנשים
 השוכנים תחת כפות רגלינו איך לא יפלו האנשים?) ועל
 כן נמצא בהארץ חושך במקום זה ואור במקום זה, לאנשים
 האלה הוא יום, ולאנשים האלה לילה, ויש מקום בארץ,
 אשר (כל השנה) יום, לבד זמן מועט, וכו', וקוד זה ממקד
 לבעלי חכמה וכו'.

אותן אנשים האומרים, כל המאמין שהארץ מתנועעת והשמש
 עומדת, כופר בהורת ה' שנאמר: שמש בגבעון דום, וכאמר
 והארץ לעולם עומדת —) וכל איכון בריין משוכין בחזוניהו
 משכני דאורא כפום כל אחר ואחר. (וכן הוא כי מראה בני
 האדם משוכה מאוד כפי מקום מושבותם, יש אנשים ומראהם
 מראה לבן כמו אנשי (ויירופא), ויש עם מראה שחור כמו
 הכושים (נעגער) ויש עם מראה כחוש, מראה קמחן וכו'.
 גם טעמו טעם הגון, כי אף שיש עוד סבות אחרות לשינוי
 המראה, מכל מקום שינוי האור הוא העיקר והסבה הקרובה
 בכלם) וקיימין בקיומיהו כשאר בני נשא. ועל דא אית
 אחר ביטובא כד נהיר לאילין, חשיך לאילין; לאילין יממא
 ולאילין ליליא, ואית אחר דכולהו יממא ולא אשתכח ביה
 ליליא בר בשעתא חדא זעירא (כונתו על הקיטב בזמן שתהיה
 השמש בתכלית הקרוב לו. ולא ידעתי מדוע לא יאמר גם
 ואית אחר דכולהו ליליא וכו' דהיינו בהקוטב אשר ממוזן?)
 והאי דאמר בספרא קדמאי (כונתו על מה שזכר למעלה
 מזה) ובספרא דאדם הראשון הכי הוא, דהכי כתיב אודך
 על כי נוראות נפליתי, נפלאים מעשיך, וכתיב מה רבו
 מעשיך ה'. ועל דא כולא שפיר. ורוא דא אתמסר
 למאריהון דחכמתא, ולא למפלגי תחומין בגין
 דאיהו רוא עמיקא דאורייתא. (לד) — והנה אף
 שהדברים

(לד) ולא למפלגי תחומין. המפרשים פרשוהו ע"פי
 הפרדס: קוד זה נמסר לבעלי הקבלה ולא לבעלי
 ההוכנים, כי הם אומרים שיש גבול לעולם, ומחלקים גבול
 העולם. והפירוש הזה איכינו נכון, ובהפוך הוא, מאריהון
 דחכמתא כוונתו לבעלי ההוכנים, ומפלגי תחומין יקרא את
 בעלי

שהדברים האלה נודעים ומפורסמים בזמנינו, ומהם לכל
המתחיל ללמוד בידועה הזאת, וכל מקום בבחינת הומו
אשר בו נכתב הדבר הזה, מן האפשר שלא היו נודעים על
כך רק לאחר בעיר וקנים במשפחה, ועל כן קרא אותם בשם
סוד עמוק של תורה, ואולי כולל להקיש מזה על שאר
רזא עמיקא לאורייתא הנזכרים בספר הזה. — סוף הדבר,
הספר הזה כולל קודש וחול, דברים טובים ובלתי טובים,
ולכלתי טובים יחשבו גם המאמרים המגשמים מאוד את
הנורא ברוך הוא. כי אף אם נדויק איזה מהאמרים האלה
ונאמר שכונתם בהגשמה הזאת פעמים רבות, כי הם פנו
לדבר אחר, והלבישו את הכונה הזאת בדברים כפלאים וזרים
כאלה: או מפאת הרצון לכלתי יעבורו בה זרים ויחללה,
או מפאת ההכרח להיכנס מפני קוצר הלשון והשפה אשר בה
דברו וכתבו, לא היו יכולים להוציא ציורי ורעיוני מופשטים
ושכלים כאלה, מן שפתם החוצה, ועל כן השתמשו בצורות
חושיות, מכל מקום עתה בזמנינו אשר חנן ה' אותנו בספרים
רבים מחכמות וידיעות שונות המלאים כל טוב, ושפת
הארצות גדלה והצליחה כל כך, עד שיש לא ידינו לדבר בכל

אשר
הוא

בעלי הקבלה, כי לא אמרו, כמו שכתב למעלה מזה,
בגוונא דא שבעה ארצות לתתא בגוונא דאיון רקיעין דלעילא,
אילין על אילין, ואילין על אילין, וכן כל ארעא וארעא
רקיעא דמתפרש בין דא לדא, ואית בינייהו בריין משונין
אילין מן אילין וכו' מנהון בתרי אכפין ומנהון בארבעה וכו'.
וזה הוא מה שקרא אותם מפלגי החומין, כי המה מחלקים
הארץ לשבעה חלקים וכו'. ועל כן אמר בפתח דברו, ובספרא
דרכ המנואל פרש יתיר, בלומר מבואר יותר ממה שכתב
בעלי הקבלה האלה. —

אשר עם לבכיניו בכל חכמה ומדע, ואם כן מה לנו וללחץ
 קום? מדוע לא נהגיל אותנו לנצור על דל שפתינו, לבלתי
 נשמע על פינו דברים זרום קלה? ועל פי הדברים האלה
 טוב לנו מאוד אם נעמוד איש אחד אשר מלא אותנו אהים
 בחכמה ובתבונה, להושיע בקשר הזה יקר מנולל, ולהכדיל
 ביד קודש לחול, למען נקבל ממנו אך הטוב, ואת הרע לא
 נקבל; ודקה תהיה לו מאת ה', כי הרים מבטול מדרך
 עמו — כזאת חשכתי למשפט להודיע בעיניו הזה מטעם
 הכחוס' עמדי, ועתה אשוב אלך ואגרתך להשיבך עוד על
 דבריך בתמימת אגרתך.

וכה דבריך: „ועל אשר התרבותם למצוא עון, כרגשת
 „פועלי און, הרעשתם ארץ, פרצתם סרך, הזעקתם
 „את און יהודה בועקתכם, ונאקת חלל נאקתכם, מעיר
 „מתים, להלין המתים, דמיתם להבין ולהורות, בדברי
 „בורות, העתרתם דבריכם, ופיכם ילאף עיניכם, לא
 „אשיב על דברי פתיותכם, ועל דברי פתיותכם, כי כבר את
 „כל יקר ראתה עינינו קונטרס יקר הערך שחבר חכם מחכמי
 „וזמנינו, ושם מבאר היטיב דקת מנהגי ישראל באורך, לו
 „ראיתם אותו בא כלבכם מורך, כי שם גלה ערוותכם,
 „והקרון ידיעתכם, לא אזכיר מדבריו כי אם אחד מני לאף
 „יען הזכרתם דבר זה בדבריכם ושניתם באולתים, לחשוב
 „דבריו מ' שמחות למשנה, והוא דברי בורות בידכם כי לא
 „נקרא בשם משנה כ"א מה שחבר רבינו הקדוש בשפה סדרי
 „משנה, וזולת חבור המשנה, כגון ספרא וספרי ותוספתא
 „מ' בלה נמ' שמחות ושאר מסכתות לא נקרא כ"א בשם
 „בריתא שגשו חזן לבה"מ. וממקום שהבאתם ראיה שם
 „מבואר הסוד מדבריכם, שאמר בעל המאמר יואלין וסוקדין
 „על הקברות ואין בו משום דרכי האמורי, הנה לא אמר
 „בדרך

,,דרך חיוז חשב אדם לוצא ולפקוד על הקברות ולהיות
 ,,שמה כל שלשת הימים לילה ויום, שמא עדיין חי הוא ויעור
 ,,משכחו ויבקש מהעומדים עליו להשיב את נפשו במאכל
 ,,וכמשה, לא אשמעוין שמוח לפקוד שאין זה מדרכי
 ,,האמורי שדורשין להמתים, הואיל ואירע פעם אחת ושמים
 ,,שלא שרו, אף מעט אחר מיתתו כמ"ש הרמ"ב פ"ד מ"ה
 ,,שמחות נחי אה"כ, אנו חוששין שאלא שרו ג"כ עם זה
 ,,ואפשר שיחיה, אבל אחר ג' ימים יש בו מדרכי האמורי,
 ,,ולדברי פתיוחכם לא פקידה לפרקים צריכין לא שמירה
 ,,ביום ובלילה (לה). ועוד איך מותר ליתן ספק חי בכוד
 ,,שהוא מקום קר וחושך וקשים ועקרים, ואין ריווח והצלה
 ,,לפניו לזקוף ראשו ואיבריו, והפוקדים אינם מתמודין עם
 ,,לילה ויום, שאמר ללון בב"הק (סנהדרין דס"ה) הביאו
 ,,הרמ"ב נ"ד סי' קע"ה ושמה ירצה לקום בלילה, ויבקש
 ,,מאכל להשיב נפשו והנה העולם חשך בעדו ואין איש מאנשי
 ,,ביתו עומד עליו להקימו ולהשים רוחו ונשמתו ליו ואסוף
 ,,ומורכ פחד ובהלה חכלי מות יאחזוהו, ולמה קאמר ה"ש
 ,,מ"ק דכ"ב על כל המתים כולן המלחה מטתו (ממהר לקברו)
 ,,הרי זה משובח, וכ"כ הרמ"ב פ"ד מ"ה שמחות כל המעמד
 ,,עיניו עם יציאת הנפש ה"ז שופך דמים, לא ישהה מעט
 ,,שמה כתעלף בו, אין משהין את המת לא מלחה מטתו
 ,,מיד,

(לה) הגע בעצמך, כי לפי דברך לא צריכים לשהות בו
 אם זמן מועט מפני חשש שמה כתעלף, ואם לא יחיה
 בזמן מועט הזה הרי הוא כמת לכל דבר, ואם כן מדוע אמרו
 פוקדין שלשת ימים? הלא די לפקוד חצי שעה? הא לך
 כל הפוסל במומו פוסל.

,,מיד ע"כ. (לו) ואלו חיישינן שמה יתעלף ג' ימים למה
 ,,כתב שימתין מעט הרי צריך ג' ימים, ואי חיירי לאחר ג'
 ,,ימים למה ימתין מעט כבר המתין ג' ימים, ולמה הזהירונו
 ,,הש"ס והרמ"בם על התעמלות עיניו עם יציאת הכסף שאינו
 ,,כ"א חיי שעה ולא הזהירונו מלתתו בכוד במקום קר וכחשים
 ,,ועקרבים, במקום שצריך לחמם גופו בכרים וכסות אחר
 ,,שחום הטבעי שבו הוא בתכלית החולשה וצריך שמירה יתירה
 ,,אך כוונתו חיים שאולה, ונגרם מיתתו לא ע"כ אחר
 ,,ששהו מעט אחרי מיתתו וודאי מת הוא, ומעשה דמס'
 ,,שמחות היה שלא המתונו כלל. והרי הש"ס והרמ"בם ז"ל
 ,,ראו וידעו מס' שמחות ה"ל ולא כתנו לו שיעור כמה מן
 ,,הזמן יהיה בין מיתה לקבורה, ולמה האריכו כדינו מוקצה
 ,,ושכחה דרבנן ומגילה וזר תוכה שכולן מדרבנן ולא בארו
 ,,לכוין זה (לו) שהוא הצלת נפשות שהתורה חסה אפי' על נפש
 ,,הרשע,

(לו) מדוע הצגת רק פתח הדבר ולא סופו? הלא נאמר
 באר היטיב במס' מ"ק וכן הביאו הרמ"בם: המדחה
 מפתחו על אביו ועל אמו הרי זה מגובה. ומה תראה, אם
 יקרא לשכניו הוא, כוכל להשתותו, וכל המשהה הרי זה
 משוכח.

(לו) שמה גדולה שאת! אך הגד נא לי אחרי שחנך ה'
 שהים לשאול שאלת עמוקות כזאת מדוע לא תשא גם
 כן: למה לא הזהירונו הש"ס והרמ"בם ז"ל על דבר ההכנה
 עם החולה כל זמן אשר הוא על ערק דוי? למה לא הודיעונו
 מה לעשות בו, אם נאכלהו מאכלים חמים או קרים, אם
 טוב לו דברים המקיאים או המשלשלים? כי החולה גם כן
 צריך שמירה יתירה, ואם לא נשגיח עליו, הלא נגרם
 מיתתו,

,הרשע ואמר והנילו העדה, ומכ"ש על כפש הנדיק הלוס
 ,שלא כורידוהו חיים שאולה, והיא מזה שכל גופו התורה
 ,תלוי בה. והרי הוסיפו על חיו שעה אפי' ומכ"ש על חיו
 ,העולם, אפי' שאין מקום לחוש לה כלל אחרי שזה מעט
 ,וכל המדחה מטתו הרי זה משוכה ואין לנו לזוז מדבריו
 ,התורינו ז"ל וכל הפורש מדבריהם פורש מן החיים, כי כל
 ,הקונטרס שחבר החכם הנ"ל, ולא הזכרתי מדבריו ב"א
 ,בטפה מן הים כי האריך לסתור בדברי טעם ואמת כל
 ,הראיונים, וסביא ראיות הרבה כגד דעה חכמה הפסדה, דרשו
 ,אחר הספר הזה כי תמצאוהו בן ברלין אצל (לה) "י"א
 יחדי סגולה המאמינים בתורת ה' וקראו בו כי כל דבריו
 אמת ונדק וכו'. כה דנריך.
 לא מחכמה עשית להעתיק רק בטפה מן הים מהקונטרס
 אשר נמצא אצל יחדי סגולה. כי הלא אתה אמרת
 למעלה: ,לו ראיתם אותו בא בלככם מורך", ואם כן
 יפה עשית אם הנגת כל דבריו והבאתני עד ככני זה הים
 הגדול ורחב ידים, כי אז הבאת מורך בקרבי, ואירא לפתוח
 עוד שפתי נגדך; ועתה לקקת מן הים רק טפה אחת,

טפה זו
 מיהתו, ואם כן למה האריכו בדיני מוקצה ושבות ומגלה וכו'
 חכוכה, ולא בארו לנו מה כעשה לאחינו או לאחותנו ביום
 חלים? ראה הדרכתיך במעגלי השאלה לקיים מה שנאמר:
 ושאלו יודע לשאול את פתח לו.
 (לה) פה כמחקו איזה היכות בהאגרת, ובפי הכרזה היו
 כוכרים שמות יחדי סגולה השם ולא ידעתי למה
 העלים שם האנשים אשר אצלם נמצא הספר היקר הזה, אדרבה
 הלא חובה עליו לפרסם הדבר ברכים, לזכות בו כל מי שירצה?

טפה זו מה תהא עליה? המטתיה אחרת ואפחד? הלא
בכחי מאד בין עתה, ויש לל ידי להשיב על השבועות והשבועות
איש חכם שלך. והואלם אחריו שכל הדברים הנאמרים בענין
הלכת המתיים, הן אותן הדפסקים במאסף והן אותן הדפסקים
בספרים אחרים, כולם ומפי אחרים יצאו ולא נאמרו כי
אלי לא כתבתי מעולם שום דבר על הענין הזה (וזהו דבר
קטן בהעדר להשיחה ה"ל) לא בשפת עבר ולא בשפת אשכנז,
על כן לא אתעבר על דים לא לי, להשיב על דברי חלומותיך
וזהקת החכם שלך. לך התרפס לפני המחברים היקרים ההם
אשר קטנם עבה ממתיךך. אזלי יראוך להורות לך ולהביאך
דבריהם הנאמרים באמת ונדרק. והואלם אחרי שכל לדי הענין
הזה, אחוה דעי גם אני בקצרה להמליך בעד הלכת מתיים, ואניוא
לזה שני טעמים. הטעם הראשון: אף אם אודה לדבריך
שום הפרש גדול בין הכוכבין בימים הראשונים וכן הכתים אשר
בהם אכתבו רוצים ללון המתיים, ורחוקים המה מאוד; גם
יהיה לדבריך שהכוכבין היו מקום זר וחושך בלי מקום לפשוט
ידים ורגלים, והיו מליחים נחשים ועקרבים וכל שרץ השורץ
על הארץ, הלא בעל כרחך גם אתה מודה לי שדין ערוך
בש"ס ובפוסקים שמוחר להליך את המת לכבודו, וכן אמרו:
הלינו לכבודו אינו עובר עליו. כי מה שאמרו כל המליך
את מתו עובר בלא העשה היינו אם מלינו לבנותו דומיא
דתלוי. ואם כן מה תועקנו על אחינו בני ישראל הרוצים לשהות
את מיתיהם ותרומתו קולבם כגדס? הלא המה אומרים שגששה
זאת רק ליקרא לשכבו; ובאמת אין בכך גדול מזה. כי
ע"י שמלינים את המת, מודיעים לכל שיקר בעיניהם המותה
של האיש הזה, ונפשים גרסה לתאנה להשיב רוחו עוד ליו
ולהתהלך בחיובם. הלא גם המה אמרו המדמה מטתו על
אביו ואמו הכי זה מבוסס, הכי לפניך כי הדתו הוא בזיון
למת, והמשהה הכי הוא מכבדו. — והשני: אי יבכיון

לך כל טעותיך ונאמר שאמת וכבון הוא שהתלמודים לא התירו
 כלל להשהות כי אם קבור וקבר ביום ההוא, הלא יש לך לדעת
 את הטורח והיגיעה אשר עמלו וטרחו רבני ארץ קרובים
 לזמנינו (זכרה להם אלהים לטובה) לשנות את טעם ונאור
 חיזה מהאסורים והחומרות הערוכים בתלמוד ובדברי
 הראשונים, רק להקל ממנו, בעונינו! המשא אשר יכבדו
 האסורים האלה עלינו, כצוק העתים האלה ובגלות המדבר;
 ולא שקטו ולא נחו עד שמתאו מקום לפרש דברי הראשונים
 באופן שדבריהם קיימים הסם, מקביעים למעשינו בזמן הזה.
 כי כאשר ראו בעין שכלם שהחומרות והאסורים האלה כמשא
 כבד יכבדו על שכם ישראל, ויהיו בעיניהם כגזירה אשר רוב
 הצבור אין יכולים לעמוד בה, ועל כן נמנו וגמרו להקל
 אותם בדרך אשר ייטב בעיני אלהים ואנשים, ועשו מה שעשו.
 ולדוגמא אציגה לך הגה רק שני דברים. הגה תורתינו הקדושה
 הוהירה מאוד בכלל כלי שום תנאי, חזן ופרט, את איש
 יהודי לבגלתי קחת מאחיו ריבית, ואמרה באר היטיב: ולאחיד
 לא תשיך, את כספך לא תתן לו כנשך וכמוהם רבים; וכן
 הוהירו מאוד תכנינו בעלי התלמוד על הדבר הזה פעמים
 רבות. והרמ"בם (בהלכות מלוה ולוה, פרק ד' הלכה
 ב') כתב בפירושו: הא למדת שהמלוה בריבית עובר על ששה
 לאורוין. לא תקנה לו כמשה, את כספך לא תתן לו כנשך,
 ובמרבית לא תתן אכלך, א תקח מאהו נשך ותרבות, לא
 תשימון עליו נשך, ולפני עור לא תתן מכשול; והלוה עובר
 בשנים וכו'. ובכל זאת התחזקו האחרונים למצוא מקום
 להתגדר בו למען הקל מעט מהאסור הזה, כי ראו אם יונק
 הדבר הזה כפי פשוטו, ירבה העם תחת משאו מבלתי לבת
 קוממיות, אחרי שבלעדי ההתר, לא יהיה מ"ו עוד כנשכי
 וקוחר בבני ישראל! — והשני: הלא נודע כמה וכמה דפים
 בש"ס מליאים מענין חמץ שעבר עליו הפסח, ומה מאוד
 האריכו

האריכו בעלי הלמוד לפלפל בענין הגדול הזה ; וזכר זאת
התחבטו האחרונים ברוחב בינתם ובשכלם הו', להחיר
באופן מה חמץ שעבר עליו הפסח, דהיינו על ידי שטר
מכירה, רק למען הציל ממון של ישראל (וידעתי כי בעיר
גדולה לאלהים מליאה חכמים וקופרים, התירו הא"ב עם
בית דינו פעם אחת בשנת בצורת, על ידי תחבולה הזאת
לא לבד הערובות חמץ וכלי חרס, כי אם גם בכרות הלחם —)
ואם כן הדבר בעינינו הנוגעים רק בממון, ונאשרים על
פי לאוין רבים, אף כי בכדון דירן הנאשר רק מחמת לאו
הבא מכלל עשה, ונוגע בגפש האדם! וכי יש לך בר דעת
שממנו חביב עליו מגופו? הלא כל אשר לאיש יתן בעד
כפשו! ומה מאוד נקל למצוא מקום התר לענין הזה, מכלי
שצריכים אכחנו לחכמה גדולה ולתבונה יתירה, כמו שהיו
מן הצורך בשני דברים האלה שהבאתי לדוגמא. כי מה יזיק
ומה יגדע לרבני ארץ, אם יאמרו כדבר הזה: „אחרי שנודע
,,ומפורסם כי חכמת הרפואה בכל חלקיה גברה ועתקה מאוד
,,בזמנינו, ורבת כודעה בה עתה על פי הבחינה והנסיון,
,,מה שלא ידעו אבותינו ואבות אבותינו; ואחרי שכל רופאים
,,מומחים ומפורסמים פה אחד שצריך שמירה יתירה ופקידה
,,מאוד לבבתי המיר מיתה בעלוק, והודו בפרהסיא כי אין
,,להם סימן מובהק להבדיל בין מיתה לעלוק רק סימני
,,העפוש לבדם; ואחרי שרבים מאחיו בני ישראל הטובים
,,וישירים בלבותם, מבקשים מאתנו לתת להם רשיון להלין
,,את מיתיהם כפי דעת הרופאים: על כן חשבו למשפט
,,שהענין הזה יחשב בכלל גזירה אשר רוב הנכבד אין יכול
,,לעמוד בה, וגזרו אומר מבין ולהצא הרשות כחובה לכל
,,איש ואיש ללין את מתו כפי מחשבת ודעת הרופא. ומה
,,שהחמירו רבותינו הקדושים לאמור המלין את מתו עובר בלא
,,תעשה, היינו את מתו וודאי, ולא ספק מה, כמו שפרשו

„הרבנים

ההרבה האחרים מאמר רבותינו הקדושים בענין חמץ שעבר
עליו הפסח, שכונתם היינו בלא שטר מכירה, אבל בשטר
מכירה לית לן בה. —

שים ירך על לך, אשאלך שאלה אחת, וענה אם תצדק!
הלא הוגד לך ושמת כי ח"ל אמרו מי שפלה עליו
מפולת בודקין עד החוטם. (לט) ואם אין חיות בחוטמו
שאינו

(לט) במכתב יומא פרק ווס הכפורים עד היכן הוא בודק?
(עד היכן הוא מפקח לדעת האמת, פר"ט) עד חוטמו
ויש אומרים עד לבו. אמר רב פפא מחלוקת מתנה לאעלה,
אבל ממעלה למטה כיון דצדק ליה עד חוטמו שזו חיות צדק,
דכתיב כל אשר נשמת רוח חיים באפו. ואין ספק אצלי,
לו ידעו רבותינו חכמי התלמוד, שעל פי הבחינה והנסיגה
אין קימן מובהק בדריקת החוטם, ויחזרו מדבריהם האלה,
והודו לכבוד האמת, כי דק למצוא האמת ביהמה מגמתם,
ולא עמדו על דעתם בעת אשר ראוי כי הרחיקו מן האמת,
כי כן הודו לחכמי האומות בענין מול קדוש וגלגל חוזר,
ולא יתבוננו, ולא הקשו את ערסם לאמור לנו הצדקה; ולא
דברו בגבוה אף, כמשפט איזה אנשים בתוכינו, לאמור:
דרך בני חשק ה' למלאות אותנו בחכמה בתבונה ובעצה,
והולתנו חסם ותוהו, וכאין נחשבו לנו! לא כך, כי — אם
רבותינו חכמי התלמוד אהבו האמת במאד, וקבלו ממי
שאמר, וכתבו דעתם מפני דעת חכמי האומות בענינים
הבוגשים בדיעות וחכמות חינוניות, וזאת חכמת התורה,
באמרם א לבס: אחרי שרוב עסקינו ועקור למודנו רק
בתורת

שאינו מוציא רוח ודלתי מת ויכחשו. ומעשה הלא תענה:
אם יקרה מקרה בלתי טוב כזה את כנך או בתך אשר אהבת,

בתורת אלהית לבדה, ולמוד החכמות החזוניות בעיניו רק
כטפל כפי מסת דרכיו להביע על ידן לבנות תורת אלהית,
ולעומת זה עקור למוד חכמי האמות רק בחכמות חזוניות
וכהם יהיו יומם ולילה, ועל כן לא יבצר מהם לרדת יותר
לעומק הענין ולכוא עד תכליתו; ובעבור זאת הודו לפעמים
לדכריהם, וחזרו מדעת עצמם. ומה מאוד חס לבי בקרבי
בשמעי תלונת איזה חכמי האמות בזמניו, אשר לעגו לרבותינו
בעלי התלמוד ומלעיכוס בהם על דבר המאמר הזה, באמרו:
הלא כל בני ישראל יקרה המקרה בבני אדם שיחלשו כל כך
בעד שיהיו בעיניו כטפל אשר אין בו רוח חיים, כמו הטובע
בנהר, או הנחלש מבית הקורבנות, ולא ישוב רוחם אליהם
ברק אחרי עשות דברים רבים על פני כל הבוקר, או בחלק
אחד ממנו (לפי ביוטפיל, טטארקט רייבען, חו"ס
גאגן פערטידנה לוגאטטער אן דיאטוואהלען אונד
דער גוי'ן אעהר) ואם אתם תשמעו לקול בעלי התלמוד,
ותשמעו רק על בדיוקת החושים, הלא במרד זבדון תשפכו
גדים נקי בקרבכם! — ואולם לו שמו חכמי האמות
המלעיגים האלו לבם להעביל בין הימים ההם, ימי
רבותינו חכמי התלמוד, ובין הזמן הזה, בוודאי לא פערו
סיהם ולא שלחו לשונם לדבר קשות כגד חז"ל. רבותינו אמרו
הדין הזה בזמן הזה אשר רבים וגדולים תקרי לגם משאר
אומות האמינוסקימן היות רק בבדיוקת החושים לבדה, וזוהי
הסימן הזה מפורסם למובהק ככל הארץ, ולכן מה תלינו
אתם עליהם אם כרבות הימים. אחר מותם בודע שהסימן
הזה

או אשת חיקך או ריעך אשר כנפשי, ובלכתם ברחוב העיר
ביום שבת, יפול בית רעוע עליהם ויכס אותם מכף רגל
ועד ראש. וכני ישראל העומדים ממוסס ויראו המראה
הנורא הזה ימהרו וירוצו לפקח את המפולת רק להוציא
למרחב החוטם לבדו, והידים והרגלים וכל גופם יניקו תחת
העצים האבנים והעפר, המשא הגדול הזה, כי ימהרו
וישוטטו בחוצות אחרי כן ללקוט כוונות לדעת אם עוד נשמת
רוח חיים באפיו, אם לא? כי עמי כנוזה ישאל, ותכן יגיד
לו! מה תאמר כנפשי? הייטב בעיניך המעשה הזה אשר
יעשו להנחית בכך או בתך, אשהך או ריעך תחת הגל הזה
זמן מה עד כי ימצאו כוזה או תכן לנסות את החוטם? הלא
בקול גדול תקרא: אחי! א תקורו מזה, שבו לכם פה!
פכו!

הזה אינינו מובהק? צאוכא וראו בדברי חכמיכם המפורסמים,
ועבו כי האם המה ידעו כל הנסתרות בהחכמות והידועות?
ומדוע תשימו רק חכמינו בעלי התלמוד כמטרא לחצי לשונכם?
האמור אמרו חכמינו בעלי התלמוד שהמה אלהים לדעת כל
אשר יהיה ויודע בארץ עד יום האחרון? אדרבא בגדול
ענותתם הקטיבו והשפילו את עצמם במאוד מאוד, לא גבה
לכם ולא רמו עינם להתהלל במתח שקר. ראו כל מה שאמרו
בעלי תוספות (יומא פ"ה ע"א, בדבור המהחיל ולפקח אינו
כן) אומר ר"י דהיינו טעמא דאין הולכין בפקוח כפש אחר
הרוב, משום, דכתיב וחי בהם ולא שימות בהם, שלא
יכול לבוא בשום ענין לירימיתת ישראל. הרי לפניכם
שח"ל הזהירו לכלתי לבוא בשום ענין לירי מיתת ישראל,
ואם כן איפוא בוודאי חזרו מדבריהם אם עודם חיים וידעו
כמוכם שבדיקת החוטם אין סימן מובהק. שימו אתם
המלעיבים! כבוד להאמת ותנו תודה כי פשעם ובגדתם
בכבוד חכמינו בעלי התלמוד.

פנו, סקלו, הרימו המכשול מעליהם! כי אולי בעודכם
נותמיהמים לשוטט בחצרות יחלשו תחת משאם וימותו. והיה
כי ועמדה לאמור: שבת היום לה', היום לא נוכל לעשות כדבר
הזה, היום חובה עלינו ועל כל בית ישראל לנקות רק את
החוטם, התחרים? הלא במר רוחך תביא עליהם קללה
החת ברכה, תשפוך ממתך עליהם, אף שידעת כמון במוהם
כי האנשים האלה גדקו להומם, כי המה עשו על פי המצוה
אשר הוגד להם. — כן הדבר הזה בעיני הלכת המתים;
אחינו הרוצים ללון את מתייהם ידעו כמון וככל בני גיליך,
את המאמר כל המליך את מתו עובר בלא תעשה, אך במר
רוחם וכזרת כפשם מדאגה פן ירדו חיים כבוד, זעקו: לא
תמהרו לקבור את מתינו ולפנינו! חכו כא עד יודע כיום
זאת כפשם, כי אם תמהרו לקבור פן ישוב אליהם רוחם
ויחיו ליום זרה גדולה מאוד! —

עד מתי אחי, היושבים על מדין! עד מתי יהיה ריב
ומדין בתוך בני ישראל, וחרב מלחמת מצוה (כי זה
שמה אשר הקראו לה) תהיה איש באחיו? עד מתי האטומו
אזניכם לקול שועת בני עמינו הצועקים אליכם בעד הלכת
מתייהם? הלא ידעתם כי מרה תהיה באחרונה! ואם
הבמיתו ז"ל אמרו: מתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית
ליה אתי לבבווי וכו', אף כי בדבר הזה, אשר הוא בהול
יותר, ולכן אי לא שרית ליה " " " זכרו מאמר חז"ל
יגר תנוק ואשה תהיה השמש דושה וימין מקרבת! — אכא!
לכבוד האלהים אשר ההלכו אבותינו לפניו, ולכבוד תורתנו,
למען לא יחלק העם לחזי ויהיה ח"ו כשתי תורות, לא תשיבו
פניהם ריקם, התאוששו וזוו כדברים האלה: (א) כל איש
ואיש מבני ישראל אשר ירצה להשקות את מתו, הרבית בידו,
ובתנאי זה שתהיה כונתו לעשות על ידי ההלכה כבוד למת,
ולא

זולתי אס האיס אשר ימות צוה קודם מותו כפירוש לבנות
הקבר בלי הלכה, כי אז מחויבים אנחנו להכריח את החיים
לעשות ולמלאות בקשתו, כי מצוה לקיים דברי המת. (ד)
ואחרי שאחינו אנשי הח"ק המתנדבים בעם לעשות חקד של
אמת, מתעסקים עם המתים בלי תשלום גמול בעולם הזה,
על כן תהיה הכרירה בידם, להתעסק בעצמם עם המת הזה
אחרי השמות יום או יומים, או לקברו על ידי משרתים עושי
דלונס; כמו שעשו אנשי הח"ק בעיר בערלין, אשר בתוכם
אנשי אמת וצדק ויראי אלהים מרבים, ישלם להם הא' הטוב! —
ואס' בואת תעשו איש על מקומו יבוא בשלום, אין פרץ ואין
כוונה עוד ברחובותינו, ושלום על ישראל.

הנה

ד' ב' 6

זיין פערזעלע דער גברייכליך קענלייך פיר טאד
ערקלעהרט האטטע, ווירקליך ווירד לור בעזיננאג
קעאלע, גוים פאר גראס, דאס ער זא אונגליקליך וואר
געגן זיין גלייבן, אונד טראן דעם סימן מובהק, ווירד
אויף צו לעבן, זיין קוים לוריק קעהרנדען גייסט, זא
גלייך ווירד ווייפגעבן ווירדע; אונד געלט אויך, דער
לוריקעהרנדע לעבענטגייטע ווערע צו טטאנדאוקט
אום זיך פאן דעם גראס אויטערייבן צו אטן, זא וויר
דע דאך וואהרטייכליך דינער ווירד אויפגעבטע אמן,
זיין זעהר טרויריגעס לעבן פיהרן, ווירדע זיך זא
אער פאר ווירטע אאכן, דאס ער אין דאס רייך דער
לעבענדיגן ווירד לוריקגעהרט זיין, אונד זיך נאך דעם
עכטן טאד זעהן; אונד זא זיין לענדעס לעבן, ווירדן
דאך יענע ערדע אענטפריינדע קיינס אויחרר אויטברי
דער ווינטן! — און אסע דאזער יעדעס זיין ווילן,
אונד זייע לור בדאכט דאס דינער גהעריג אונד אהנע
נעקעריינען בפאנגט ווירד.

הנה מלאתי את שאתך אשר שאת מעמדי להעתיק כל דברי
אברהם במאסף, לא העדפתי עליהם ולא חסרתיהם.
ועתה מלא כא גם אתה את שאתי אשר אכני שוא מאתך היום.
הלא היא: אם יש את כפסך עוד להשיג על דברי ולהודיעך
וייטב בעיניך עוד לקללני ולחרפני בקלות כמרצות כאשר עשית
באברהם הזכרה, אלא, חוסך כא, חמול כא, רחם כא! על כספי
וממוני, וא תשלח לי עוד אברהם לי על כידואר. קלל, חרף,
גדף אותי כאשר ייטב בעיניך; כתוב, שש ושלוש אגרות רבות
המליאים השגות על דברי; שלח ופור אותם בארבע כנפות הארץ
ביד תשלח, אך הכיחה לי וחמול על כספי. ובשכר זה, אשלי
יברך אותך ויפרך וירכך ויחיית לאח המון גוים. חמו דברי עכר
ל"ה קונה שמים וארץ.
(המשך מהערה הזאת בענין האורח במאסף הבא.)

מכתב ימים

י תרדן אנשים ימים
שאלוני:
מה יתרון אנשים מנשים?
השיבותים:
ראש אלה (* לא עדי התישים.
(*) מעמך ואלפך חכמה
על דרך הזה א יחור ויגא ויבטל
שאלוני:
במה יבדלו אנשים מנשים?

השיבותים:

יתרון האנשים חסרון בנשים. (*

(*) ע"ד שאמרו רז"ל כל המלמד בתו תורה וגו'.

איזט נאך דעם יידישן געטלע דאט איבער
פראנצטן דער טאדטן ווירקליך פֿרובאטן?
אין איינס טרייבען און דען הערן פראפעטאז
לעווע אין ברעטלונג.

ווען איך זעהן, איין ווירדער פֿריינד! פֿיר איהר
לור פֿראנצטונג איינר פֿארויכטיגן בהמני
אונד דער טאדטן הרויט געבנט יידיש־דייטשע זענדי
טרייבן (*) איין דאנק עפֿנטליך אפֿטעמטע; זאגט זי
עט, גלויבן זי אירט אויף איין ווארט, אונס קיינר אי
דערן אבויכט, אלס אונס טעהן פֿאך דען מויגן דעט לע
זענדן פֿובליקאט, דיא אייניגע לופֿרדנהייט איט דער
איך עט גלען האבע לוי בלייגן, אונד זי זא וואהל וויי
אונדע ווירדיגע אפֿנער, דורך איין ביטטן לוי אעהר
דערגלייכן אונטרענהאונגן אויף לוי אונטערן. איך זאגע
יידיש־דייטש, דען אלס איין וואלכס האט איהר זענדי
טרייבן אין איין אויגן זיין לויפֿאכן וועהרט. העטטן
זי אלס יידיש־געהרטער [למדן] דאט זאגאנטע וויי
בער־דייטש פֿיר לוי גלייך געזעטן זיך זיין לוי בדיהן,
אונד דורכאויס דיא ראביניטע טפֿראכע אונד טריפט
גוועהלט; זא וועהרע זיך לופֿען ווע ניכט גאנץ, דאך
גרעטענטיילט פֿערפעהלט גווען. עט ווירדע איהרס
ביכֿליין, וויא אונזעס אנדערן אין יענע טפֿראכע אב
געפֿאסטן גוטן בוכֿע גאנגן זיין, דאס עט נעמליך בייא
דען דיא עט איהרס ברופֿע נאך פֿערטעגן וואלטן,
אונד

(*) טרייבן און דע ווירדען איטגלייך זעאטליכע לעבליכן
אונד וואהלטעהטיגן חברות גאילות חסדים א' ז' ו'
ברזין בדפוס חברת חזן לעריס התק"נד"ג"ע.

אונד לוס טהייל אויך ווירקליך פערשטענדן, קינען זייני
גאנג פֿינדט; אונד פֿאן דענידא עט, ווען זייט עט פֿער
טטינדן, בהערליגן ווירדן, ניכט פֿערטטאנדן ווירד;
איהר זענדטרייבן ווירדע פֿאלגליך דאס לאהרליכע פֿובי
ליקוס דאס זיא איהם אויס ערלער אבייכט, ווייטטן;
ניכט גהאבט האבען. העטטן זיא הינאדירוס אלס דיניט
טער טריפטטעלל, עס דורכאויס אין דייטער טפֿרא
כע אונד טריפט הערויסגגעבן; זא ווירדע עס זיינע
ענטגעגנעלעטע לועק ווירדליקייט גהאבט האבן, איהר
פֿובליקוס ווירדע פֿיר איהר פֿארהאבן לז לאהרליך
גווארדן; איהרע טריפט ווערע ווייט בקאנטר ווארדן
אלס זיא איהרם פֿארזאנע נאך העסטע ווערדן וואלן;
זיא ווערע, וויא זאן לז זאן פֿעלעגט, ניכט זאן דער
יהודים טולע גבליבן; אונד זיא אויך אויסדערהאלב דער
בקאנטר ווערדן לז זאסן, וואר דאך זיכרליך ניכט איהרע
אבייכט. זיא ביליגן זא ווענג וויא זאך, זיינע לז זאלי
גאיינע בקאנטאכאנג, דער זאנטר זאנט הערדטנדן
טטארר זייניגן בהאררליכקייט אויף פֿעריעהרטע פֿאר
אורטיילע. זיידר! ווערדן זאנז טאן זעהן לז פֿילע זייט
רעכט אונד אונדעלעט פֿארגאזאדען. גאר זעלן פֿיהרן
אויפֿדעקזאגן דער זאט, אויך דען וועג דער בעטרונג;
עפֿער אבר געבן זיא דעם יהודים פֿיינד (דערן עסן)
אבגלייך זאם ענדע דעם אכטלעהנטן יאהר הונדערטס
נאך זעהר פֿילע גיבט) גלעגנהייט לוס טפֿאט אונד לז
פֿרוכטאנג, אונד ענדליך פֿעלזט דיא טולד דער דארויס
פֿאלגליך ווייב אויך דען זאנטאליגן פֿעראלזאסטער לז זיקה
זיא האבן אלזא, זאין ווירדיג פֿריינד! זאין זייטל גע
וועלט, דאס איהרם ערלן אונד זענטפֿערינדליכ פֿאר
האבן גאנץ ענטפֿעריכט, ווירד נון איהר טהיפטלן דעם
טראנקענט

טראנקענט דען זיך איהם געמלט אונגאכטעט דענאך
 אונטער ניכט יהודים בקאנט; אז קענט עס זיך גוט
 הענדע עס ווירד נור פאן געהערטן אונד קעננן דער
 יידישן זיטעראסור גלען, אונד דינע זינד פאסט אלע
 אונדקאלעהרטע, בידערע אונד אונט וואהלונדלנדע
 מענער, דיא פיל נא פיל טאהנונג פיר אונט האבן, אלס
 דאס זיך דיא פערזעהרטן וויטברייכע דיא נאך הייט נא
 טאג אונט אונגל אן עלטער קענטניס דורך טפיטלפיי
 דיגע בהויסטונג פערטיידיגט ווערדן, ניכט זיבט אונט
 ערנסט אונד ווירדע דורך גהנדע נור ווירדלען, אלס
 לעכרליך נא אונדן וואלטן. זיך זינד, אז פילע איר
 דערן בקאנט גומערדן, איז גייגט אונט דעס ערלרן
 טהיילע אונד נאליאן גאיינטשטליך נא פערבעסונג
 אונד נאטאנד אונט נא ווירקן; אונד אין דער בע
 האנדלונג (א), דאס איך איינע טרוירגע וואהרהייט זיט
 געשטעהן און!) ווייט פארזיכטיג אונד אונד זיטאונד
 בייס גאיינן הויפן איהרעט פאלקעט ניכט נאך אעהר נא
 שוין, אלס ועלכסט פילע דער הייריגן אונדאנטן זיטע
 ראטן אונד פחילאמאפען אונד אונד אייגן גלייבנסגאסטן.
 אונד יענע איז אונד טרויערן לען, פרייען אונד
 עפנטליך באורטיילן, איהר אורטייל אונט אונד בלעהרונג,
 אונד איהר בייפאלן גיבט אונט בייס געהרייגן טהייל
 אונד פאלקעט איזאאר גוויכט, אונד ועלכט וויר
 פירט אונדאיינע נא גוט ווירקן קענן. זיך זינד
 אלס וויר פאר עטווא פירלעהן יאהרן, דיא ניטלויכע
 קייט איינוואהן, איז אונד אידען, זיטן,
 גברייכע אונד געגנטענדע דער זיטעראסור אונד
 נאטיאן, דען וועג דער פובליטעט איינלואטן, אונד
 נא

נע דער פאם אונאמע גלייך זיין טעהטיג אנטהרייט
טעהר אונד בערדערדער דערעלעבן וואר. זיך קענן דען
פֿרעהלעכן גוט, דען זיך אונס לויטן גוועהרטע,
זיך האבן דיך אונאמעהאזעכקייטן דיך זיך אונס אין
אנהרן לייטן לויט אונס אנהייט; זיך האבן, זיך טייגן
אונד פֿאלן געהן, אונד טעהן נאך אונד פֿעלט איהר,
אונד אונד, ווידר אונד לויטן העלפֿן. א, דאס עס איהן
געהט דען גוטן לויטן דאזיגן זיך פֿעררעכט, דען זיך
אונד יעדן וואהנדיגער נאך דער געהערטיגן אונד
אונד פֿאלקס דאזיגן דעקט. אונד אונד, נאך דער
געהערטיגן אונד דען, ווידר! האט דער גייט
אונד נאכאנאנד זיך דעם היינטיגן אונד פֿרעהלעכן
אונד, אונד אונד אונד געהערטיגן אונד אונד.
וויילע זיך און דיך טעהלע דער פֿעהלעכקייטן אונד אונד
הייט געהערט; און אונד זיך אונד זיך וואס הייט
ברענגן, אונד אונד זיך אונד אונד אונד אונד
וויירטעהט — יעדע, און קיינער גוטן זאכע
פֿרעהלעכקייטן, קיינער געהערטיגן אונד אונד
אונד אונד, דיך ווידר פֿאלן אונד אונד אונד
האבן, אונד ווידר איהר טייגן בלייבן, אונד טעהלעכקייט
פֿארטעהלעך דיך וואהרהייט אונד לויטן אונד
וויך קענן; אונד ווידר זיך דען וואס פֿאלן זייעם אין
זיך אונד רעכט אונד אונד; אונד איהן לויט רעפֿער
טעהר אונד, אונד וויכטיג, דיך יהודים אונד
בטהעלעכע געהערטיג, אונד אונד אונד אונד
גייט אונד אונד, אונד אונד אונד אונד אונד
דיך דייטע טעהלעכע אונד יידיש טייט אונד לויט
אונד אונד אונד, נאך דעם אונד איהר אונד אונד
בעטן געהערטיג אונד אונד אונד אונד אונד
פֿריינד!

פֿרײַנד! איך בין דער ערשטער דער זעהן היראין נאָכ־
קאמט. גענוי זיך דווקא אויפֿגעטלע איינפֿאלן זיך אומסוף;
זא זאלן פֿאן לייט לויט אעהרן דאט שוין אומגע זיך
איינס פֿולטע זיין, אונד נור אויף גלעגנהייט נארטן, נאך
פֿאלגן. זאפֿיל נור פֿאר זיי פֿיג איבער דאט פֿארט, נאך וועלכֿר
איך דעם אומסוף ווידר לעבן אונד זייעט אינטערעסע לויט
געבן ווינטע, אונד נון עטוואס זייעט איבער דאט שוין פֿיר
ערשטעפֿט אומגעזעהע אומטעריא דער פֿריהן בערדיגונג.

ענטשטעהן אונד פֿרגעהן, לעבן אונד טטערבן, זינד
דאט אייערסטן אומאריסטע דער עקטיס־
טענן אולר דינגע דער נאטור. וויר זעהן דען בויט
אויסצואגן, זייעט בליהטע זיך בויט לויט איינס גוויסן גראם
דע ענטוויקלן אונד פֿרביהען, דאט פֿרוכט אולאעהליך
הערפֿאר קיין, וואקסן, רייפֿן, אבפֿאלן, פֿעלדן
אדר פֿרטרחקן, אונד פֿרווען. וויר זעהן קיינע זאם
טעריע דרויף ווירקן, קיין טריב־ווערק דאט ווירקונגן
הערפֿאר ברויגן, אונד זיטן אולא איינע אינערע קראפֿט,
איינן נאטירליכֿן טריב־נור בילדונג דער פֿרוכט, דער
איהר פֿארט, גסטאלט, פֿארבע, גסטאק אונד גרוך
גיבט, אומגעהוירן זעהט זיך לויט קעגן. דאט איי, דאט
זיך זיך אינער דער הענגע פֿאלקאומאן גבילדט, טרענט
זיך פֿאן דער אומטער, וויר ענטפֿערנען עס פֿאן זייהר,
בואהרן עס איינע לייט זאגן אויף, עס בלייבט טיילן
זיין, ווירד בועגט, גריטלט, ווירד אולט טפֿייע פֿאן
אונט גאסטן, אהנע נור לויט אהנדן דאט איינע טפֿור פֿאן
לעבן דארין ענטהאלטן זיין, אונד דאך לייגט אונט אונד
פֿרטאנד אונד אומערע ערפֿאהרונג, דאט דעט גאנצע
לייט

לייט איבער זיינע לעבנס קראפט אויף זיינע אונט אונט
 בגרייפליכע ארט דא היין פֿרשטאסטן וואר. דען וויר
 ברינגן דאס נעהאליכע איי נאך גרויסער לייט אונטער
 זיינע הענט, אדר זיינע בריטאזשינע, אונט זיהע דא,
 בינען קורלס ערהאלטן וויר איין לעבעדיגס גזונדס
 טהירכן, דאס זיך בוועגט, גיסט, וועקטס אונד וויר
 זייער לור פֿארט פֿלאנלונג זיינס גטלעכטס ערלייגט.
 וועלכס מייגט זיהט בוועגונג, וועלכר זין וויטרט לעבן
 אין דער טוואכן לרברעליכן טאאלע? — זיט זינד דא
 דינע קרעפטע, דאס איזט גוויס, אבר וויא? אונד
 ווא? דורך וואס גבונדן? דורך וואס אויפגלעזט? —
 דיס איזט נור דעם בקאנד, דער דיס לעבן נאך זיינס
 פֿאן איהם וואליין בטטיוטן געלטן גיבט, לו זיינס
 איהם וואליין בקאנטן לועק ערהעלט, אונד אין זיינר
 פֿאן איהם וואליין ערקאנטן לאטווענדיגקייט ווירד אויפֿ
 העבט. וויר קענען אונד וואליין הירפֿאן ניכט אעהר
 וויסן, אלס אונט נעהטיג אונד דיהלויך איזט, אונד דיס
 האט דער ווייזע טעפֿער אונזער נאטור אונד אונזער
 ווען פֿעטרויך אנפֿערטויט. אונזער גפֿיהלע פֿיהרן
 אונט אויף דען וועג, דינע קרעפטע אין אונט לו ער
 האלטן, אונזער זינע געבן אונט איטטל, וואדורך וויר
 זיט ערהאלטן קענען, אונד אונזער פֿרונקט לעהרט
 אונט דיט פֿליכט, דאס וויר זיט ערהאלטן וואליין.

ווערפֿן וויר איין טפֿעהענדן בליק אויף דיט נאטור,
 בטרעכטן וויר דיט פֿרטידנען עפֿאכן, לוס
 בייאטפֿיל איינס אענטן, פֿאן זיינר גבוהרט און ביט לו
 זיינר פֿעלזיגן פֿייטשן אויסבילדונג; זיט נעהאן וויר זיט
 פֿרענדונגן דיט אים איהם פֿארגאנגן, דורך דיט זינע
 ערשט

ערשט נאך זיינס אערקלייבן לייטרויסן וואהר; גלייך
 וואהר זינד וויר דורך אונזרן פֿרשטאנד זיברלייגט
 דאס דינע פֿרענדלונגן אונזערלייך אין אונזערלייך קליינ
 פֿאנגן זיארטוועהרנד פֿארטגאנגן זינד וויר העכטן דינ
 לייט דער עקסטרעמער פֿאן דעם אונזערלייך זינד גבוהרע
 דאס היינט, פֿאן דעם אונזערלייך און דאן ער לעבן
 בוועגן, לויט אטעהעט האלן אונזר זי, זייערע פֿונד
 גלייכנומה וויסן וויר גאנץ פֿרענדלעך דאס דעסער
 בענטאנפֿאנג טר נאך ווארן זינגן ברעכט זינט; דאס
 איינע לעבנטקראפט טאן אין דעם קייט געבן דינ
 זיין ענטשטעהן פֿערדערט האט אונזר זינט פֿארט
 דינע בויקן וויר זינד ערקענטן דינ געטליכע
 קראפט, טויטן זייערע אונזערלייך און הייליגס טאטע
 און, אונז וויסן ווארע אונזערלייך זינט געטלייט
 וויר אונז פֿאנגן, וואן זינד זייערע ווירקנדער אונזער
 נאך דער ערשטע פֿאן זייערע בוועגן? ווי דאן ערשטע
 איינרוג זייערע טעטיגקייט? פֿטוירן טרעטן וויר
 היר לויק, ווי אונז ערלייגן אונז הערשטאנדע וואר
 אונזער העכסטע קונסט אונז ניכט העלפֿן קאן אונז
 דעמאך זינד ווייך, ווי וויר זינט וואהר, לעכטעווער
 קעגן פֿראגען אונז, דעם לעבנט פֿערדער וויסן זי
 אונזער דעם זייערע אונזערלייך אונז אונז גאנץ
 קעגן? ווי דער אונזערלייך אונזערלייך דעם אונז
 פֿאטור, ביי דער לעכטעווער זייערע געטלייט זייער
 געטלייט אונזערע קאכן, אונז ביי זייערע ענטשטעהונגן
 אונז דארט, דא טרעטע בטייליגן, דא היר ניכט
 אערקאנט ווערן? ווי אונזערלייך דארט, אונזערלייך
 זיין, די טרעטלייך לייגן, טרעטלייך דא זי אונז היר
 זי אונז זייערע דעכט פֿראגען? — וועלכע אונזערלייך
 וועלכע

וועלכע זאגערעכטיגקייט! — ניין, דאס זאגט געהער
 ביים דער נאכטווענדן לערניכטונג דער דינע, ווי
 ביים ווידער הערפארברייטונג עבן דען אלזאמאל
 זאג; 3 טאג זונדן לעבן גרענען עבן זא נאכע אונז
 אדער, ווי דאס ווידערניכט ניין; דער העכסטע גראד
 דער פיינטן פאלקאמאנהייט זינט דער אנפאנג דעם
 היקאטעט נור אויפצואנג, וועלכע זינט אבר, ווען
 פער געיהע, וועלכע פערטאנדע זינט עט געבן דיין
 מאמענט וואהר צו נעהן? קראנקהייט, היינעלליך
 קייט אונד טוועלכע, דאסן אונד וואהר אונד און פאל
 קאמאר ווירקונג דער לעבנסקראפט פראוהטן, ווא
 זינט אבר דער מאלט, ווא דער פיינקע (דען טאור
 טאן אויס גמאנן) דער ניד גמאנעט, דאס אסטע
 דאס טערהעט אונד טוועלכע דערזעלבן וואלעבן? דא
 קאמסטע פארטעלונג פאל דאס אונד צו גאטעהייט
 ערהעבנדן קראפט, פארעלט דען טערעסטן אענטי
 פערטאנדע און זיין באגס טמין, אויס דעם איהן נור
 דאס געטענדנס זינט טוועלכע אונד זינט אונד אונד
 ווידער הרניסליהן קאן, באבאלטן ווידער נור דאס לעלטן
 אונד ערהעבנדן זינט טערעבנדן, אויס וועלכע אונד
 ער גלייכזאם אויס דעם טאדע הינט, ווי אע בויט
 גאנץ זינטהטן, וואלד דאס קונסט לענטערט וועהרע
 קערפער היינט ווידע; דאס קראפט טיינט צו זינקן
 דער קערפער אונד ריגט, ער זינט אונד וועלכע, אונד
 זינט נעהן קיין פיינד דער לעבנס קראפט וועהר און
 זינט וואהר; ווער זאגט אונד אבר דאס זא און געלד
 זיך אויפגעהבן ווי? וואלדע זינט זינט אונד
 פערטאנדע און פארטויערן, פלייכט דורך אונד
 טמאט פאל דרוסן, פלייכט דורך אונד פארטויעלנד
 בטערעבן

בסטרעבן פֿאן איינן ווידר רעגע ווערדן, אונד נאך זאגן
גע טעהטיג בלייבן קענן? — אז רעזאנירט דער
דענקענדע נאטורפֿארטער, דער אויף דיעס זעלבע זייט
נע אונזיסנהייט לז איינס האהען גראדע דעס וויסנס
ערהעלט; דיס בקענט דער בטיידע היילקונדיגער,
אונד לעהרט אונס דאס דיז לעלטן איס דען זינן וואהר
גאנצען בוועגונגן עבן אז וועניג בוויי פֿיר דאס פֿרי
דע, זאט דיז ערטטן פֿיר דען אפֿאנג דעס לעבנס
זייט; דאס דיזר בלזטע טיילטאנד נאך ביז ווייטס
ניכט גענליכע פֿעטווייכונג דער לעבנסקראפט פֿאר
אויסוועלע, איטהין אונס דאדורך קיינע גוויטהייט פֿאן
איינס ווירקליכן טאדע געגעבן זייט. — אבר, וויא,
הערע איך פֿראגן, דיז נאטור, דיז אן אללס אז איט
טערויך פֿיר אונס זארגט, אונד איט איינס טעפעסט
אפֿען אויגע איבר אונס וואלט, דאס וויר נור דאס
אונס ניטליכע אונד אפֿגעהאע אויס איהרס רייכע
גניסן, אונד דאס טערויכע אפֿגאנדרט, אונד פֿאן
אונס פֿעטפֿערנט ווערדע, זאלטע אונס היר אן זייט
נעם פֿאללע דער אונטער לעבן אונד אונזער גאנדהייט
געפֿעהרליך ווערדן קענטע, אז אונזיסנד גאסן אונד
אונס ניכט גאפֿנכאהרט האבן, וואן עס לייט איט דיז
קערפֿער דער פֿרטאנען פֿאן אונס וועג לז טאפֿן,
דאזיט זיט אונס ניכט טערויך ווערדן? — יא וואהל,
אנטווארטע איך, האט דיז ווארענדע נאטור אויך
היר וויא אללטהאלבן דאס איהרגע לז טוהן ניכט
פֿרעיהט. זיט לעסט דאס אערקאזל דעס ווירקליכן
טאדעס, דער גענליכן אויפֿהעבונג דער לעבנסקראפט,
דען טובטליסטן אונזער זינע לז ערטט וואהרנעהאן.
דאס אונטריגליכסטע לייכט דער גענליכן לרעטעהונג
אייט

(ש ע א)

אויס דיוו פֿיילניס . ווא לעבנטקראפט איזט , קאן פֿייל
 גיט ניכט מיינטרעטן , אונד ווא דיע זיך אייטרט , לעסט
 זיך בהויפטן דאס יענע פֿרטוואונדן איזט . דער גאנץ
 ארט עהנליכע דאטער איינעם אייעם , דער אומ
 כאטע זאג זעהע' בוועגונג אונד זעהע אערקאזאל
 אירגנד איינער לעבנטספור זאג , איזט אומאזר נאך דער
 טאמ' לז מיינס לעבענדיגן קיכלין , איזט ער אבר פֿויל
 גווארדן , זא ווירד ווערד נאטור נאך קונסט איהן איזט
 לעבן לוריק רופֿן . דיוו איינטרעטנדע פֿיילניס איזט
 אומא דאס איינלעגע אונטריגליכע לייכ' פֿיר דיו גענלי
 זיכע לרטערונג דער לעבנטקראפט , דיו איבריגן
 אנגאמאונען לייכ' , זאסן אונס אומר נאך אין אונגאויס
 הייט , יא זאמאר אין דער וואהרטייגליכקייט , דאס
 דיו לעבנטקראפט נאך ניכט מויפֿגעהאבן זיז ; אונד
 פֿרוזכע דיו אין אונזער לייט איזט אעהררן קאדא
 ווערן אונטעלזט ווארדן *) . איבריגן אונט דאס דיע
 קראפט נאך זאגע נאך דעם פֿעראיינטן אבסטער
 בען גרייזט אונד אין טהעטיגקייט געלט ווערדען
 קאן .

דיע אנגסטעלזטן בטראכטונגן אונד פֿרוזכע , זינד טאן
 הילענגליך לז לייגן וויא זייכטויניג דער אענט איבר
 דאס לעבן זיינען נעגסטן דען טאטא בריכט , אונד
 איהן אויף דאס בלאסע לייגניס זינר זינע , אפט איז
 קאזעם בלוטע אין דיו אונטרוועלט טיקט . הירלן
 קאמאן נאך איינע זעלגע ערפֿאזרונגן פֿאן שויערפֿאלן
 בגעבני

* S. Vom Metallreize einem neu entdeckten untrüglichen
 Prüfungsmittel des wahren Todes, von Carl Caspar
 Crenc. Leipzig und Gera, 1796.

בגעבנהייט, דאס אענטן דיא און פֿיר טאד גהאלטן;
אס ראנדע דעס גראבט, אדר ווין דעם טאן פֿרונד
געטן זארגע ווידר פֿרוואכט זינד, דיא זיך היר ניכט
ערלעהן אאג, דאזיט און ניכט גלויבע, דאס זיך
אוס איינר בהויפטונג גוויכט לו געבן, אויף דיא איינ
בילדונגסקראפט לו ווירקן זוכע, דא זיך דאך בלזט
לזס גאונדן אענטפֿערטטאנדע רעדע, אונד פֿערוויי
זע דאזער איינע לעזר אויף דיא טריפטטעלזר פֿאן
דעם זיך זיז האבע. *) פֿרינפטגע ערלטע אונד
כאטורפֿארטער האבן אלזא לויט ווידר דיא איטברייכע
דער פֿריהן בערדיגונג גטראכטן, אונד אעהררע,
ווארונט פֿארליגליך דער בריהאטע הוצקרוט הוצע
לזנד, האבן איטטל פֿארגטאן, וויא דיא לייכט ביי לו
זיהרס גוויסן טאד, אהנע נאכטייל פֿיר דיא לעבעני
דיגען איבר דער ערדע לו ערהאלטן, אונד וואס פֿיר
פֿראזכע זיט זיהנן לו אאכטן, אס דיא פֿילזייכט נאך
פֿרהאנדע לעבנטקראפט לו ריילן, אונד ווידר זיין
טעטיגקייט לו זעלן. עס ווערדן לו דיעס ענדע אן
אעהררן ארטן לייכענהייט אגלעגט, אונד בויזווייטער
אונד ערלטע וועטאייפֿערן זיט איינאנדער דיאזעלבן נאך
דען בעסטן טהעאריען מויכט לזעקאעסיגסטע איינ
לזריכטן.

אלס

*) S. Beweis der Möglichkeit daß Leute lebendig können be-
graben werden, u. s. w. von J. M. Brinkmann. 1772.
Pinceau memoires sur le danger des inhumations pre-
cipitées.

Marcus Herz, über die frühe Beerdigung der Juden;
zweite Auflage. Berlin 1788, welcher auf mehrere Schrif-
ten über diese Materie hinweist.

מויך דאס אבן מוגפֿיהרטע טרייבן פֿאן יואלז"ר.

אלס איך פאר עטוואַ לונענץ יוהרן אין אעהערן דייטטן
 לייטטריפטן דיו קאנגן דער דייטטן גלעהרטן מיבר דען
 איטברויך דער פריהן בערדיגונג לוא, דורך דיו מויך
 טריפטטעלזר גוויין ווארד, דיו מיבר דיוע אומטעריע
 אויספיהרליכר גטריבן, אונד טרעקליכע בייטשפילע
 פאן לופריה בגראבן אענטן אויפגטעלזט האבן, פיהל
 טע איך דאס טעלליכע דיוט איטברויכט אום זא אעהער,
 דיו וויר יהודים ניכט נור פריה זאנדרן גאר טלייניג
 אונזרע טודטן בגראבן. יעלט טראטן אלזע דיו בילד
 דיוט טרעקליכן לוטטאנדט איינט אענטן, דער דאס
 אונגליק האט אים פערטלזוטן גראבע ווירד לז ערוואט
 כען פאר איך; ערלעהונגן, דיו איך אין איינר יוגנד
 פאן ווירד אויפגוואכטן טודטן דיו אין דער הינר פלעט*
 גלעגן, געהערטהאטטע, ווארדן אין איין געדעכטינט לוריק
 גרופן; איך ערקלעהרטע איר דיו אעגליכקייט דאס
 אאן

(*) דיוע רעדנטארט ווירד וואהל פילן פאן איינען
 לעזרן בקאנט זיין. דיו יהודים פלעגן פאן יע
 אונזנדן דער פיר טוד גהוואטן ווארד אונד ווירד ערוואכט
 זייט, לז אאן, ער האבע אין דער הינר פלעט גע
 לעגן. דיו ווארט ערקלעהרט איך איר פאן דעם דייטטן
 הינברייטן, זא נענט אאן דען לוטטאנדט ווא דיו לע
 בנטקראפט אים אינרן דעם קערפערט פערטלזוטן איינט,
 אונד דורך רייבונג, אור פראעהרטע וועראע פאן אויסן
 רעגע גוואכט ווירד, וויא לוס בייטשפיל דאס קיכליין
 דורך דיו זיהא פאן דער הענטע איטגטיילטן וועראע
 זיך נאך אונד נאך ענטוויקלט, אונד זא לונג עס פאן דער
 אומטרגוועראט ווירד אים לוטטאנדע דעם הינבריי
 טנט איינט. ח א 81

אמן ביים אויפגראבן דער לייכן, ווייניג געבונדן דיא
אואקעהרט אים נאכגע געגן, אונד זיך דאס פלייט
פאס לייבע גריטן האטטן; ערנעהלונגן דיא זיך נאכט
פיר פאבלהאפטע אעהרען האלטן אויטע. זיך טפאך
דאריבר אים לירקל וויינר פריינדע, מווע ווארן דער
איינונג דאס דער געגנטטאנד עפנטליך גריגט ווערן
איסטע, אונד מוט דאמאנהליר הרויטגעבר דעס מאסק'ט
איברנאהס זיך עטומט דאריבר לו טרייבן. דיא טוויי
ריגקייטן, איט דען זיך לו קענפן האבן ווירדע,
ווארן זיך ניכט פערטאד, זיך קונטע דען גייטט טומער
נאליין, אונד וואוטטע וואס ביים זייער דאס מנהג
אבותינו (* פיר נאכטע האט, אונד דיט פאס נאעלער

זיין

(*) זיך קאן אומגעליך דינע געגנהייט פארטובר געהן
זאסן, אהנע וויינע איינונג זייער דאס מנהג
אבותינו לו ווייטן, וויר אים בדענקן, דאס ווען
זיין דער גמרא געזאגט ווירד, מנהג אבותינו
בידינו, דיא רעדע פאן דען גבריכל יענר ווייזען
אונד טריפטגעהרטן אענער מיט, דיא אומזיט
טאכט מיט דער לייט דער בעטן פערטאונג דער
יידטן נאליין זיין זיט הרונטק קעמאטן זינד; ווען וויר
אבר זיין אונזרן לייטן פאן מנהגים רעדן, זי קענן
זיט ענטוועדער דיא גבוהרט זיינע אייטן טוועראריטן
קאפפסט, אדר גור נאכמהאונגן פערטאנד נאלייטען פאס
טער דען וויר זיין גלות געבט האבן זיין, אומגע
ברייכע דער פארפאחרן זאלן, זיט, ווען זיט ניכט טער
זיך זינד, פאן יעדס פריינפטיגן אונגע, זיט אעגן אייבריי
גענט אן אונד פיר זיך נאך זיט גרינגעליג זיין, אונגע
גטאט

חין דיעם פאלע, ווא דאס בלומע איברנאכטן דער טאד
טען פיר געלוידיג האלטן ווירד. איך ענטווארן דא
הער

גאטטעס בלייבן. יא אבר פיר זא הייליג האלטן, דאס
לייט, אואטטענדע אונד בעטר וויסן, זעלבסט ווען וויר
איהרן טערויכן איינפאלטן און'מונד לעבן, ייטטן, אונד
לויטטאנד איינזעהן, יא נישט אבטאפן קעגן זאלן,
אזוי איינט עראכטענט זינלומע הארטנע קייט, אונד
הראבעלונג דער וואהרן הייליגן גברייכע, דיא חין דער
אויגן דעס גאיינען וואונט אלץ איהרע קראפט פראיהרן
אויסן, וואהרד ער דארף קעגאנט, דאס יענע, דיא מיהם
עבן זא הייליג ווארן, נאר זעערע נאכא האונג אברנער
גרינלעכעגער זייען. עט איינט גויט, דאס דיא לייט וואנ
כע גברייכע פערעוודר נאליאנען, דיא אונרע וואנדרנדן
פארפאהרן חין דען לענדן, ווא זא זיך עטווא איינע
לייטאונג פעסטגעלט האסטן, אונגאון האבן, לו יידיטן
גאנלע האט, אבווהאל זיא אורטפריגליך דעס יודנטוהס
טורטטראקט לו ווירד זינד. איך ווילן נאר לוס בייאטפין
דען מנהג כפרות אנפיהרן. דיער האט וועד חין תורה
שבכתב נאך תורה שבע"פ איינען גרונד. דיא מקובלים
הייסט עט, האבן מיהן איינגפיהרט, וואנע דאס וויר
וויסן וועלכע מקובלים, אדר דורך וועלכע איטאריטעט
איבר הויפט מקובלים עטוואס אונגאיינ איינפיהרן קאנטן.
דיא גייטע זאגט וואס, דאס בייא דען גריכען, דעריינאג
דער פון איינר גפערהויכן קראנקהייט געטן וואנ דעס
טודע ענטאגאן וואר, איינען האהן לו טאמלען פאלעג
טען. וואהרטיינליך פאנדן דיא יודים, דיא וואנטר איהן
לעבטן, מיהרע ווייזיהייט טעלטן, אונד מיהרע פיינען זיט

הער איין אונזיגער שרייבן אן דיא רבנים אונזער לייט,
ווארין איך פראבלעאזטיט דין איטברויך ריטע, זיט
אום לורעכט ווייזונג באט אונד ריקטע עט דען אין אונז
(חורש)

טען זיבטן, גפאלן אן אונזלעם איהרר גברייכע, אונד נאז
אען זיט און איהרן אן. דיט ווירד פיר דעניעניגן אום זא
וואהרטייליכר, דער קענטניטע פון דען קאבאליסטיטן
לעהרן האט, אונד זיט איט דען פאמאניטן פרגלייכן קאן.
דער גברויך זיט און מנהג ישראל, אונד אונזר ווירדע
דען, דער איהרן פראבלעאזטיט, פיר זיין אפיקורוס האז
טען. אונד דאס הזכרת נשמות שיינט לעדיגליך דורך
זייענע נאכאמאזע, ענטטאנדן לו זיין. דען פירביטטע
פיר דיט זעענע זייענע לענגסט פראטאקאלן טהון, אונד
זייענע זעענע גלייכזאם דער הולד דעס העררן עאפפעהן,
קאן נור בייט זייענע פאזקעטטאט פירן, דאס דיט לעהרע
פון דערע וויגן הען לענגסט א פאמאניטן האט;
אבר בייט אונז, דא וויר אונז אונזער דען פראטאקאלן
מליציניזשן לו האבן פראטעקטן, אונד אונז זכות אבות
פון האלדן, אייט עט זיין ווידהרשפונד. עט שיינט
דאס דער גברויך דורך דיט פראטעקטן לו אונז גאנצ
אען. עט אייט אונד ניכט לו בלוויפון, דאס פילע
אנהאגט זיין דען קעפפן אייטער קצינים, דיט אונד, וויר
וויר לו אונד פאלעגן, זיין ביטלן טאמאניטן קאנטן, אונד
זיך פיר דיט סוביעקטע פון תורה וגדולה במקום אחד
הילטן, איהרן אורטפראג האבן. זיט ווארדן דאן פראגע
גע איהרר הויפעטרייכן אונד ארייטעט אין איהרר פאלע
זיט אייטפיהרט, בייאבהאלטן אונד פארט גפאלעלט,
זא דאס זיט אין דער דריטטן, פירטן גענעראלזאן, אייט
ארט

(חודש אדר תק"מה) חיינ . כון הערטע זאן פון אלן
זייטן ווירד דין אויפזאן אלט ווירד חיינ פֿרברעכֿן , טאבן,
אבר עט ערפֿאזגטע קיינע אנטווארט . איך קאנטע וואהן
איך פֿארמאט פֿראוהטן , דאס נאמנד פֿון זיהן *) איך
זיינע

זרט פֿון טאנקלען ערהילטן , אונד נאך מונה נאך מנהגים
ווארדן . דעם גאיינען אונזע ווערדן זיך ענדליך זא הייליג
וויא דא עכטן גזעלע , אונד זאן קאן זיך דען נאכטילן פֿיר
דעם דענקן ווען און אכענגט יענע זעכצליך לז פֿינדן . דער
גייסט דער רעליגיאן וואס דאדורך נאך אונד נאך פֿרטוויי
דען , אונד פֿענגט און ענדליך זון דא איבריג גבוינגע
זעכערע טאמלע לז ערקענגען אונד פֿון זיך לז ווערפֿן , זא
זיגט לז זעלט זאזעט זיכרס הויפֿן . און ערנעהט פֿון
זיינע קצין דער לוגליך למדן אונד מקובל לז זיין זיך אייני
בילדט , דאס ער בייס סדר של פֿסה זא פֿילע זעכצליכע
זעכעזאזען אונזע , אונד זא פֿילע נייאגיריגע לזויער
הערבייא זאקטע , ביט ער זיך ענדליך גנעהטיגט זא ,
זיין הויז בוואכֿן לז זאסן , אונד דען לזוויץ אבזאזטן .
נאך זיינע טוהע , פֿאנד און זיינע הגדה , דערן רענד
אזענטהאובן בטרופן ווארן , ווארן מונטר אנדן פֿאזן
גענדעס גאט זאזר : בכאן נוטל הב"ב את מראות
הצובאות שקורין טפֿיג ורואה לתוכו דיאמר , הריני
מוכן ומזומן לקיים מצות הייב אדם לראות את עצמו ;
זון אונד אנדן טעזע : בכאן נוטל הביב פֿסל אהר
נמורע לפניו ואומר הריני מוכן ומזומן לקיים מצות
מתחלה עובדי ע"ה היו אבותינו אונד דערגלייכן אעהר .
מונער יערס טאנד כך מקובלני מאא"ז וצ"ל .

*) און ווירדע זיך פֿיר איכרטריבן בטיידן האלטן , ווען
און

איינע אנטווארט ווירדיגן ווערדע, אונד דעסוועגן וואר
אויך זיין שרייבן אכאניס, אבר דאס זאל איינע זא וויכטי
גע זאכע נישט איהרר אויפגעקומאקייט וועהרט האל
טען, אונד אמאלר פאן איהנן נאך זאגאר דאריבר זיין
ווי?*) טפילן זאסן ווירד, דאס זאל אויסר איינער ערפאר
טונג. איטער וויינע רייטע איך דורך ברין אונד שפארך
בייז דיר געגנהייט איט אונדערס וויין רבינו משה בן
מנחם זכר צדיק לברכה, פלזס אויבר דיעזע זאטערע.
ער אונטערטע איך אויך, איינע אונטערזאג אויבר דין גע
גענטטאנד פארט נע זעלן, אונד גאוב איר נא דיעס בתן איי

און גלויבן קענטע, דאס איך איך ניכט איינס ברייט
פון איינס רב ווירדיג זוכטע. דאס איך קיינע זאגט ווארט
ער ווארטעטע, זיגט אין דער קענטליט דעם גייסטס אומי-
זערער נאליאן, דערן גלעהרטע דיו טו זאגטע ווארט-
קייטע צען יעדן זענטן, צו זאגט ווארטן, ווען זאגן געראגט
ווירד, זאגן פֿרעקענען, זאגט דאס אומאפהער, ווען דער
פראגער ניכט איינזאגט פֿרהייטעטע זאגטן ביהור איינע.
איינעטעטע, דען זאגן ביי יידישן ווייט אומער דען, דעם
געהערנט אדר געראגטן פעהעזאגט, צו זעטן פֿעלעגט.

(*) דא בייא וואנט אייך באגראנט ארר נאגראנט גלייכ
ווערסטע גאר אפט דא טעלעזע איינער פריינפטיג
ענטשיידנדן וואנט ווארט פֿרערט, האט און זיך אויך איינער
דין געגאנגען אים איינער פֿיר ווייליג געוואלטען איי
טרום איינטהב"ט הרום געראגן, דער נאכדעם ער די
פֿראגן געלערט האטטע, גראנט האבן וואו? וואס? אע בע
גראנט זייט לז פֿיר? איך נאך, אע באגראנט זייט
טעסט.

נגע ברישע דין ער: עלבסט אים לויין רבנים דריבר גע-
 וועקסט, אים דער ערלויבניס זיך באקאנט לוי אונז, וועל-
 כעס אונד גטעהן. (מאספ' חודש תמוז, אב ואלול
 תקמ"ה.) פארהער לויס איד נאך אים טרייבן אין דעם
 אומטן ווייניקן, דאס איד ניכט און דין רבנים, זאנדרן און
 דין געלעזטע דער הרויטגעבר דעם אומטן'ס ריכטע-
 טע. (דאעלעבסט, חודש תמוז.) אונד הירויף ערפלאג-
 טע ניכטע, אונד וואהל אונט! דאס ניכטע ערפלאגטע;
 דען וואס פאן דיר זייטע לוי ערווארטן וואה, לייגטע זיך
 און ווייניק טרייבן, וועלכע זיין בריהאט רב אונד בע-
 פעהל איינס האהען לאנדט "קאלעגי, אונט זיין גוטאכטן
 איבר דינע אומטעריע האט אבפאסטן אים, אונד פאן
 דעטן וועהרט און זיך איברפיהרן קטן, ווען און זיך דין
 איהע ניאטע עס אים מאספ' חודש אב ואלול תק"מו,
 ווא עס ווערט זיך אבגדרוקט אינט, נאך לוי זען. נאכדעם
 אונד און פרייאיהטיג זא וואהל דיעס טרייבן אונט דען אבי
 גראמכטן אונד לויט וואהניטן בריפ'וועקטן בויכטעט אונד און
 איינס וואהניט לויט ערסטן באורטהילט האטטע, (עבן
 דאעלעבסט) אונד אונד פיר פאלויג איברלייגט הילטע, דאס
 אונד דעם וועגע ווייטער ניכטע לוי טהון זייע, פארדערטע
 אונד איינס וויירדען פריינד דען האפראהט הער'ן אונד,
 זיינע איינס עפנטליך דאר איבר לוי זאגן, דער עס אונד
 און דעם נעאלויכ'ן יאהרע נאך טהאט. און קעגנט דיע
 אונד קוויירדיגע טריכטע דין טון לויט אונד וואהלע אונד
 גלעגט אונד (*). אונד אונד גטעהע דאס אונד טטאון דרויף
 בין און ווערקל'ן פראנאטעט לוי האבן, דאס דער גלעהר-
 טע פערפאמט אונד אונד פירטע פאלויכ'ן טריכטן אונד לוי

*) Marcus Herz, an die Herausgeber des Sammlers u. s. w.
 des Sammlers vierten Jahrganges, erste Zugabe.

דען בעסטן לעהוט, עס ווארד פיל דאסען אונד דאריבער
גטשראכען, אונד יא גאר אויס עברישע איבערזעלט; און
ערווארטעטע לענדן איינע ווידעלעגונג, אבר פרגעבנט,
אויך דיס בליב טהעט ווירקונג. (*) דאסען פאליכט אויס
דאסען וואס ווארד פיל דאסען אונד דאריבער

(*) אויך קאן דאס אויס מאספיקטאן גרע"ה פאליכט
אונד ווארט איינע פאליכט רב"ט ניכט און במרוכטונג
ליהן, ווייל יא אייגנטליך גאר ניכטע ענטהעלט, אונד איינע
ערווארטעט נאך דאסען אויסגריקט ווארדן, אונד ניכט
דען פארווארן'ן לו האבן, אלס ווערן נאך איבער דען געגא
טמאנד אונד דרוקט ליגן גבליבן. עבן יא וועניג געניקע אויך
דער טריפטן אייניגער ערלעט, דאס פאליכט דאס געגא
הייט ניכטען, אונד מיהר פארווארן טפיל ביים דער יידישן
גאנצער דאס יא בדיהן, ווידע גוט אונדן לו ווארדן אונד
דאסער איינע טעכטע וואסע טעכט פארטיידיגן. יא איינע
אין דער לווייטן אויסלאגע דער הערליכטן טריפט נאך פער
דיהנט אבגעפערטעט ווארדן. נאך וועניגער אבר געניקע
אויך איינער אפעטער היין ערטיהענטען טריפט, דערן פער
פאטער זיך עהעדעס אין זיין עברעטן טריפטן אלס דעם
קענד קאפן אייניגע אכטונג ערווארן האטעט, אונד
זיך וואהרטליינד ווען ער אויף יענער באהן גבליבן ווערט,
נאך דארין ערהאלטן האבן ווירדע. בוועג גרינדע פאן
דענען און אויס פאליקוס פארטיידיגט טפירכט, העט
טען מיהן ניכט הינרייטן אים, דאסען אבזעהן, אונד
אלס דייטער טריפטעטעלז און'ן לו טרעטן, דאס ער הירן
קין טאפענט האט, אונד אויס אונד דעם זעלבן, איינע לו
פאליכט לו ביהר היטליגן אויספאלן אויך רעטפעקטאבלע
אעגער לו נעהאן געהאט וואר, דאס אויך זיין הערן אויך
אין

דיא האנדלונג אונד דאס בטרואן זייער געבאנענטן איזאזר
 נאך דער בעטרן זייטע לז בארטטילן, פייג איך אן נאך
 רעפליכט איברלעגונג דאס שטילטווייגן דער רבנים לז
 ענטטווייגן. וואס קאנטן זיא, דיא זיך איברלייגט האלטן
 דאס דיא לעגערע אויפבוואהרונג דער טארטן געלונדיריג
 זייע, קליגערט טוהן אלס שטילטווייגן? זיך חוץ דאס גען
 זעלבסט ברושן, ווערע נור דאס ווידרהאלטן וואס זייערע
 געגנער, דיא זיא פיר אונגלייביג הילטן, שוין אפט אנגפיהרט
 האטטן; עטוואס זייעט געגן זיא, האטטן זיא ניכט פאר לז
 בריינגן; זיא שווייגן דאהער שטילט אונד זיא טוהטן רעכט.
 זיך ביליגע עט ניכט נור, זאנדערן איך ווילן זא גאר היר
 זייערע שטעלע פערטרעטן אונד זייער ווארט פיהרן.
 זיא האטטן פאנגט אונדוירט פערעכליכט פיר זיך; גע
 זעלט, דאס אונזרע פערנוכט אונס פאלץ פאן דער
 טעזליכקייט דער פרייהן בערדיגונג איברלייגט, זא קעני
 נען וויר אלס וואהרע אנהענגער דער תלמודישן לעהרן,
 דעמאך אונזרע זייכען, ווען עס נור אירגנד אנגעהט, ניכט
 איבר נאכט אונבגראבן זאסן, זעהע געגן זיין פערבאט
 דער רבנים, דאס זיך חוץ תורה שבכתב שטילט, לז
 האנדלן; אדר איט אנדרן ווארטן; דיא פערנוכט אונס היר
 וויר אלטעהאלבן, דעם געטטליכן ווילן ווייכן. וועלכער
 יהודי האט היר עטוואס איינלונדענד? אונד וואס קענטע
 זאס פאן

זיין נאכטהייליגט זיכט זען. זאן קאן זייהן ניכט טרעפן
 דער בטראשן אלס דייע זיינע טריפט גאנץ אונגריגט לז
 זאסן, אונד זיינע זיינע איברלעגונג ווירד זייהן איברלייגט
 גען, דאס דייע טראשע זיס גרונדע גוין פיר זייהן זייע,
 דאזיט דער זייע זיין גענליכע פערגעסנהייט גרונדע
 טע.

פֿאן זייטן דער רבנים גטעהן, דא וואו זיך פֿיר איברלויגט
האט, וואהנט פֿערלעונג דעם געלט היקאין נישט נאכגע-
בען לוי קענען? וואו דער פֿילאזאף, ווען גלייך ער וויהרע
גרינדע פֿיר וואנטמאטעהאפט העלט, אונד זיך באזאט וואו
דיא פֿרונקט טטילט, אום היר בטיידן לוריק טרעטן,
אונד זיך זייער גענטענפֿריינדליכן בדענקליכקייט וועגן
דאזיט ברוהיגן, דאס עס נאך דעם נאלימאגזעלע זא
אונד נישט אנדרט זיין זאזל. היר אײַט דיא גרענלויניע, ווא
דיא פֿילאזאפֿיע, אײַט דער טעהעמאגעי, לוי טטרויטן זאפֿי-
הערט, אונד אבגלייך זיין וויהר נישט לוגעבן קאן, דאך
נאכגעבן אום.

היראײַט ווערען דא וואלע זיין פֿיר אונזעמאן אבגטאהן
גווען, ווען נישט יענעם רעליגיעזע געלן זיין זייער ווארי-
זאטן טפראכע אבגטאטט ווערע, איבר וועלכע דיא ווא-
ניגטאן רבנים קאאפעטענטע ריכטער זינד, אונד זי"ט דא
הער נאך פֿראגן לעסט: אב דען דער וואלטטפֿרוך וואו
דען זיין זיך ברויפֿן, איברהויפט ריכטיג פֿערטטאדן
זייע? — היראומט נון דיא פֿילאזאגיע אינטאטט טרע-
טען, אונד דינע זעלבסטטעמדיגע וויטענטמאט, דיא זיך
וועדר פֿאן איטאריטעטן גביהטן, נאך דורך טובטליזטע-
טען פֿערלייטן לעסט, זאנדרן זעלבסט אינטאטט טרעה
לוריק געהט, אום אונזעט זעלבסטאנלונטען אונד לוי אומ-
טרויפֿן, אום אונזיין ענטטיידן. דיא טטעלזע אײַט תלמוד
וועלכע דאס איברנאכטן דער טאדטן פֿערביהטן זאזל, לוי
טעט זאזל: (סנהדרין מ"ו ע"ב) אומר ר' יונהן משום
רש"י מנין למלין את מתו שעובר בלא תעשה ת"ל
כי קבר תקברנו, מכאן למלין את מתו שעובר בלא
תעשה. וואן ויהט טאן היר זייענדיגע טויריקקייטן פֿיר
דיא

דיא גאנצע היליכע ערקלעהרונג דער טעטעלע. ערשטליך:
ווען ר"י הייז דאס אייבראכטן פערביהטן ווילן, ווארום
פיהרט ער נישט דאס פערבאט (לא תעשה) דער תורה,
נעמליך לא תלין אן? נויטענס: ווען ער'ס אויס גרינדן
זיבן אויס דעם גבאט (עשה) נעמליך כי קבר תקברנו
הפרייטן וואלטע, וואלטע ער דען לואטן ביים ההוא,
דער נור ווילן פיר זיינע איינעם בויינן קאן, נישט וועג
לואטן, דען אויס קבר תקברנו ווילן, אויס קיינס וועג
ערווייזן דאס דאס בגראבן נאך אן דעמאלטן טאג גע-
טעהן איטע? — אויס ילקוט אבר פידעליך דיעטעטעלע
לע אויס דער גמרא אנדערס אנפיהרט: (מדרס ילקוט,
פ' כי תשא) אמר ר' יוחנן מנין למלין את מתו שעובר
בלא תעשה ת"ל לא תלין נבלתו, ומנין שעובר אף
בעשה ת"ל כי קבר תקברנו.

אונזער נאך דער לעצטער דאס אביגע ערשטע פראגע
וועגפאלט, אז פעהלט דאך וויך הייז דער לואטן ביים
התנא אויס וועלכס אייגנטליך דאס גבאט נאך אן דעם
זעלבן טאג לוי בעעהדיגן ענטטעטהט, וויר וואלן דא
דער דערשטעלע און דער תורה קריטיש אונטערזוכן,
אונד נאך דער דען מאמה דעס ר' ערקלעהרן.

דיא גאנצע היליכע ערקלעהרונג דער טעטעלע.
כי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו
על עץ, לא תלין נבלתו על העץ כי קבר תקברנו ביים
ההוא, כי קללת אלהים תלוי וכו' (דברים כ"א)

הייז אייט דאס רעדע פאן דער זייכע איינס דורך הענקערט
האנד געטרעטן אעלטן, דא נישט וועגער אלס אס טאג
דער היינריכטונג אס הוועלע האנגן בוייבן, אונד נאך פאר
אונד וועג געטאט ווערן ווילן, וויין איין געהעגער איינע
גריקטעלונג געטעטט אייט.

אויס עט אוינאזל ניכט אונטערנדיג אוינען זיינאס, דאס
הייסט: אוינען ענטפערטן קערפער, עפענליך לור טויא
אויסלובהאזטן: זא אויסט גלייך פיל, דענקט ר"י, אב עט
דער קערפער אוינט פערברעכנט וועגן דורך דאס האנד
דעט הענקער גטעדטן, אדר דער אוינט כאטירליכן טאג
דעט פערטטארבן אענטן אוינט. אין וויאפערן נון דאס
אנאמאגישט טוטטהעוועט אדר ניכט זייע, דירפן וויר ניכט
לן בארטלין וואגן. עט גיבט ביידן דען חכמי התלמוד
זא פליעט אונד פאלגראגס אורטן (אזט דא זינד שלש
עשרה מדות, דאן ווידר סמך, ראיה, זכר אונד ז' ז' ז')
דאס איהן וואלן אויגן זינד, אונד אעמאל אונגאטאן אויך
קיין ווידרטרוד זיידן. ווען אונד לא תלין ניכט זא
ברנאפטן, אונד תקברנו בגראבן (אין דאס ערדע
זענקן) הייסט, זא הייסט מלין און דער מאמר דעט ר"י
עבנפאלט א יברנאפטן, אויט הן ווערע דער גברויך
אונדע זיכען אס שטרבעטאגע לן פערטארדן, אין ראב
ביניטט גען, דאס זיך אויך דאס תורה גרינדעט, אונד בלייב
בע דען רבנים ניכטט לן טוהן אויברייג אלס עטווא דאס זע
זעארטן (גוטחאות) אין דעס מאמר דעט ר"י לן בדיכטי
גען; דער גברויך אבר נאך איהרר ארט, געעלקרעפטיג
אונד אונדוידרטפערעליך. וואלן ווער זאגט אונט דאס
דעס זא אויט? ווער האט אונט דאס ווערטער זא פער
דייטטט? — אונד פאלמיטער מלמד, דאס זעהרע
אונט אין אונד יוגנד: לא ניט תלין דאס זאזטט אויבר
נעכטיגן גבלתו זיין טעלם פלייט על און העיין דער גאלי
גען, בי מיורט קבר בגראבן תקברנו דאס וואלטט בגראבן
איהם; ניכט וואהר? אונד דעט עקטעגענע, דאס וויר
אויט דער טווע יער אבגבראנטן וויינר אונד ביהרעני
קער האבן, וואלן וויר אין פעלן וואס עט אויך זעבן אונד

טאד אנקאמאט טרוען? דינע טפראך? אונד זיטטעג? פֿרײַ
דערבנדע עפידעמיע אױלר דייטשן יהודים, זאלן אונט
ניכט נור אונזר גמלט לעבן הינדורף, זאנדן נאך איס טא
דע פֿערפֿאלגן? וויר זאלן וואהרנע האן דאס דיא פֿאלטן
בגרייפֿע, דיא וויר דורך וויהרן אונטריכט איס דען וואר
טען פֿערבינדן, אונט לו טערליכן פֿארמארטיגן פֿערליי
טען, אונד זיא ניכט לו בריכטיג? זוכן? איך זייל היר נור
איינע לעזר אויפֿאערקומט זאמלן וואס יוגנליכע איינ
דריקע פֿראגען, וואס זיא, זעלבסט דען גאנצטעסטן
פֿרטמאנד, קלייניגקייטן אויברעהן זאסן, פֿאלן דען זעהר
אפט אונט אבהענגט. יאהרע זאג האבן וויר איבר דען
געגנטסטאנד דער פֿריהן בעהריגונג גרעדעט, גטריבן
אונד גטטריטטן, זעהע דאס אונט איינגפֿאלן זעהרע לו
פֿראגען: אב דאס ראדיקט לון איס עברייטן דען ווירקליך
אי בריכטען בדייטע? אונד נון ווערדע איך בווייגן,
דאס זיא עס ניכט בדייטעט. ווען איך דעס נאכטע לון
טאן דער בגרייפֿאלן נאכטלייט זעגע, איטהין טאן אן אונד
פֿיר זיך דיא גרענלע דער דויער בטטמאט ווערע, נעמליך
ביי נאך פֿראגן איינער נאכטאדער ביז לוס אארגעלנד זאנעט
אויפֿגאנגע, וואלו דען מונטעהאבן וואס עס איס תנ"ך (בעי
אונדערט זאט פֿערבאט) פֿארקאמאט זאיינע נעהרע
לייט בטטמאט דורך דען לואטן ביים ההוא, בלילה
ההוא אונד עד בוקר? — וועפֿנבאהר בדייטעט אלזא לון
ניכטס זאט איין מונטעהאט זיאן, פֿערבלייבן
פֿערבלייבן, אונד ברייטאדערן, אונד פֿערבלייבן
אונד; וואהר זאנעהאבן, וואס עס נעהטיג איס,
דער לואטן דער דען לייט בטטמאט; אליין במדבר סלח
היינט: איך וויל טעטטעטן דער וויטעט פֿערבלייבן
בען; טעטעט אי בריכטען ווערע זאמלן. דיליג

שם טרם יעבורו ויהי מקצה שלשת ימים ויורדע היי
טען: ויא האבן דרי יא טאגע אי בר לא כטעט
ווען דער בגרין פאן איברנאכטן אין דעם ווארטע
ויליגו זעגע. *) עבן זא וועלג הייסט קבר בגרא בן
אין איינע גרא בע זעגן. קבר האט אים דעם
בגריפע בגראבן גאר ניכטס גאנץ. ווען איך לוס ביא
טפיל אים עברטן נאגן ווילן: עס האבע יעמאר איינע
גרובע געגאבן קאן איך ניכט ויקבור איש קבר נאגן;
דאס זעקענעס גראבן דין ערדע הייסט אים עבר
טען כרה: חפר אונדז ו' אונדז ליא דאדורך ענטשטאנד
נע עמנוג הייסט בור שוחה אונדז ו'. דאס ווערבוס
וועלכט אים עברטן דאס פערפערטיגונג איינע גרובע
(קבר) אונדז רוקט. הייסט היב, איזט טאן אונדז דער
בויאקונסט ענטהן. אונדז ליגט דאס דא גרעכ דער
אונטן

*) וועהרנד דעם איך דינט נידרטרייבע אונדז דא טטעלן
ווא לון אים תנ"ך פארקאמט נאכטאגע. פונדע איך
דאט איין ווירדיג פריינד, דער אינטשעקטור וואלפס
זאהן איך זיינר איברזעטונג דער מוגלת רות (ק' א' פ'
ט') ובאשר תליני אליין אונדז ווא דאס בוייבסט בוייבע
איך אונדז, פרייטטט האט. דא ריכטיגע בדייטונג דינט
עברטן וואלעטט אונדז אונדז דינט טפירלעכערט עבן
זא וועלג וויא איר ענטגאנגן; נאך גאליבע איך דאס דא
בדייטונג בלייבן ניכט פאן דער בדייטונג איבר נאכ
טען דערווירט איזט, וויא ער איך זיינע באר זאגט
זאנדרן וואגקעהרט דא בדייטונג איבר לאכטן איזט
פאן דעם בלייבן דערווירט, וויא עס דען אונדז דא נא
טור דער זאכע איז זיך ברייגט, דאטאן דא גאליבע בוייבט
ווא אונטן איברנאכטעט.

אומן עטומאט וועהר אומס איינע וויס דעם טפאטען גאנצ
טע עפנונג ווארן. ווי גאנצ תנ"ך פֿינדט אמן ניכט קבר
איט דעם בגרין פֿאן גראבן פֿרבונדן, אויסגאנצן אין
דער איינען טעפֿעלע הנה אנכי מת בקברי אשר בריתי
לי (בראשית כ') אונד היר האט אונקלס, דעם אמן וויין
רובטיגקייט דער ווארטערקלערונג טרויען קאן, דאס
בריתי איט דאחקנות אינפֿרעטלט; אונד דא יס
מפרשים ביי דעם קד"ק אונד דער בראשית הבה ער
קלעהן דאס ווארט דוכד איין פֿראווינליח דאזעקט,
אונד זאגן: לשון קנין, אמר ר' עכשהלכתי לכרכי הים
היו קורין למכירה כורה. קבר איז אים עבריתן איין
גנטליך ניכט אונדערט אומס דאס אומטייניטע Sepelire
וועגטעפֿן, אונד ער איז גאן טאפֿן, און איז גאנצ
איינן פֿרבונד גאנצן ארט נידעריגען, אונד קבר
דער בטומאטע ארט ווא דאס וועגטעפֿטע אומפֿעט
וואהרט ווירד: Sepulchrum. אים דייטטן ווירד עס
פֿרייך דורך גרוסע, גראב, גראבאון איבר
זעלט, ווייל דער דייטשע דאס ווארט ניכט האט, דאס
דעם עבריתן ווא וויס דאס אומטייניטע ענטפֿערליכט.
דא ערקלערונג אונדערט טעקטעס, איט אומס וויין
פֿאנגט:
ווען יעמאנד איין פֿרבונדן, באמאגן ווארויף דאס
טאדטסטערמאנע געהערט, אונד ער ווירד היגאריכטעט
,אונד אן איין האל געהעט, דא אומס וויין זייכעמס ניכט
,אום האלע בלייבן, אונד דא אומטאיה דעמאגאן טא
,העט (זארהע טעגערטע) וועגטעפֿן אונד א' וו.
נאך דער לערסטערונג העט בית שני האבן דא יהודים
אונדער דעם היידליטן פֿעקערן געבט, דא בקאנטליך פֿיי
טעפֿעלעך זע

לע גערענאניען איט דען זיינן מיהרער פֿרטטערבן וואָס
טען, זיט אויטטעלטן, באַזאָוירטן, אונד אונדע זא
גאר פֿרגעטטערטן, דיט חכמי התלמוד קאנטן גאר
זייכט פֿאַרעטן, דאט דיט יהודים דיע פאאפעזע זייטע,
וויט אטאאר דער פֿאָלז אַזיט, פֿאן דער הערטנדן נאליאן
אונדעהאן, אונד אס ענדע איט דערזעלן אין אבגעטרייט
אויטארטן דירעטן. אס נון דיט לז פֿעהיטן אונד לזגלייך
דעס פֿרבאטע איינערעליגעזע רעכטסקראפט לזגעבן,
טטיטלען זיט עס אַזיין איין פֿרבאט אין דער תורה. היר
אויט דיט ריכטיגע איברעלונג דער ווארטע דערס' יוחנן
גליין דער גמרא. וואהער לערנן וויר דאט דעריעניגע,
גער איינע זייכע אויפבוואהרט, געגן איין פֿרבאט אין
גער תורה האנדעלט? דאהער: ווייל עס אין דער תורה
גהייסט, דאט אַזיט מיהן בגראבן" (דאט הייטט אן איי
נען ארט הינטוהן.)

נאך דער לעזערט דעס מדרש הייטט זיט:

ג, וואהער לערנן וויר דאט דעריעניגע וועלכע איינע זייכע
ג, אויפבוואהרט, געגן איין פֿרבאט אין דער תורה האט
ג, דעלט? דאהער: ווייל עס אין דער תורה הייטט, דאט
ג, אַזאָסט ניכט אויפבוואהרן; אונד וויט וויסן וויר, דאט ער
ג, אַזויך (דורך דיט אויפבוואהרונג) געגן איין גבאט האט
דעלט? דאהער: ווייל עס הייטט, דאט אַזאָסט מיהן
ג, בגראבן."

עס ליגט זיך היר אפֿנבאהר דאט זיט דאט אַזאָסטע איבר
נאכטן גאר ניכט פֿרביהטן וואָלטן, דאט אין דען ביינן לעזע
ארטן. דער אייגענטליכן לייטבטטיאונג ביום ההוא גאר
ניכט ערוועהנט ווירד, אונד דאט דאט גאנלע הלנת מתים
וואריבר ביט יעלט זא פֿילן אויפֿהעבנט גאנלע ווארטן,
באָט

ב'אם וויס איינס אים פערטענדנים הערריהרט, דאס
 וויס זיך דיכט, נאך דער גוויס ריכטיגן ערקלעהרונג
 געהאבן איינס. — וואלטן אונזערע רבנים עטוואס הייר
 ווירד איינלונדערן וויסן, ווא זינד זיט עס דער גוטן זאכע
 טוויג איהרע איינאג פערטליך לוי זאגן. איך ווילן הייר
 נור נאך ערקלעהרן, דאס איז אונזע דאס טעלן אין דער
 גמרא ווא פאן לינה דאס קעדע איינס, בקאנט זינד אונד
 דאס קיינע איינליגע געגן איך איינס, ווארדן פילזעהר זי
 לע נאך איינער ערקלעהרונג גאנצן לוי זיין טיין; דאס עס
 אבר וויסער דעם גביהטע איינס געגנטטאנדס איינס איך
 אין דערגלייכן ווארטקלויברייטן אין לוי זאגן, ווילן איך דאס
 לייט אבומארטן, ווא איינס ווא נאכע געגנט ווערדן ווירד,
 איך דארין איינלונדערן לוי זאגן. ביט דאסן ביטטע איך איי
 נע פאר דעם געזעצט דער פריינדע לוי בער
 זיין, דאס איז בגרייך איינס זיין לייכנהוי אן לוי זאגן, זיך
 אין איהרע אלעטפריינדליכן פארהאבן ניכט טעטערן לוי
 זאגן, אונד איינע זאכע איינס ווערן לוי זאגן, דאס איהר
 וועלט אונד נאכעוועלט לוי פערדאנקן וויסן ווירד. וויר
 קענען אונס פערזיג איינלייגט האלטן, אונד ניכט איינס
 איינרעטן געגן דאס רעזיגיווע געזעצט אונד פערדאנק
 לוי האנדן; דאס ביטע ווא עמיג פארטגעלטע אונד
 זאכע לייגט גאנצאס, דאס עס וואס דער זאכע זעלבסט
 ווילן, אונד ניכט, וויס איינליגע רבנים בהויפטן, וואס דאס
 יידישע לערענאכענע "געזעצ" לוי אונד גראבן געטען זייע (*
 אונד

(*) אין דעם גוטמאכטן איינס בריהאטן בית דין קאמאן
 איינליגע טעלן פאר, דאס דאס גריכטע ניכט לוי
 פערעגאנגן. עס הייטט נעמליך דארין: „וואס איינע
 הא 81 אונד

אונד דיא איינריכטונג דעם הויזעס ווירד אויך נאגטראפֿן
ווערדן דאס פֿיר ניוואנד מיין אנטשטאם דערין זיין וואָלן.

אויך טויטע דינע קליינע אבהאנדלונג מיט אייניגן פֿראַגן,
דיא מיין יעדער דער ברוך דאלן האט, עפֿנטליך אדר פֿריי
וואַס טריפטליך באַטווארטן אַמאָ.

א) וואַס הייטגוסם? אונד וויאָלעט זיך דאס ווארט
עטיאמאָגיש ערקלעהרן?

ב) מיין דעם טור"ר הייטעס: דיין הולח, ונוטה למות
וגוסם, נמת, דאָ ווירד וואָלן פֿון פֿיר פֿערימאָן גטפֿראַכֿן,
וויאָ זינד דינע לויט באַטוואָרן?

ג) זיט
דאָס פֿערימאָן גטפֿראַכֿן, וואָלן פֿון פֿיר פֿערימאָן גטפֿראַכֿן

וואָגט בגין הדבר של דברי הרופא, עיינו וחזרנו על
כל הצדדים ומצאנו שאין לחוש בשביל זה. "אויך
אעלטע וויסן וויאָ דינע אַפֿענער, דיא נאָכט דען אינדסטן
בגריף פֿון דען עלעאָענטן אירגאָד איינער וויטענטאָסט
האבן, זאָ אַבשפֿרעכֿנד וואַרטליין אונד זאָן קענען:
ומצאנו שאין לחוש בשביל זה. אויך האבע דינע וואָגן
דיא פֿיניטע בטרואַכטונג איבער זעבן אונד טאָר, דינע
אויפֿוואָן פֿאָרמאָן גטיקט, דאָמיט זיט זעהן אַפֿען וויאָ פֿילן
בטיינדער דער ווירקליכע זאָקענער מיט. פֿערנער זאָגן
זיט אין דעם גראַד: "ובאמת שהמעורר בדבר עצמו
"מחשבתו נכרת מתיך מעשיו ונראה בעליל שאינו
"חושש לגוף הענין באמת" וועלכֿס קאָלעגיאָ, דאס בעי
ריכטאיבער איינען דער אַפֿענטהייט זאָ אינטערעסאָנטן אַפֿע
גענטשטאנד אַבשטראַקטן וואָלן, ווירדע עס וואָלן איינפֿאַלן,
דער זאָלע איינע זאָ אַהעטיגע ווענדונג לויט אַפֿען, וואָס זיינע
וואָלן אַפֿענטהייט דאָהינטער לויט פֿערבערגן?

ג) אויס טור יורה דעה ס' של"ט הייסט עט בשם
מה"רם מרוטנבורק: מי שאמרו לו ראינו בנך
או אחיך גוסס היום ג' ימים הוא בחזקת שמת וצריך
להתאבל עליו. עט פֿרעגט זיך: ווארום ג' ימים?
דא זיך דייעט דאך ווייז דאס אנגנאזאנע רוב גוססין
למיתה גרינדעט, אונד דאס וועניגסטן אענטן דרייז
טאגס אין אגאנע זיגן, יאז וואלטע דאס אבילות זא
גלייך, אונד ניכט ערסט נאך דרייז טאגן אנפֿאנגן?

און ווירד אויס דין לו נאמאן גסטעלזטן פֿראגן זייכט
ערועהן, דאס איך פֿיר זיין טייל זעהר לווייפֿלע דאס
גוסס דען לוטטאנד דער אגאניע בדייטע, אונד גרונד
לו פֿעראוהטן האבע, עט בלייכע פֿילזעהר דען לוי
טטאנד דעס טיינטאדעס, אין וועלכס פֿילזייכט דאס
זוטן יעדע זייכע אין דען ערסטן דרייז טאגן העלפֿן.
אונד דאזער אויך אין דאס טרייפֿטן דער פֿורסקים זייט
פֿערטענדמיט זיין גטליכן זיין זעגן. אינדעטן ווירדע
זיך דאס אונטרוואנד פֿיר יעלט לו ווייט פֿיהרן, אונד
איך פֿערזאסע זיין זאס, זא זעהר דא אויך זיך פֿיר זיין
בערלייגט האלטע אויס דער קוועלע גטעפֿעט, אונד
דעם זעך ריין זיינטענקט לו האבן.

ברלין כסודש שנת תקל"ו.

איצק אייכל.

תולדת הזמן

(העתק קצר ממכתב שלוח אלינו מעיר וואסטרוואס
יום ה' לחודש אלול התקנ"ו).

— — — הכו לה' אחי הקרים, אנשי חכרת שוחרי הטוב
והתושיה! הכו לה' כבוד ועוז! בשרו והלתו בתוך קהל ועדת
ישורון, כעל טוב אשר גמלנו ברוכ החמיו וכרוב הקדיו. כו
העיר ה' את לבב ראשי ומחוקקי בני חורים, עם ברוטא
ויען, בהתאספס יחד בוועד הגדול (כחט ליונו כח) "
פער זחאזחאז (כג) כיום ו"ו כ' לחודש מנחם לקרוא דרור
לכל בני ישראל היושבים בכל גבולם, לפתח מוסרי ווארס,
להקיומם מעפר ולהושיבם בתור האדם כאחד מהם, ולאמור
לעם ישראל: ,הנה, שכת גאולכם באה! לא תהיו עוד חרפה
בגוים, ולשגינה בין העמים, ובמקום אשר יקרא לכם
לא — עם, יקרא לכם אחים אהובים. כי הדתות השונות
עוד לא ירעו ועור לא ישחיתו בכל גבולינו, רק משפט אחד
לנו ולכם בארץ הזאת מעתה ועד עולם! — " כאשר
עיניכם רואות בהעתק החוק אשר אשלח לכם כזה, ואשר
הועתק מלשון האללכדיא ללשון אשכנזי (*).
זכרה אלהים לטובה לראשים ומחוקקים האלה בכלל, ופערט
להאדון המהולל האהון אשר התאמץ מאוד להיטיב עמנו
בענין

(* החוק הזה נניג בסוף המהברת הזאת בלשון ובכתב
אשכנזית. גם יבואו במאסף הבא, אגרות היהודים
באמסטערדאם אשר שלחו לוועד הגדול על אודת הדבר הזה,
ואגרת האדון החכם האהון, כולם מועתקים ללשון עברית
למעלת הקורא העברי.

דברי המאספים.

בענין הזה; הריק ברכותיך עליהם, וכגמול ידם הטוב תן להם! גם על כל אחינו, עם באטאוויען תביא ברכת טוב, פרץ ונחה לא ישמע עוד ברחובותם, והיה מעשה הדקה שלום מעתה ועד עולם. ואז שפתי לא אכלה מתת אלף תודות לאנשים הטובים וישרים בלבבותם, אחי בעלי כרית אצרכ, הלא המה הבכירים, ה' ז' בראאעט; ילחק דע יאנגע אאירס; א' ז' אטער; ה' דע ה' דע זעאאן; יעקב זאפ ארטא'ס; קארא זאפ ארטא על כל היגיעה אשר יגעו לטובת אחיהם עם ישראל, חרפו נפשו לדרוש טוב לעמם, חרפת חורפיהם גשאו, ומוסר כלומה המתקדשים שמעו, וככל זאת על משמרתם עמדו ולא שקטו ולא נחו עד כיכלו את אשר החלו לעשות, לזכר עולם יהי שמם!"

בשורת ספרים חדשים.

א
בבר העירו רבים וכן שלימים מבני ישראל על אודת חנוך הלמוד הנקוב בתוכינו, והתאוו תאוו להקל אותם גם מעל שכם המלמדים גם מעל שכם תלמידיהם, כי כמד הוא מאוד, אחרי שאין ביהינו ספר אחד בשפת עברי, לחקק על פיהו כערי בני ישראל בלמוד השפה, טרם יבואו אל הקודש פניהם ללמוד תורת ה' אשר נתן לנו משה מחוקקנו. וכגלל הדברים האלה שמחנו מאוד כאשר עינינו ראו כי בדבה רוח איש יקר ודורש טוב לעמו, הלא הוא הרבני והמשכיל ר' פריץ ברי' בעער מורק בנית הלמוד אשר בעיר בירשאף במדינת בעהמן, לכנות הדרך ולסקל המסילה ולהרים מכשול מדרך חנוך הלמוד, על ידי ספרו תולדות ישראל אשר הוציא לאור, ומשנו ולא התמהמהנו לבשר אותו בתוך עזת ישרון,

ישורון, לזכות בו את הרבים. הספר הזה כולל כל הקורות
אשר קרו לעם ה' מיום ברוח ה' אלהים את האדם עד שובם
מגלות בבל ירושלמיה, ככתב כלשון צה ונקיה, ובקצור נאה
וראוי, כפי אשר יכלו נערים קטנים שאת בזכרונם; ומתורגם
אשכנזית לתועלת המלמדים אשר לא למדו לשונם דבר צחות
בשפת אשכנז. גם הציג המחבר בין כל פרק ופרק הערות
מלאות דברי חן ומוסר השכל, לעורר לבב המלמדים ואזון
התלמידים על כל הכתוב בספר, לעזר להם כל הימים. ובסוף
הספר כתב המחבר בשפה ברורה הבהרות טובות אשר יתנהגו
בהם הנערים מדי יום ביומו למצוא חן בעיני אלהים ואנשים.
מי יתן ויהיה הספר הזה ביד כל המלמדים לחקך בו את
נעריהם בלמוד לשון עברי, כי אז חפץ ה' בידם ונליח.
(מקחו 1 גולדן 10 קרייזר).

ב

לפני ימים לא כבירים הוציא לאור הרבני היקף מוה"ר
יהודא ליב מקראקויא, בעל המפרש אמונות ודעות
לרכיבו סעדיה גאון ז"ל, ספר יקר ערך מאוד ונקרא בשם
תלמוד לשון עברי. בספר הזה כלל המחבר היקר, יסודות
לשון עברי בכלל ובפרט, הן בחמסות ובשמות והן בפעלים
ובמלות; גם שמוש הלשון, וסבור המשפטים, והרכבת המשפטים,
לא נעדרים בתוכו. ויתר שאת להמחבר הזה מכל אשר היו לפניו
בזמניו וקרוב לזמניו, כי הוא בנה כל חלקי הדבור ויסודות
הלשון על אדני ההגיון, ולא קצר במקום שראוי להאריך,
ולא האריך במקום שראוי לקצר, ועל כן חשבו למשפט לפרסם
הספר הזה ברכים להגדיל תורה ולהאדירה (מקחו 1
16 Gr.)

ג

תולדות נח אדר געטיסער דער זינדע'לוט, חין
גווען'ן גענגן, לור ערבויוונג מונד מוה
טער

טערהאלטונג און הייליגן רוה"אונד פֿעסטטאגן הרויט"גגעבן פֿאן בענדיש שאטלענדר, (פרייז: 8 Gr.)
 ,,זיך האפֿע, זאגט דער הרויטגעבר אין זייער פֿאר"ג, רעדע, אום זאגעהר אויף דען בייפאלל זייער נאלי"ג, און רעכטן לו קענן, דא אונז טהאטנאכטן דא היק פֿאן
 ,,נח אונד דען זייניגן ערלעהט ווירד (ווערדן) ניכט
 ,,נור ניכט דען גרונדזעטן אונזער רעליגיאן ווירד"ג, שרעכט, זאגער פֿילזעהר מיט דער הייליגן טריפט,
 ,,דען קאזענטארן אונד איברויפֿרוגן פֿאלקזאמן איבר
 ,,זיינטערען, וויא אויך דאס אעהרטטע אום גאטט
 ,,זעליגן טריפטן אונד אדרטיס ענטלעהנט אונט. —"

הרבני היקר מוה"ר דוד פריינדליך פֿירורדא
 אשך מתגורר כעת בעיר בערלין זכה לזכות הרבים
 אשר לא נסו ללמוד חכמות ודיעות בלשונות העמים. על
 ידי ספרו הנחמד כלל החשבון אשר הוציא לאור. בו מנאר
 הרבני המחבר את ראשי יסודות מהחכמה אלגעברא,
 וביסודות הראשונות אשר עליהן נשענת חכמת המדידה
 להבין ולהשכיל מאמרים רבים בדברי חכמים ז"ל המפורשים
 בתלמוד; וליתר הנאה כלל בסוף הספר שלשה לוחות פתוחי
 חותם עם צורות למודי המדידה. את הכל חקר ותקן בסדר
 נאה ומסודר, ובלשון נאה וברורה. ישמח הקונה בהספר
 הזה, כי השכיל המחבר מאוד לעשות. (מקחו על כויר ופה
 1 Rthlr. 4 Gr. ועל כויר פשוט. 1 Rthlr. 6 Gr.)

מנחת בקורים לכפר פני המבקר אשר בקורה אותה נפשו
 להניח לויד בספר אסף ויקו לעשות ענבים ויעש
 באשים, מאת הדאקטאר שענעמאן, תק"נ.

המחבר שפך כעס וחמה על מבקר ספר משלי אסף
 להרב

להרב ר' איצק קטנאב במחברת השלישית לדרך זה
 ודבר זה קשות כאלו הוא אחד הרקים. והנה אם אמת
 ככון הדבר שמפי הרושף ה"ל יצאו דברי כרגן כאלה המרשנו,
 כי אמרנו רוח קנאה עברה אליו וקנא את אביו, ודקה תחשב
 לו. אמנם אינו כן, כי אמתו ידענו את האיש הזה ואת
 שיחו מיום כואו לעיר בער לין כנער לא אמן בו, ידענו
 שהוא איש נכבד ויקר, הן במדות הן בדעות, כי און וחקר
 ויגע הרבה בחכמות ולמודות, ונפרט בחכמת הרפואה
 בודאי הגדול והנלוח ועשה פרי, אחרי שחכמו המדרש הגדול
 המכונה מנצח ופער יטעט השימוהו למורה בהחכמה
 הזאת (כיענין שם דאקטור בר בלע"ז כענין שם מורה כל"ע).
 אולם בלשון וכתב עברית אינו לו יד מכל וכל, כי לא נסה
 באלה, ואפילו שורה אחת קטנה אינו יודע לכתוב באותו הלשון
 ואף כי מחברת שלימה ונפרט בקור ספר גמור לברר הנאה
 מן הכלתי נאה והנחות מן העלגות. ולכן אינו כי אם ר'
 אס"ף בעצמו כתב כל המחברת הזאת אשר לפנינו, הן
 האגרות, הן המכתב, הן הכקור — חולים, כלם מידו כגזרו,
 ותלה באילן גדול, בשם בנו המפורסם בשער בת רבים עיר
 דריון. וכמו כן עשה במכתב שכלה בשם מכתב שמע
 שלמה מדפס ג"כ בספר המאסף (בחודש טבת לשנת
 תקמ"ח) שכתב כגד איש ריכו בעל המחבר ספר מסלול
 הלשון, ותלה ג"כ בשם בנו ה"ל (יעוין שם) ואמתו יודעים
 והעדים כי לפנינו ככתב וכפנינו נחתם בבית עקד הספרים של
 הנהגיד ר' יונה הענין עצמו כספר משלי אסף שלא היה נמצא
 בכתובת יד מעולם, כי הוא חזרו לעינינו וכמעט בכל יום
 כאשר כלה מלאכתו קרא לפנינו שנים או שלשה פרשיות או
 פסקים להראות את הקפו ועוצם ידו בכתובת הלשון, ולאמור
 שגם הוא יודע לחבר משלי חכמה ומוסר כאלו הנמצאים
 בספר משלי שלמה, וסירים ומזמורים כמו שנמצא בספר
 תהלים.

ר' יונה
 הנהגיד

תהלים. וכל זאת הנה הוא ככלב שב על קיאו גם במחברת
 הזאת, ועדין לא שב מחעותו ויעזו שכיו לאמור (דף כ"ד ע"ב)
 ,ואולי היה לו חסד, ישן בכתובת יד בלי באור, ובמקום אחר
 (דף ו"ו), ,זאת היא כפלאה, מאין ידע זה המבקר שלא
 היה זה הספר כב"י מעולם וגו'. הנה זה העזה גדולה
 מאוד שהעיו האוש הזה בפנינו יודעי האמת הגמור, ומעשה
 שהיה כך היה, וכזה יתן מופת גדול לדברי המבקר שאין לו
 בנך אחר מהמדה הגדולה אהבת האמת אשר היא זקוד כל
 המוסר, וגם לו יהי בדברו, שבנו סבר המחברת הזאת, היה
 לו לאמור לבנו, כתוב מה שתראה, חרפס, גרפס, קלפס,
 וכן אותם על קדקדס, אך, בענין החכור, שיש ידך לחוסיך
 ועבור עליו, כי באמת איני הכותב, ואם לא מפאת האמת
 תעשה זאת, עשה לא מפאת החכמה, כי לולי כן יתבאר
 לשמנה, וכגלה בגלית כאחד הרקיס ולא יראו הקוקים עוד
 לקנות את ספרי אשר אינו מטפל בהם, למען החיות את
 כפשי וכפשי אחר, וטפלי דתלי בויק'קטנאב. (דף ו' ע"ב).
 וגם זה לעד כי אהבת השקר גברה עליו כאמרו (דף ד' ע"ב)
 ,שאכשי החכורה (חכרת שותרי הטוב והתושה) אשר כעת
 ,אינם האנשים אשר היו מאז" הלא זה שקר בגלה לעין כל,
 כי אף במחברת הזאת ישנם דברים נכבדים מאיזה אנשים
 אשר היו ממוקדי החכרה, ועודנה עומדת בתקפה נכבדה
 אז כן כחה עתה באומר ודברים, וכמה ידע איפוא כי כתפרדה
 החכילה, אין זה כי אם רוח שקר פתחה, רוח האורבו
 ועליו כאמר פתי ואמין לכל דבר. אבל באמת הוא ידע
 ואחם כדרכו לשקר, למען חנף יחניף לאיזה חכמי החכורה
 אשר בעיר בערלין, מכלת פגוע כבודם. ואפילו להרבנים
 אשר תמיד היה בעוכריהם ומלעיג עליהם בדברו ליננות
 חנוף יחניף עתה, למען קחת את נקמתם מהמבקר שבע
 על

על חטאותיו. והרעה הגדולה מאת היא שלכבוד זאת
הוא הולך רכיל ושקר ענה באמור (דף ט"ז), שבוכה
,המבקר ללעוג על דברי הכנאים ודבריו קדמוניו ונקם
,לשלוח יד בדברי הזהר הקדוש, וזאת היא כפלות על הרבים
,הגאונים אשר היו כחרשים, ולא ענו אהבו דבר, כי אמנם
,הכן דרך הורסי התורה, היום אומר שמועה זו איננה נאה
,ולמחר אומר שמועה זו איננה נאה, עד שיאמר הוכו של
כל התורה כולה" — — השתוממו על המראה הזה,
ולא ידענו אם נצחק עליו, או אם נצטק עליו וי! וי! אם
הסכלות עולה על הרשעה, או אם הרשעה עובר את הסכלות,
לאמור: שאם אמור יאמר איש, שמחבר ספר הקדש בושלי
אסף אינו יודע לדבר נחות הנה הוא בועט בדברי הכנאים
וכופר בתורה!! ומה יפה אמרו חכמינו ז"ל, איך אדם חושא,
אלא אם כן נכנס בו רוח שטות. הלא הדבר הזה דומה מכל
וכל למחשבת אותן הסכלים הפוערים את פיהם כגד הדקדוק
לאמור: כך דרכו של יצר הרע, היום אומר לו למוד דקדוק
ומחר אומר לך והפקר. ובפרט המדקדק הזה ר' אב"ף היה
להודות ולהלל שלא יראו עוד קשת ורומח באלפי ישראל, כי
בו יפגעו המורים בראשונה, לדעתם כי גם הוא ירוץ רגז
ושוב פעם כה ופעם כה, כמעשה של התנשמת הזכר במחברת
הראשונה לזה הכרך (גד ז') ולכן שתיקתו היתה עולה יפה
מדבורו, הלא אז חכם יחשב:

ועל ענין הנקור שהביא אחרי כן באיזה המכתבים באחסף,
הנה יש קצת שהדין עמו ונקמתם שגה, ומי יתן ויכתוב ספר
בקורת בענין הלשון על כל שירים ומליצות הנכתבים
והנדפסים מחדש. כי ידיו רב לו במלאכת הדקדוק, ובה
יהיה מורה להועיל (אבל לא יכתוב עוד בענין חכמת האפטי"ק
והקאטאפ טרי"ק, וחכמת הטבע ומה שאחר הטבע שאין

ידו משגת להם, וכמו כן בענין הפלוסופיא, ושמות הפירוש"ר
והפוסט"ר יארי, הסמאלות כמעט בכל עבר מוכתביו, וכפרט
א ידבר בענין המדות והמוסר, למה יאמרו בזה אתה דורש
ואין בזה אתה מקיים) ואנחנו גם אנחנו על משמרתנו נעמוד
לבקר כל ספר חדש הבא לעינינו אם טוב ואם רע, להגיד
לאחינו מה פעל המחבר, אם זכה או לא זכה לעלות בתור
המעלה, לא נשא פני אדם ולא נהדר פני כל, כי המשפט
לא להקים הוא, וכל אשר תשים האמת בפיו אותו נדבר, ולכן
לא נירא ולא נחת מקנו חרון אף המחברים החכמים בעיניהם
אשר שגנו לשונם כמו חזים, ונחת עכשיו תחת שפתינו, כי

אמת וצדקה עת יחדיו תרפצנה

אולת ועולתה פיהו תקפצנה:

דברי המאספים.

נ א כ ר י כ ט.

דיא נאכלעטיגקייט אונד זארגלאזיגקייט אייניגער אונד
זרער העררן קאמיטאנערט אינט זערגליך טולד
דארטן, דאס וויר ניכט אונזרע פֿרטערעכֿן גאנצט דיא
נאמן דער העררן אינטרעסענטן דער אונזרער לייט
טריפט דורך דען דרוק בקאנט אונזן קענן; זא וויא עס
עבן דינע זארגלאזיגקייט אינט, דער וויר דיסאול זיינן
אונזעהליכן פֿרוטט בייא אונזרע אונטערנעהאן לונדראני
קען האבן. דען אונזערעטעט וויר עס אונט בייא דער אונד
קידיגאנט אונטדריקליך פֿארבהאלטן, אונד דינע בריקאנט
אויך

אויך אויף יעדן אואטלאגע דייטליך ווידר האהנט האבן,
 דאס דיא אונטערשיקט יעדס טובסקריבענטן זיין אויף
 איין גאנלן באנד, דאס הייסט פיר זעטליכע 4 העפטע
 פֿרבינדליך אטלע; זא האבן דעמאך דיא קאזיטיאנערס זא
 וועניג דארטן ריקניכט גאטאן. דאס דיא זאלהן דער
 טבסקריבענטן פֿאן 150 ביט קויט 120 הערונטער
 געזונקן זינט, וואכייא דער דרוק דער לייטטריקט אהנע
 דען פֿערלומט דעס אונטערנעהארט, אונזעגליך בטטעהן
 קאן; איין פֿערלומט, דער גאך דאלו דיטאזל זאס זא בעי
 טרעכטליכע אויספֿאלן אסטע, דא וויר טמאט דער
 פֿערטפראכטן 24 באגן, דערן 27 גליקט האבן. —
 זעגע זאנס דיא גוטע זאכע ניכט זא זעהאט הערלן, זא
 איסטע זאנס דייט גויט דאס גאנלע אונטערנעהן אויף
 איאזר פֿעהליידן. דא וויר זאבר פֿאן דעס נאטלן איינר זאלי
 כֿען לייטטריקט פֿיר אונזרע נאליאן אונט לז זעהר איינר
 לייגט האלטן; אינדעס עס איינרויטט דער איינליגע וועג
 זינט, בייט איינר גויטן קאסטע אונזרע ברידער דיא זיבע
 לז וויסענטאפטן, אדר דאך וועניגטענס, דיא זיבע לז
 רעזלן וויסן אונד דענקן איברהייט, לז פֿרוועקן אונד לז
 בעסטטיגן; זא וויאעס אונד דער וויטס אויך דער איינלי
 גע ארט זינט, זא איינר גויטע פֿיר אונזרע נאליאן איי
 טרעסאנטע געגנטענדע, זא אונדפֿאגן, אפֿען אונד
 פֿרייא גארטילט ווערדן קאן; זא פֿיהלן וויר אונט גרוי
 גען, וועניגטענס נאך איין פֿערזוך לז אפֿען, אונד לז
 זעהן, אב וויר דיעס נייליכע וועהק ניכט אונט פֿאלגנדן
 בריגאנן פֿארטזעלן קענען.

(1) יעדער קאזיטיאנער זענדט אונט טפעטעס טפעטעס
 6 וואכן נאך זאפֿפֿאג דעס געגנווערטיגן העלפט
 איינע

- איינע מאמענטלעכע פֿאן דען העררן אינטרעסעני
טען אויך, דיין דען קינעטיגן מאסן איט האלטן וואלן.
(2) יעדער אינטרעסענט פֿערבינדט זיך, דורך זיינע חוץ
טרטרישע געגן דען קאאסימאנער זיינע ארטס,
זעטלעכע 4 העפטע, דיין לו וואואן איין באנד חוים
אזכר, פֿאן דעאזעלעבן לור גהעריגן לייטאבלונגהאן.
(3) אויך לאהט יעדער אינטרעסענט ביים דעם גראכטן
אונטערטרישט לו גלייך דאס ערטע העפטע איט 2
גראטן פֿאר א דאס, וואואגגן ער איין פרענוואט
ראליאנטטיין פֿאן דעם דארטיגן קאאסימאנער ער
העלט.
(4) עבן אז בלאהט ער ביים עאפֿפֿאנג דעם ערטסן
העפטט, דאס לווייטע; ביים דעטן עאפֿפֿאנג, דאס
דריטע, אונד ביים דעם עאפֿפֿאנג דעם דריטטן,
דאס פֿירטע פֿאר א דאס. אויך אונד ער ביים דעם
עאפֿפֿאנג דעם פֿירטן יעדטאמלן בטמאון, אב ער
דען פֿאלגנדן באנד פֿערנר איט האלטן וואלן, אונד
ניכט.
(5) דער קאאסימאנער זענדט אונט נעבסט דער טוב
טקריבעטן "לעטע, אויך אלסבאלד דאס פרענוואט
ראליאנט "געלד פֿיר דאס ערסטע העפטע איין, וואו
געגן ער פֿאן אונט איין טיין איבר דיין טאטאל "וואו
אז ערהעלט, זעלען ער אונט נאך עאפֿפֿאנג דעם
העפטט ווידרום לורוק טיקט. איינמאלן טיין ער
העלט ער אויך פֿאן אונט איבר דיין טאטאל וואוא
דעם לווייטן, דריטטן אונד פֿירטן העפטט, דען ער
אונט אימאור נאך עאפֿפֿאנג יעדט העפטט לורוק
זענדט אונט.
(6) אונט אונט יעדער קאאסימאנער פֿיר דיין אנלאהן דער
פֿאן

פאן איהם איינגיטקטן טובסקריבענטן אויף זעכסיג
 זיכע 4 העפטע גוט זיין, אונד אונס דיאזעלביגן בע-
 ריכטיגן; דען איינליגן שטערבענען אויסגאנגאן,
 דאזער דען דאדורך בוירקטן אויטפאלן זיכט לזער
 זעלן ברזיכט.

(7) דאזער בויליגן וויר אבר דען קאאטיאנערס שטאט
 דער ביטהעריגן 10 פ"ל פראוויאן, פאן טון אן 15
 ביט 50 עקטעאפלארע; פאן 50 אן ביט
 100 עקט' 20 פ"ל, אונד פאן 100 אן אונד דאזער
 25 פ"ל פראוויאן.

(8) וויר ווערדן פערנר דאז העפטע יעדטאזן, וויא
 ביטהער, ביט בערלין, פ"ל אן דער אדר, לייפציג
 אונד פראג פראנקא זיכרן. יעדע אנדערע קאסטן
 אבר איסן דאז קאאטיאנערס, יעדער אן זינמ אר-
 טע, זעלבסט טראגן, אונד יענען אונט קיינע פער-
 גיטיגונג דאזער אנדערע. אויך איסן זיא אונט בריי-
 פא אונד געזאגט, זא ווייט עס טהוליק אינט, פאסט
 פרייט איינזענדן.

(9) דאז וויר איבריגענט ביא דאז אונטרעגאן קיינמ
 וועגט אויף געזאגט "פרייהנטט אויסגעהן, זא פער-
 טפרעכן וויר אבראזאט, זא בזאד וויר 250 טוב-
 סקריבענטן האבן, יעדס העפט לז 8 גראטן, אונד
 זאזטע דאז אונדזאל ביט לז 350 שטייגן, יעדס
 העפט לז 6 גראטן, אונד דען גאנלן בזאד לז 1 טהא-
 זער, דען העררן אינטרעסענטן לז איבראזאסן.

(10) דאז נאחן דער טובסקריבענטן וואלן טון דעם
 ערסטן העפטע פארגדוקט ווערדן, אונד דאזער
 ניגן, דאז זיך לזויטן דער לייט איינפירן, ביא יע-
 דעסאזיגן העפט נאכגטראגן ווערדן.

טויסיך

טויסליך איזט פילן ייכט נאך נעהמיג לוי פראינהן, דאס
ווייז נור אונגערן אונט גלויבונגן געפיהן האבן, אין דען לעלי
טען העפטן דעם פאנדט מיין גראטן הויט איט שריפטן
פאלטוישן אינהאלטס אונד פילן, וויא וואהן ווייז איט גרונד
בהויפטן קענן, דאס ווייז דאס פאן זאלכט איטהאלטט
זיך, דאס זיט פילע פיר אונדערע נאליאן ניליכע געגנטטעני
דע פערטערן אונד אין דאס געהעריגע זיכט זעלן. ווייז
ווערדן אבר נילכט דעסטא וועניגער אין דען קיכטאין
העפטן דאזיין זעהן, זאלעט לוי דער רובריק געהעריגע,
ווען ווייז נילכט גאנץ לוי פערווערן, דאך וועניגסטנס
טפארזאמער אויפלוכטאן, אונד דען גרעסטן טייל דעם
רויטעם איט זאלכט געגנטטענין אויסלויפן דאס אונדער
דען רובריקן: באור ספרי הקודש, תולדות המינים
הטבעים, הזמן וגדולי ישראל אונד ווי געהערן.

ווען ווייז נון אבר אונדערע לייט אונד זייערע דאס
אויסלייגע אפפער, דאס ווייז לוס וואהן אונדער נאליאן דאזיין
ברייגן קענן — גערן פערווערן וואלן, אונד דאס
טריפט נילכט אונד לויטקאפטאן לוי אונד: זא ווערע עט
דאך אין דער טהאט טרויריג, ווען ווייז אונט אבראחאמ
אין אונדער האפנונגן זאלטן גטייטט פיינדן; ווען אונדער
אונד יידישן איינזאמלערן לייטטאנדט זיך נילכט איינזאמל
200 פערזאן פיינדן זאלטן, דאס עט איבר זיך ערהאלטן
קענן, יעהרליך לוייט טאלער נור אונד לוי אפפערן, אונד
אין איינטייטט לוי ערהאלטן, וועלכט פיר דאס פכטע
אויפקעהרונג ווי נילכט אייטט. — לוייט טאלער! וועלך מיין
גרינגט אפפער לוי איינער לייט, ווא און לויט אונד געלד פילן
זיכט וועהר גוויכט זעגט, אונד און דאזיין זעגן זאלטע,
אבר דאך געגנויטיג גענייטט איט, לוי פפרידיגונג זיכט
פער פערגינגונג ווייט גרעטרע וואאן היכלוגעבן. איינער
זאלכע

וחלכע קעלטע געגן דעם פארטהייל דעם גחנן, קאן נישט
 אלס דיא ווירקונג דעם העכסטן גראדס דער זעלבסטזיכ-
 טיגקייט אונד דעם אייגנזעלעם זיין; אונד מין וועלך איינס
 העסליכן ליכטע איסטע חלטרון דערייניגע טייל אונזער
 מזלמן ערטיין, דער זיך מיט ביזלע דער ערלן אויפקלעה-
 רונג לויין ריהאט; דאך עבן דארום וואלן וויר אויך נישט
 גערן גלויבן, דאס דיזע העסליכע אארמליטע קראנקהייט
 זיירקליך זא זעהר אונד זא אלזגאייין אונטער אונט איינגריסן
 זייע; זאנדרן טאייכלן אונט זיבר איט דער האפנונג, דאס
 אונזרע לייטטריפט פאן דעם בעטרן טהיילע דער מזלמן
 אונטערטילט אונד אויפערעכט ערהאלטן ווערדן ווירד.
 דער ערפאלג אונט עט לייגן, אב וויר אונט לויפן גע-
 טאייכלט האבן, אדר נישט. —

דיא הערויסגעבר

לוח המכתבים

החכמה בחיץ תרון מכתם י — ל (נד) רעה
 שיחה בארץ החיים (המדך) ע — ל רעט
 הערה כוללת להשיחה וואלפסדאהן רצט
 יתרון אנשים ב' מכתמים י — ל שם
 שרייבן וועגן דעם איבר
 נאכטנס דער טארטן ר' איצק אייכל שסא
 תולדות הזמן שצב
 בשורת ספרים חדשים שצנ
 נאכריכט שצט